

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

**Sportovní trenér jako aktivní činitel
formování osobnosti předškolního dítěte**

**Sports coach as an active member shaping
the personality of the preschool child**

Bakalářská práce

Jiří Krupka

Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jiřina Novotná

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: Vychovatelství

Typ studia: Kombinované studium

2012

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma v Sportovní trenér jako aktivní činitel formování osobnosti předškolního dítěte, vypracoval pod vedením vedoucího bakalářské práce PhDr. Jiřiny Novotné samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne .....

.....

Jiří Krupka

Poděkování:

Zde bych chtěl poděkovat PhDr. Jiřině Novotné za cenné rady a připomínky, které mi poskytla v průběhu přípravy a psaní mé bakalářské práce. Dále bych chtěl poděkovat celé rodině za ohleduplnost při mém psaní.

ANOTACE

Jiří KRUPKA: Sportovní trenér jako aktivní činitel formování osobnosti předškolního dítěte

/Bakalářská práce/ Praha 2012 – Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.

Obor Vychovatelství. Kombinované studium. 93 normo s.

Tématem této bakalářské práce je sportovní trenér jako aktivní činitel formování osobnosti předškolního dítěte z pohledu teorie výchovy. Těžištěm práce je popis jeho výchovné činnosti a možnosti sportovní výchovy na dítě předškolního věku.

Cílem práce je popis role fotbalového trenéra u fotbalového týmu dětí předškolního věku. Trenéra chápeme jako nejdůležitějšího činitele výchovného působení v rámci sportovní výchovy. Text upozorňuje na širší možnosti didaktického působení fotbalového trenéra nejen v rámci tréninku. Analyzuje metodickou fotbalovou literaturu z pohledu možností výchovy a upozorňuje na její deficity v této oblasti.

Předmětem této bakalářské práce je popis role, který vychází ze současného pojetí osobnosti pedagoga na základě pedagogické a psychologické literatury v českém prostředí.

Tato práce je teoreticky zaměřena na oblast výchovy dětí předškolního věku v sekundárním socializačním prostředí kolektivního sportu, kterým je fotbalový tým dětí předškolního věku.

Teoretickým výsledkem práce je specifikace osobnostního modelu fotbalového trenéra dětí předškolního věku.

Práce dále upozorňuje na zjištění o kvalitě odborné fotbalové literatury a navrhuje možnostmi doplnění o další informace z problematiky výchovy dětí v rámci sportovních tréninků.

Přínosem práce je konkretizace a specifikace profilu osobnosti pedagoga do profilu trenéra konkrétního sportu, konkrétní věkové skupiny. V oblasti pedagogické praxe mohou text využívat začínající trenéři dětí předškolního věku, pro které podobný text zatím neexistoval.

Klíčová slova: osobnostní profil trenéra dětí, dítě předškolního věku, výchovné role, výchovné ovlivňování, sportovní výchova, volnočasová výchova

ANNOTATION

Jiří KRUPKA: Sports coach as an active member shaping the personality of the preschool child

/Bakalářská práce/ Praha 2012 – Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.

Obor Vychovatelství. Kombinované studium. 93 normo s.

The topic of this work is Sports coach as an active factor shaping the personality of pre-school child care from the perspective of the theory. Very important in this work is a description of educational activities and sports education opportunities for children of preschool age.

The aim of the work is a description of the role of a football coach for the teams composed of pre-school children. The coach is the most important factor of educational activities in sport education. The text points out the wider possibilities of didactic activities, not only football coach in training. It also analyzes the methodological football literature in view of the education opportunities and it points to the deficits in this topic.

The subject of this work is a description of role, based on current concepts of teacher's personality on the basis of pedagogical and psychological literature in the Czech society.

This work is theoretically focused on the education of preschool children in the secondary socializing environment of a collective sport, which is the football team of preschool children.

The theoretical result of this work is a model of a personality of the football coach of the preschool children.

The work also shows a quality of professional football literature and suggests possibilities to improve the literature in the field of education of children in sports training.

The benefits from this work are concretization and specification of teacher personality profile to the role of the coach of a specific sport and age group.

The work can be used by coaches beginners, who coaches preschool children and for who similar text not to exist yet.

Keywords: personality profile coach children, preschool age, educational role, educational influencing, sports education, leisure education

Obsah

Úvod	9
1. Potencionalita sportovní činnosti pro rozvoj osobnosti dítěte	11
1.1 Charakteristika fotbalu	12
1.2 Fotbal jako prostředek rozvoje	13
1.3 Současný profil osobnosti vychovatele	15
1.4 Specifický profil osobnosti fotbalového trenéra dítěte předškolního věku.....	21
1.5 Popis pedagogických činností fotbalového trenéra dítěte předškolního věku.....	24
2. Popis role fotbalového trenéra dítěte předškolního věku	37
2.1 Pedagogická role	37
2.2 Psychologická role	41
2.3 Sociální role	43
2.4 Role pozorovatele	43
2.5 Řídící a organizační role	47
2.6 Tvůrčí role	48
2.7 Shrnutí sociální role fotbalového trenéra dítěte předškolního věku	50
3. Dítě předškolního věku – charakteristika	51
3.1 Potencionality dítěte předškolního věku.....	53
3.2 Dítě předškolního věku – sport jako prostředek seberealizace	54
3.3 Přínos sportování k rozvoji osobnosti dítěte předškolního věku	55
3.4 Trénování dítěte předškolního věku	57
4. Formativní působení fotbalového trenéra dítěte předškolního věku	66
4.1 Výchovný přístup	67
4.2 Užití pedagogické diagnostiky	71
4.3 Vedení ke kooperativnímu chování	72
4.4 Možnost mravní výchovy	73
5. Shrnutí	75
6. Hodnocení specifických informačních zdrojů pro trenéry dětí	78
7. Závěry	88
7.1 Závěr	92

Úvod

Volnočasové aktivity dětí mají různou podobu. Jednou z takových důležitých aktivit je sportovní výchova. K výběru tématu Sportovní trenér jako aktivní činitel formování osobnosti předškolního dítěte z oblasti teorie výchovy, mě vedla otázka výchovné činnosti a dopad sportovní výchovy na dítě předškolního věku. Tato problematika mě zajímá, vzhledem k faktu, že jsem otcem dvou dětí (kluků) předškolního věku a aktivně se věnuji trenérské činnosti ve fotbalovém klubu, právě uvedené věkové kategorie dětí předškolního věku. V teoretické práci se budu zabývat výchovnou rolí fotbalového trenéra jako nejdůležitějšího činitele výchovného působení na dítě předškolního věku ve fotbalovém (sportovním) klubu. Cílem práce je popis role fotbalového (sportovního) trenéra u dětí předškolního věku a dále analyzovat (vyhodnocovat) jeho výchovné možnosti.

Předmětem této bakalářské práce na téma Sportovní trenér jako aktivní činitel formování osobnosti předškolního dítěte je popis role trenéra, jako výchovného činitele v rámci sportovní výchovy u dětí předškolního věku, a jeho předpokladů.

Tato práce je teoretickou prací z oblasti teorie výchovy zaměřená na sportovní výchovu ve volném čase v českém prostředí a to z oblasti psychologie a pedagogiky. Možnosti této výchovy a působení na dítě, se zaměřením na sportovní výchovu předškolního dítěte ve fotbalovém klubu. Základem je vlastní sportovní činnost a to její potencionálnita.

Téma jsem zpracoval na základě české pedagogické a psychologické literatury. Zjištění a doporučení jsem následně aplikoval na roli fotbalového trenéra dítěte předškolního věku.

Obsahem práce je přiblížení profilu osobnosti fotbalového trenéra dítěte předškolního věku, který vychází z profilu osobnosti vychovatele. V práci je popsána důležitost sociální role fotbalového trenéra s charakteristikou osobnosti dítěte předškolního věku, které je spolu s trenérem součástí vzdělávacího procesu v rámci sportovní výchovy. Dále je v práci přiblíženo formativní působení fotbalového trenéra dítěte předškolního věku, jeho výchovný přístup a didaktické možnosti v sekundárním socializačním prostředí. Prostřednictvím analýzy odborné fotbalové literatury a hodnocení specifických informačních zdrojů pro trenéry dětí je vyvozen závěr práce s

poukazy na důležitost role fotbalového trenéra dětí předškolního věku ve vzdělávacím procesu a upozornění na možné deficitní oblasti v odborné fotbalové literatuře.

Pracoval jsem s analýzou na základě informací uvedených v české odborné fotbalové literatuře, odborné literatuře jiných sportů, odborné pedagogické literatuře a internetových stránkách. Dále jsem pro potřeby své práce využíval svých dosud získaných trenérských a hráčských zkušeností, jako dalšího zdroje informací analýzy.

1. Potencionalita sportovní činnosti pro rozvoj osobnosti dítěte

Sportovní činnost je spojena s hravostí a soutěživostí, které jsou člověku blízké odedávna. Dá se říci, že je sportovní činnost stará jako lidstvo samo. Je to činnost, která je jednou z nejdůležitějších činností člověka jako takového v jeho životě. Provází nás již od dětských let, až do pozdního věku našeho života a v různých formách. Cvičit se dá i doma.

Dítě a sport patří k sobě. Již Jan Ámos Komenský, jak uvedl Čurda (Čurda, 2010), požadoval, aby byla tělesná výchova zavedena do školního výchovného programu, avšak počátky českého sportu (sportování) jsou spojeny se založením Tělocvičné jednoty pražské roku 1862 (Sokol). V této době byl spojován tělocvik s národním uvědoměním (Tyrš, M., Fügner, J.). Český svaz fotbalový byl založen roku 1901. V dnešní době je sport již nedílnou součástí moderní společnosti. Dále Čurda (Čurda, 2010) uvádí následné skutečnosti o sportovní činnosti, která je úzce spojena s tělesnou výchovou ve školách. V roce 1867 bylo vydáno nařízení o zavedení povinného tělocviku do ústavů vzdělávajících učitele a v roce 1874 byly vydány první skutečné učební osnovy. Děti žijící v těchto dobách byly fyzicky lépe připraveny, nežli současná generace dětí. Fyzická zdatnost byla dána prostředím, v jakém vyrůstaly, dobou a možnostmi tehdejší generace (práce na statku, zahradě, volný čas trávil venku).

Tělesná výchova vyučovaná na dnešních školách je spojena se sportovní činností. Čerpá poznatky z různých vědních oborů, jako jsou fyziologie, anatomie, biomechanika, pedagogika, psychologie, ale i hygiena. Děti se učí základním vědomostem spojeným se sportovními činnostmi. Jedná se o základní pravidla sportovních her a soutěží, znalost základů hygieny, ale i pravidla správné výživy. Cíle tělesné výchovy na školách jsou dány školami, na kterých jsou vyučovány (sportovní školy). Tato výchova spojená se sportovními činnostmi, má všestranně rozvíjet dítě po pohybové stránce. Tělesná výchova je tedy dle mého názoru výchovou jak uvádí Dvořáček (Dvořáček, 2009). Je to tedy cílevědomá výchovná a vzdělávací činnost, která však působí na tělesný a pohybový vývoj člověka. Jediná pomáhá upevňovat jeho zdraví, zvyšuje jeho tělesnou odolnost (zdatnost) a pohybové výkony. Nejdůležitější je vytváření trvalého vztahu dítěte k pohybové aktivitě. Tento vztah by měl být pokud možno v kladném slova smyslu.

Dnešní generace dětí je zlenivělá a raději než venku na hřišti, tráví čas doma u počítače. Na základě zobecnění mých zkušeností, můžeme začít se sportovní činností, již v útlém věku, ale nepřetěžovat, nezatěžovat dítě jen jedním směrem. Při přetěžování jen jedním směrem může docházet k namáhání kloubů a naopak zanedbání některých svalových partií. Dle mých trenérských zkušeností, by si měli rodiče určit směr sportovního zaměření svého potomka a očekávání. Chtějí z něho mít budoucí hvězdu. Nebo naopak má být pro ně důležité to, aby dané sportování především bavilo jejich dítě. U dětí předškolního věku je vhodné kombinovat různorodé aktivity, aby se dítě rozvíjelo všestranně. Sportování má být pravidelné, každý den trochu pohybu. Sporty, které podporují především koordinaci, rychlost a výdrž jsou kolektivní sportovní činnosti, jako jsou míčové hry, které učí děti především týmové spolupráci. Problémem může být z pohledu rodičů možnost vysokého rizika úrazu. Takovým kolektivním sportem je fotbal.

1.1 Charakteristika fotbalu

Jak uvádí Votík ve své odborné fotbalové literatuře (Votík, 2003) je fotbal kolektivní míčovou hrou. Název fotbal pochází z anglického football, kde foot v překladu znamená noha a ball míč. Kde vznikl novodobý fotbal nebo také kopaná nikdo neví. Nejstarší zprávy o míčových hrách jsou z Číny před 3 000 lety. Později ve středověku lidé hráli v Itálii davové hry na způsob kopané. Fotbal se vyvinul do dnešní podoby až mnohem později a to na univerzitách v Británii, kde každá škola měla svá pravidla. Ta se postupem času sjednotila. Za zmínění stojí odehrání prvního mezinárodního utkání mezi Skotskem a Anglií v roce 1872. Poté se fotbal začal šířit do všech koutů světa a dnes je to jedna z nejpopulárnějších her.

Dle odborných fotbalových internetových stránek www.fotbal.cz se fotbal řídí, těmito následně uvedenými základními pravidly. Při fotbalu se utkávají dvě mužstva po jedenácti hráčích, z nichž jeden je brankář. Utkání se hraje na ploše zpravidla travnaté (umělá tráva) ve tvaru obdélníku o rozměrech 90 až 120 metrů maximálně na délku a 45 až 90 metrů maximálně na šířku. Hrací plocha a brankové území je vyznačeno dobře viditelnými čarami. Na každé půlce je na brankové čáře umístěna branka. Hraje se

s fotbalovým míčem. Utkání trvá dva poločasy o 45 minutách s přestávkou dlouhou 15 minut. Utkání řídí rozhodčí, rozhodující v rámci svých kompetencí a pravidel. Družstvo se snaží dosáhnout branky. Zakázaná hra a nesportovní chování se trestají. Vítězem utkání je družstvo, které dosáhne více branek. Není-li dosaženo žádné branky nebo dosáhnou-li obě družstva stejného počtu branek je výsledek utkání nerozhodný. V dnešní době se z tohoto základního pojetí hry vyvinulo mnoho sportů příbuzných fotbalu a to v závislosti na podmínkách, ve kterých se fotbal hraje. Může se jednat o futsal, halový fotbal, nebo plážový fotbal hraný v písku. Dále uvádí tyto internetové stránky www.fotbal.cz, že se fotbal hraje nejenom na klubové úrovni, ale i na mezinárodní. Takovými soutěžemi jsou především FIFA World Cup (Mistrovství světa) pořádaná od roku 1930 a Olympijský turnaj pořádaný od roku 1900. V České republice je na nejvyšší úrovni Fotbalová asociace České republiky pod Evropskou fotbalovou unií s názvem UEFA.

1.2 Fotbal jako prostředek rozvoje

Fotbal (kopaná) je míčovou kolektivní hrou, která plní funkci sportovní a zájmové činnosti. Zájmová činnost je dle mého studia přednášek Novotné (Novotná, c)-2011) cílevědomou aktivitou zaměřenou na uspokojení a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. V tomto případě se jedná o sportovní zájmovou činnost, kde je oblastí zájmu sport, tedy fotbal. Dle Votíka (Votík, 2003) si dítě předškolního věku tímto sportem osvojuje souhrn pohybových dovedností a schopností. Fotbalová hra je dle Votíka, jak dále uvádí, charakterizována herním zatížením (objemem, intenzitou), kde objem zatížení je spojen s délkou daného utkání. U mládežnických fotbalových zápasů je oproti seniorským zápasům hrací doba samozřejmě kratší s ohledem na věk hráčů, což je spojeno s fyzickými možnostmi dětí dané kategorie. Další roli v objemu zatížení hraje velikost hřiště a individuální zatížení jednotlivých dětí při jejich herních činnostech (útočné, obranné). Naopak intenzita zatížení je, jak uvádí Votík (Votík, 2003), charakterizována nepravidelným střídáním všech stupňů intenzity, od maximální po mírnou. Složitost zatížení dětí je dle mého názoru na základě těchto uvedených skutečností dána tedy jeho celkovou činností při utkání. Tato činnost je spojena

s nároky na dítě, které jsou nepřetržité. Důraz je kladen na vnímání dítěte a rozhodování při realizaci herních činností a možných kombinací.

Votík (Votík, 2003) uvádí, že míra celkového zatížení dítěte a s tím na něho kladené nároky jsou ovlivněny jeho pohybovými schopnostmi, zkušenostmi a úrovní dovedností, zvládnutí získaných vědomostí. To vše je především v pozdějším věku dítěte spojeno s taktickými úkoly.

Dle mých trenérských zkušeností je v dnešní době charakterizováno pojetí fotbalové hry neustálým zvyšováním požadavků na objem, intenzitu herních činností, především v utkáních, a s tím i zvětšující se složitost vlastní hry. Z mého studia odborné fotbalové literatury (Votík, 2003) vyplývá, že fotbalová hra rozvíjí tvůrčí myšlení (řešení situací), orientaci v těchto situacích. To vše je spojeno s vlastním vnímáním a rozhodováním. Fyziologicky jsou dále fotbalem kladeny velké nároky na látkovou výměnu (strava, tekutiny), nervosvalové propojení, přenos informací (mozek-svaly) a regulační systémy (odpočinek, únava), což je důležité pro řízení pohybové činnosti dítěte. Výsledkem mého hodnocení fotbalu je, že plní funkci aktivního odpočinku, zábavy a je součástí rekreačních a rekondičních aktivit.

Dle názoru Votíka (Votík, 2003) je nejvhodnějším obdobím pro zahájení fotbalové sportovní přípravy přibližně věk mezi šesti a osmi lety dítěte. Touto činností je ovlivněn rozvoj osobnosti a možnost ovlivnit společenskou orientaci žádoucím směrem. Fotbal je především hrou a hra je, jak uvádí Novotná (Novotná, c)-2010), nejdůležitější a nejpřirozenější činnost v dětství, kterou se děti učí. Tento výchovný prostředek je důležitou a nezbytnou součástí života nejenom dětí, ale i dospělých.

Pro děti je v případě fotbalu jako hry prvotním předmětem zájmu míč, který je nedílnou součástí této hry. Dle mých trenérských zkušeností dochází k vytvoření aktivního vztahu (zájmu) k němu a tím ke hře. Dítě se snaží aktivním kontaktem poznat tento předmět svého zájmu, a to prvními krůčky směrem k ovládnutí a zvládnutí míče. Význam takové aktivní účasti na této zájmové činnosti (fotbalu) je v možnostech dalšího rozvoje dětí a ten by měl být, v kladném slova smyslu, ku prospěchu jeho vlastní osoby, i ku prospěchu celé společnosti. Děti se naučí řešit vzniklé problémy, racionálně uvažovat, učí se plánovat činnosti. Překonávají překážky, naučí se stanovit cíl a v závislosti na tom promyslet cestu k jeho dosažení, zda jej dosáhnou bez pomoci nebo s někým.

Fotbal je kolektivní (skupinová) hra, založená na pohybové aktivitě s určitými pravidly. Smyslem fotbalu je především pohyb formou hry, který má být nedílnou součástí dnešního života. Pohyb slouží jako prevence před zdravotními problémy, znamená to tedy, že pokud nám to možnosti umožňují je lépe se více hýbat a méně sedět. Člověk se vybije, vyběhá, zkrotne, není agresivní, je příjemně unavený a v neposlední řadě pro sebe něco dělá. Na základě mého studia přednášky Novotné (Novotná, c)-2010) je hra v tomto případě socializačním činitelem, poskytuje citové uspokojení, rozvíjí rozumovou stránku (bystrost), vyjadřuje potřeby dítěte, může sloužit jako diagnostický prostředek a do jisté míry je formou poznání okolního světa. Fotbal dle mého názoru rozvíjí osobnost a zároveň dochází k formování dítěte (člověka). Učí se spolupráci, ctižádosti, přijímání kritiky, sebehodnocení, vybíjení agrese. Rozvoj a formování osobnosti v této sportovní činnosti jsou dány potencialitami dítěte a osobou trenéra.

1.3 Současný profil osobnosti vychovatele

Jestliže se budeme zabývat osobností vychovatele, musíme vycházet ze základního pojmu, který provází osobnost vychovatele. Tímto pojmem je výchova. Výchova dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) je cílevědomá záměrná činnost, která vede k určitému cíli, kdy se jedná o dlouhodobý proces, trvající celý život člověka. Tento proces má dle Dvořáčka dvě funkce. První funkcí je příprava člověka na jeho společenské fungování, začlenění do společnosti. Druhou funkcí je přenos kulturního dědictví z generace na generaci. Posláním vychovatele je předávání zkušeností nové generaci.

Vychovatel je jako každý člověk osobností a neustále se jeho osobnost vyvíjí. Na osobnost vychovatele (člověka) se musíme podívat z různých úhlů, a to tak abychom pochopili, porozuměli jeho chování, jak uvádí Helus (Helus, 2009). K tomuto pohledu nám pomůže personalizační desatero.

Helus (Helus, 2009) uvádí, že personalizační desatero je tvořeno deseti zřeteli, které jsou důležité, chceme-li se zabývat vychovatelem jako osobností. Jedná se o základní vlastnosti (schopnosti, temperament, charakter), zaměřenost (vytýčenou cílů), začleněnost (ve skupině má určité postavení), sebepojetí (zabývá se sám sebou),

autoregulaci (sám sebe ovládá), tender - rod (muž, žena), potencialitu (možnost něco dokázat, musí nastat určité podmínky), přesah – transcendent (nezabývá se jen sám sebou, vyšší cíl), integritu – celistvost (svěbytnost) a životní cestu (kam směřuje, co dokáže v životě). Dohromady tyto zřetele tvoří celek.

Jednou ze základních vlastností je schopnost. Schopnosti mají svůj vrozený základ, označovaný za vlohy (vyvíjejí se). Budoucí vychovatel se má oblasti svého budoucího působení věnovat a chtít v ní vyniknout. Tato myšlenka je, jak uvádí Helus (Helus, 2009) základem aktualizace potencialit. Obecnou schopností je inteligence. Dle Gardnera je šest na sobě nezávislých inteligencí. Pro vychovatele jsou dle mého názoru důležité zejména jazyková inteligence a inteligence personální. Jazyková inteligence je důležitá z důvodu orientace (porozumění) a projevu (srozumitelnost) vychovatele. Tuto inteligenci využívá vychovatel při své práci, kontaktu s dětmi. Jestliže jim porozumí (mluvě, psanému projevu) může reagovat na vzniklé situace vhodným způsobem. Prostřednictvím svého vyjadřování prezentuje vychovatel svůj názor na věc.

Personální inteligence je dle Heluse (Helus, 2009) tvořena složkou interpersonální a intrapersonální. Vychovatelova interpersonální inteligence spočívá především v jeho způsobilosti vyznat se v druhých. Tato skutečnost se dle mých obecných zkušeností uplatňuje, při práci s dětmi, kdy využívá své způsobilosti při řešení vzniklých situací, zejména předcházení konfliktů (zapůsobit, udělat dojem, uplatnit svou autoritu). Vychovatel má umět jednat se svými dětmi, vědět co od nich očekávat a dle toho se k nim chovat. Umět se vžít do jejich situace a potřeb. Intrapersonální inteligence je u vychovatele zastoupena jeho způsobilostí pohlédnout na své nedostatky, přiznat si kritiku své osoby a poučit se. Přehodnotit svůj pohled na věc, změnit svůj přístup ku prospěchu nejen svému, ale i svému okolí.

Dále uvádí Helus (Helus, 2009) pojetí inteligence dle Sternberga. Jedná se o inkrementální (nárůstovou, rozvíjející se) inteligenci, což je dle mého názoru důležité pro vychovatele využitím v praktických situacích. Možností je samostudium. Výsledkem má být, aby takto nabyté znalosti vychovatel uplatnil, rozšířil si pohled na danou věc. Vychovatel má být schopen vstřebávat nové podněty, učit se novým věcem (inovovat) a dále je využívat ve své práci. Mít velký přehled o dění nejen ve svém oboru, ale i kulturním a společenském. Záleží na prostředí, které působí na vychovatele, takovým základním prostředím je rodina, pracovní prostředí.

Temperament je dle Heluse (Helus, 2009) souborem vrozených vlastností. Tyto vlastnosti se vztahují k stavu vzrušivosti (exitace). Vychovatel pracuje s dětmi, různého věku. Je tedy třeba specifický přístup, zejména při práci s nejmenšími dětmi. Pro práci vychovatele je tedy vhodný rovnovážný stav mezi těmito stavy vzrušivosti (exitace) a silami útlumu. Toto umožňuje reagovat vhodným způsobem, přiměřeně. Působit na své okolí, lidi kolem sebe, brát zřetel na úskalí práce s dětmi, kde vstupuje do hry více faktorů, upravit svůj přístup k dětem, více uplatňovat individuální přístup. Nežádoucí by dle mých obecných zkušeností bylo určitým, nepřiměřeným způsobem (výrokem) reagovat na podněty ze strany dětí. Vychovatel dává tedy svým přístupem k daným situacím (citovým prožíváním), které nejsou vždy pozitivní, příklad ostatním. Pozitivní působení zcela určitě ovlivňuje i vývoj dětí, které vychovává. Pokud má vychovatel problémy se svými temperamentními vlastnostmi, takovým způsobem, že by ovlivňovaly jeho vychovatelskou práci, pak je vhodné například prostřednictvím kultivace (uzpůsobení) tyto temperamentní vlastnosti, alespoň částečně ovlivnit, a to poučením, ze svých zkušeností.

Dále, jak uvádí Helus (Helus, 2009), můžeme rozdělit temperament dle Eysencka na labilní (kolísání nálad) nebo stabilní (ustálenost, duchapřítomnost). Vhodné pro vychovatele je dle mého názoru být stabilní (ustálený), dokázat řešit problémy, být si sebejistý svým vystupováním mezi lidmi, svými záměry. Pohotově reagovat na vzniklé situace při výchovném procesu. Dle Eysencka můžeme také o temperamentu mluvit jako o introverzi (vnitřní život) nebo extroverzi (orientace na svět kolem sebe). V tomto případě je dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) vhodnější, aby vychovatelem byl extrovertní člověk, který se vyznačuje pohotovou bystrostí, sociální smělostí, vtipností a především orientací na lidi kolem sebe. Nejen na svou rodinu, ale také na svou práci s dětmi.

Charakter (hodnoty, zásady) dle Heluse (Helus, 2009) není vrozen, získáme jej osvojením požadavků (morálka) z okolí, ztotožněním se s nimi. Vychovatele bychom mohli charakterizovat jako čestného, spolehlivého, zásadového při plnění výchovných úkolů. Důležité je si uvědomit, že se charakter osvojuje interiorizací (zvnitřňováním) požadavků. Tyto požadavky přijímáme od svých rodičů a svého okolí a následně se snažíme přijaté požadavky předat dál (exteriorizace) svým dětem. Osoba vychovatele a jeho charakter je tedy do jisté míry ovlivněn již výchovou a prostředím rodiny, v které

vyrůstal. Kardinální vlastností dle mého názoru pro vychovatele má být nesobeckost (svůj volného času, zadarmo, nezištně).

Zaměřenost dle Heluse (Helus, 2009) dává našemu životu určitý směr a cíl, o něco nám jde. Vychovatelovým cílem má být dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) předávání jemu již známých zkušeností, poznatků mladé generaci lidským způsobem (harmonicky). Má rozvíjet, usměrňovat aktivitu vychovávaného. Kultivovat (uzpůsobovat) jeho osobnost a jeho vztah k okolnímu světu. Vychovatel dle Dvořáčka má dále působit záměrně a spolu se soustavností a organizovaností dosahovat ve výchově efektivních výsledků.

Každý, tedy i vychovatel, má jak uvádí Helus (Helus, 2009) své potřeby (cyklické-nížší, rozvojové-vyšší), popudy (incentivy), motivy. Pro vychovatele jsou důležité necyklické potřeby jako je potřeba seberozvoje, neustále jít ve svém vývoji dál (kvalitu osobnosti). Dosáhnout svého cíle (správně vychovávat) navzdory možným potížím, nevzdávat se ve svém úsilí. S potřebou seberozvoje je úzce spojena poznávací potřeba, která spočívá v schopnosti získávat informace, získávat nové poznatky (inovace v oboru). U osobnosti vychovatele je také dle mého názoru nezanedbatelná potřeba sociální, takovou potřebou je např. potřeba kooperace (spolupráce), afiliace (sdružování). Potřeby jsou dle Heluse (Helus, 2009) propojeny s vnějšími činiteli popudy (incentivy). Popudy (incentivy) vychovatele vychází z inkrementální (nárůstové) inteligence vychovatele, jeho ochoty se neustále učit něco nového. Na základě této skutečnosti je vhodné systematicky poznávat, zvyšovat svůj rozhled, což vede v jeho práci k zlepšení kvality jeho výchovného působení.

Spojením výše uvedených potřeb a popudů (incentiv), které se navzájem doplňují, vzniká dle Heluse (Helus, 2009) motiv. Motiv je vnitřní a vnější. Vnitřní motiv vychovatele je dán potřebou seberozvoje, poznávat a předávat poznatky, zkušenosti nové generaci. Vnější motiv vychovatele je tedy dán popudem zlepšit své výchovné působení, lepším přístupem. Schopnost dosáhnout určitého cíle je spojena s jeho vzdálenou životní perspektivou (otevřenou budoucností). Otevřená budoucnost dle mých obecných zkušeností aktivuje vychovateli úsilí o neustálé zlepšení své výchovatelské práce (postupnými úspěchy).

Začleněnost je dle Heluse (Helus, 2009) další součástí personalizačního desatera, z kterého vychází osobnost vychovatele. Vychovatel je dle Heluse poznamenán také ostatními lidmi, kontaktem, mezilidskými vztahy ve skupinách a to prostřednictvím

procesů, kterými jsou interakce (vzájemné působení) a komunikace (vzájemné dorozumívání). Takovou skupinou je dle mého názoru rodina, parta, pracovní kolektiv, třída (sociální organismus), v které provádí svou výchovnou činnost. Vychovatel se tedy setkává prostřednictvím skupin s referenčními osobami, vztahy, skupinami. Referenčními osobami mohou být pro něho v pracovním kolektivu jeho zkušenější kolegové. Vychovatel se poměřuje, chce obstát před názorem takovéto referenční osoby. Dle mých trenérských zkušeností referenční osoby, vztahy, skupiny pomáhají vychovateli v jeho snaze jít za svým cílem. Vychovatelovy vztahy z rodiny (sociální skupiny) se také odrážejí, nejenom v jeho současném vztahu k rodině, ale i v jeho výchovném působení v životě.

Dále je třída, v které provádí svou výchovnou činnost, také sociálním organizmem. Každý ze sociálních organizmů má své specifické prostředí, podmínky. Jak uvedl Braun (Braun, a)-2011), třída je sociální skupinou, která má určitá pravidla soužití, je tvořena určitým počtem žáků. V takovéto sociální skupině má vychovatel určitou sociální pozici (postavení). Je v pozici, kdy předává své zkušenosti svým žákům, má odpovídající chování a autoritu. Dle Heluse (Helus, 2009) je se sociální rolí vychovatele spojen i sociální status (ovlivňování směru dění). Jeho vzdělání, znalost problematiky výchovy mu umožňuje realizovat jeho výchovné cíle (zabránit narušení). K tomuto faktu mu pomáhá jeho sociální prestiž (respekt k osobě). Se sociální prestiží je dle Heluse úzce spojena i sociální obliba (radost). Začleněnost osoby vychovatele je tedy jedna z důležitých skutečností, které ovlivňují jeho vlastní působení jako vychovatele budoucí generace.

Součástí personalizačního desatera vychovatele je dle Heluse (Helus, 2009) důležité také sebepojetí (vztah k sobě). Má autoregulační význam, kde je autoregulační řízení jeho vlastního života (usměrňování). Tento směr má vychovateli zajistit úspěch nejenom v jeho osobním životě, ale i v profesním (výchovné činnosti). Být řádně připraven, ovládat se. Sebepojetí, jak dále uvádí Helus, je spojeno se sebepoznáním. Poznat své možnosti. Vychovatel si sebehodnocením své činnosti vyvodí závěry o sobě (sociální zrcadlo). Seberealizace vychovatele tedy dle mého názoru tedy spočívá v jeho úsilí o zdokonalení, vývoj svého přístupu ve výchovné činnosti.

Sociokulturní prostředí, ze kterého vychovatel vyšel, osvojil si jej, mu dle Heluse vtisklo určitý pohled na jeho postavení, pozici, roli, ať již v rodině, tak i ve společnosti. Vychovatelovi vlastnosti vychází z jeho temperamentu.

Dále to jsou dle Heluse (Helus, 2009) možnosti (potencionality), které život přináší. Ve spojení s podmínkami je vhodné pro vychovatele využívat k zdokonalení vzdělávání, vstřebávání nových podnětů. Následným využitím těchto možností mu je umožněno dokázat ve svém oboru více, než by byl jinak schopen. O aktualizaci potencionalit (využití) vychovatele rozhodují vnější a vnitřní činitelé. Využití potencionalit je tedy dáno mnoha faktory: podnětným prostředím, oporou, vzory, stylem výchovy, kterému byl v dětství vystaven, úzkostí, strachem, sebedoceňováním. U vychovatele, který má být schopen využívat svých potencionalit, by bylo vhodné, aby byly tyto faktory v kladném slova smyslu.

Vychovatel má dle svých obecných zkušeností uplatňovat svůj osobní přístup k lidem, pozitivní pohled na věc, nemyslet jen na sebe (sebeoběť). Tyto skutečnosti tvoří vychovatelův přesah (transcendent).

Osobnost vychovatele by měla tvořit strukturovaný celek, integritu (celistvost). Neměl by trpět žádnými komplexy (desintegritou). Integrita umožňuje vychovateli zvládat jeho životní situace. Životní cesta, budoucnost, by měla být dle mého názoru spojena s uplatněním jeho životních zkušeností.

Jak uvádí Helus (Helus, 2009), tak se nemohou brát jednotlivé části personalizačního desatera jako nezávislé. Dohromady vytváří celek, jednotlivé části k sobě patří. Analýzou osobnosti vychovatele a to určitým pohledem na ni můžeme lépe porozumět jednání vychovatele, jeho výchovnému působení. Vychovatel může naopak na základě své analýzy osobnosti dítěte, porozuměním jeho jednání ujasnit postup jakým způsobem s dítětem bude jednat při své výchovné činnosti. Umožní mu to lepší komunikaci (pochopení) mezi nimi a tím i následně dosažení dobrých výsledků ve svém výchovném působení.

1.4 Specifický profil osobnosti fotbalového trenéra dítěte předškolního věku

Na základě analýzy personalizačního desatera dle Heluse (Helus, 2009) je fotbalový trenér dítěte předškolního věku osobností jako každý člověk ve společnosti. Neustále se jako osobnost vyvíjí. Výše uvedené části osobnostního (personalizačního) desatera stejným způsobem jako u osobnosti vychovatele tvoří dohromady celek. Z hlediska osobnostního (personalizačního) desatera je pro fotbalového trenéra dítěte předškolního věku, kromě výše uvedených částí tohoto desatera důležitých pro vychovatele, také důležitá prostorová inteligence (schopnost), která spočívá v orientaci v prostoru (výběr místa při hře, orientovat se).

Dále je důležitá především inteligence tělesně pohybová. Fotbalový trenér předškoláků je učí sportu, v tomto případě fotbalu a k tomuto učení je zapotřebí názorného příkladu provedení jednotlivých cvičení, situací. Z tohoto důvodu je vhodné, aby byla koordinace vjemů a motorických činností na odpovídající úrovni. Jedná se o pohyb a techniku s míčem. Na základě mých zkušeností mají výhodu v tomto případě trenéři, kteří mají vlohy výrazné a můžeme hovořit v jejich případě o nadání (bývalí aktivní fotbalisté). Odborným tréninkem (záměrným působením) a prostředím dále rozvíjeli (aktualizovali) své nadání. To vše se dle mého názoru projevuje v trenérské činnosti takových trenérů a pomáhá jim to k naplnění jejich cílů.

Pro fotbalového trenéra dítěte předškolního věku jsou důležité temperamentní vlastnosti (vrozené). Poučením ze svých zkušeností je možno provést kultivaci (uzpůsobení). Fotbalový trenér má jednat s osobami, s kterými přichází do styku, jako jsou asistenti, trenéři, vedení klubu, rozhodčí, rodiče, ale především děti takovým způsobem, aby tyto osoby co nejméně provokoval, nezraňoval je. Tímto svým neuváženým přístupem, by stavěl tyto osoby proti sobě samému, škodil by své záměrné trenérské činnosti a spolupráci. Důležitý je vlastní přístup fotbalového trenéra, jeho snaha, vůle. Pracovat na sobě, poučit se ze své komunikace s lidmi, ze svého přístupu na trénincích, při provádění cvičení. Možností pomoci může být dle mého názoru např. sebezkušenostní výcvik. Sebezkušenostní výcvik dle Brauna (Braun, b)-2011) je v délce 350 až 500 hodin pod vedením speciálního pedagoga a psychologů. Při výcviku dochází k práci se skupinou. Osoba (trenér, vychovatel, učitel), která se takového výcviku

zúčastní, by měla dle Brauna výcvik opouštět jako člověk s posílenou osobností. Měla by být do jisté míry nezranitelná, umět jednat, reagovat v krizových situacích. Naučit se být nad věcí.

Dále je velmi důležité vcítění (empatie), které by fotbalovému trenérovi dítěte předškolního věku nemělo chybět. Sam si to musí nejdříve zažít, aby ho mohl následně předávat svému okolí. Pozitivními činiteli, kteří pomáhají k vcítění, jsou dle mého názoru především podnětné prostředí, dětství bez stresů, pozitivní myšlení, harmonické vztahy, opora v rodičích, pozitivní vzory, nepodceňování se. Předávání vcítění dětem předškolního věku pomáhá jejich následnému uplatnění v životě.

Spolu s výše uvedenými důležitými osobnostními předpoklady pro trenérskou činnost fotbalového trenéra dítěte předškolního věku je na základě mých trenérských zkušeností vhodné mít jako trenér také vlastnosti usnadňující jednání, komunikaci s lidmi (dětmi, rodiči, asistenty). Být citlivý při řešení vzniklých situací. Empatie a citlivost mu umožní nalezení vhodného řešení situací. Fotbalový trenér dětí předškolního věku má mít pochopení a toleranci, především k věku dětí, s kterými pracuje (trénuje). Trenér si musí plně uvědomit, že se předškolák nachází v období neustálého vývoje tělesného i duševního, což se projevuje i v plnění úkolů a cvičení na trénincích. Nalézt to dobré, co v každém z nás je a využít tyto přednosti, pozitiva k prospěchu své práce (trénování), tak i ku prospěchu ostatních (dětí, rodičů, vedení sportovního klubu). Dbát na úctu před svými staršími kolegy.

Pro fotbalového trenéra dítěte předškolního věku je vhodné mít jisté manažerské dovednosti (didaktické a organizační). Zaujmout (didakticky) tým nejmenších fotbalistů. Jedná se o volbu vhodných tréninkových metod k dané věkové kategorii (např. zapojení více her, soutěží, trénování s míčem). Organizační schopnost se projevuje v schopnosti dokázat zrealizovat svůj zamýšlený záměr. Dle mých trenérských zkušeností se jedná o průběh tréninku, materiální zajištění nebo zorganizování turnaje. Tato schopnost je důležitá při řešení možných situací (konflikty, zranění), které vznikají na vlastním tréninku. Každý člověk (dítě) je osobností, nikdo nejsme stejní a z těchto rozdílností mohou vznikat situace, které si vyžadují provést řešení. Může však dojít k vážným situacím, které vyžadují komplexní řešení. Fotbalový trenér dítěte předškolního věku by měl být schopen v závislosti na vzniklé situaci reagovat vhodným způsobem, mít dostatečné organizační schopnosti.

Základními znaky intervence v takových případech jsou dle Brauna (Braun, c)-2011) okamžitá pomoc, minimalizace vzniklého nebezpečí nyní a na místě, zklidnění dítěte poskytnutí první pomoci a zajištění lékařského ošetření. Navození pocitu bezpečí prostřednictvím intenzivního kontaktu.

Další manažerskou dovedností fotbalového trenéra dítěte předškolního věku je emoční inteligence (kreativita, altruismus-vnitřní potřeba pomáhat druhým). Emoční inteligence pomáhá trenérovi při jeho práci s nejmenšími fotbalisty, je velmi důležitá vzhledem k jejich věku a vztahu trenéra k dětem. Kreativitu, umění reagovat vhodným způsobem na vzniklé situace, představují zejména možnosti využití nápadů, které obohacují (vylepšení, inovace). Altruismus je výhodou pro trenéra, je mu jeho pomocnou rukou při jeho práci, dává mu smysl v jeho snažení naučit dítě předškolního věku fotbalu.

Další manažerskou dovedností jsou vyjadřovací schopnosti (expresivní) fotbalového trenéra dítěte předškolního věku. Dle Brůny (Brůna, 2007) je třeba stručně a srozumitelně přiblížit danou problematiku, způsob řešení situací, což umožňuje trenérovi dosažení jeho zvolených reálných cílů.

Na základě mé analýzy personalizačního desatera dle Heluse (Helus, 2009) je sebereflexe další z dovedností fotbalového trenéra dítěte předškolního věku, která by mu neměla chybět. Jde o hodnocení své vlastní činnosti a následné vyvození poučení. Sebehodnotit své počínání trenéra, jak jsem vedl a jakým způsobem bych si představoval svůj trénink. Na trénincích je třeba, aby se fotbalový trenér viděl v sociálním zrcadle, jak na jeho různé metody (postupy) reagují nejmenší fotbalisté nebo kolegové (asistenti, trenéři). Výsledkem sociálního zrcadla má být vytvoření pohledu na sebe. Dle mého názoru je vhodné si vzít ze svého nedostatku v metodice tréninku poučení a říci si, že na své metodice zapracuje, aby byla v příštím tréninku lepší.

Fotbalový trenér dítěte předškolního věku na základě svých trenérských zkušeností plní nejen funkci učitele pohybových návyků, ale soustředí se i na psychologickou stránku nejmenších fotbalistů. Trenér ovlivňuje více či méně tým (sociální skupinu dětí předškolního věku), který trénuje. Tým je živou bytostí a každé z dětí ho také utváří, formuje svým osobitým působením (přispěním). Tým však na základě svých zkušeností netvoří jen trenéři a děti, ale také lidé, kteří vytváří zázemí. Fotbalový trenér tedy

prostřednictvím své osobnosti a svého výchovného působení také rozvíjí a formuje osobnosti nejmenších fotbalistů. Na jeho osobnosti je do jisté míry závislá budoucnost jemu svěřených dětí. Tento fakt je důležitý proto, aby trenér měl co nejvíce pozitivních osobnostních předpokladů, pro vykonávání své výchovné činnosti.

1.5 Popis pedagogických činností fotbalového trenéra dítěte předškolního věku

Základní princip této hry (fotbalu) spočívá dle internetových stránek www.fotbal.cz v soupeření dvou družstev s příslušným počtem hráčů proti sobě a zvítězí družstvo, které dá soupeři více branek (gólů). Utkávají se dvě družstva, která mezi sebou měří své síly. Jde tedy o připravenost hráčů (družstva jako celku) na fotbalové utkání a to je v kompetenci fotbalového trenéra.

Nejvhodnějším obdobím dle Votíka (Votík, 2003) pro zahájení fotbalové sportovní přípravy je věk dítěte mezi jeho šestým až osmým rokem. Toto věkové rozpětí se nachází v období, které se, dle Říčana (Říčan, 2006), nazývá Kouzelný svět předškoláka.

Pro dítě předškolního věku je v mnoha případech fotbal součástí jeho světa. Fotbalový trénink (hra) je součástí postnatálního vývoje takového jedince (dítěte), tedy vývoje, který se odvíjí po narození. Toto období je pro dítě předškolního věku jedno z nejdůležitějších. Důležité je zejména z důvodu začlenění člověka (dítěte) do společnosti. Tato role je v kompetenci nejenom rodičů, pedagogů v mateřských školkách, ale také právě fotbalového trenéra, který s ním tráví na fotbalových trénincích a utkáních podstatnou část jeho volného času. Trenér zde tedy plní výchovnou roli dítěte předškolního věku, která je s ohledem na věk dětí žádoucí.

Aby mohl plnit výchovnou roli trenéra, zvládat vlastní tréninkový proces, musí být erudován (vzdělán) v dané problematice, podobně jako učitel dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009). Jak uvedla Tvrzová (Tvrzová, a)-2011) základem erudace jsou poznatky a činnosti objektivního charakteru, které si trenér osvojí a tím získává vědomosti. Tyto vědomosti následně užívá (uplatňuje) ve své praxi při výkonu své role trenéra. Jedná se tedy dle mého názoru již o dovednosti, které jsou prostřednictvím transmise, předávány

dále jeho dětem, které trénuje. K získání těchto poznatků a tím vědomostí, může trenér dojít mnoha způsoby. Jedním z těchto způsobů mohou být školení zabývající se problematikou vlastního trénování, v tomto případě se specializací na sportovní činnost fotbal (kopanou). Jedná se o přiblížení dané problematiky z více pohledů a hlouběji, především se zaměřením na odbornou část. Tato část se skládá z teoretické, ale i praktické (ukázky, cvičení).

Dle internetových stránek www.fotbal.cz je vzdělání trenérů v České republice rozděleno do čtyř základních typů licencí a v současné době probíhá formou školení prostřednictvím okresních fotbalových svazů Fotbalové asociace. Na této úrovni se jedná především o rodiče, kteří mají děti a chtějí pracovat s dětmi v klubu (oddíle). Ve většině případů nejsou začátečníky, zabývají se fotbalem zpravidla již delší dobu a rozhodli se pro získání licence. Školení je zakončeno získáním licence s označením C. Dalšími stupni jsou dle internetových stránek www.fotbal.cz licence UEFA B, kterou řídí kraje, UEFA A a UEFA PROFI. K získání vyšší licence jakou je UEFA A je třeba čtyřtýdenního školení v Olomouci a zakončené zkouškami. Tato licence je dle výše uvedených stránek určena pro soutěže od divize po ČFL, kde jsou již trenéři z části placeni (profesionálové). Licence UEFA A má spolu s licencí UEFA B mezinárodní platnost. Dále dle internetových stránek www.fotbal.cz existuje speciální licence schválená UEFA a to je licence s názvem „Trenér mládeže“. Tato licence má zatím výše uvedený status, ale UEFA již neoficiálně potvrdila, že bude mít status UEFA. Pro tento kurz platí předpoklad, podle kterého musí mít zájemce o získání této licence, již získanou licenci UEFA A s jedním rokem praxe v této licenci. Absolventi (trenéři) tohoto kurzu mohou provádět trenérskou činnost na sportovních školách, v ligových dorostech, reprezentačních výběrů. Jedná se o nejvyšší mládežnické trenérské vzdělání v České republice. Dle mého názoru v případě těchto výše uvedených školení tedy vzdělání záleží vždy na zájmu lidí (trenérů). Vzdělávání je náročné na čas a peníze. Pokud potenciální zájemce o získání jednotlivých licencí tento čas a peníze nemá, pak trénuje bez potřebných odborných znalostí. Licence mají platnost tři roky a po třech letech se musí prodloužit doškolením. O průběhu kurzů, jejich náplni, obsahu jedná formou společných diskuzí příslušný orgán Fotbalové asociace ČR spolu s UEFA. Dále dle internetových stránek www.fotbal.cz dochází ke spolupráci mezi UEFA a

jednotlivými národními fotbalovými asociacemi Evropy a vytváří se určitý model vzdělávacího systému trenérů v celé Evropě.

Erudace trenéra však nespočívá jen v získání jedné z výše uvedených licencí. Vzdělání může být doplňováno formou kurzů, školení a to v oborech úzce souvisejících se sportovní činností (první pomoc). Vhodným odborným vzděláním je dle mých obecných zkušeností lékařství, fyzioterapie tedy obory zabývající se lidským tělem a také vzdělání pedagogické (pedagogika ZŠ, vychovatelství), které je vhodné především při práci s těmi nejmenšími (dětí předškolního věku).

K naplnění výchovné role fotbalového trenéra dítěte předškolního věku je vhodné vycházet z pedagogické výchovy dle Tvrzové (Tvrzová, a)-2011), aby byl trenér nejen erudován (vzdělán), ale také prováděl vlastní výchovu, edukaci. Edukace (výchova - educatio) je úvaha o morálce, utváření charakteru, chování jedince k okolí i sobě samému. Jedná se o výchovu v užším slova smyslu se zaměřením na morálku a charakter. Dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009, s.8) „výchova je cílevědomá, záměrná činnost směřující k všestrannému rozvoji osobnosti s cílem rozvíjet a usměrňovat aktivitu vychovávaného, kultivovat, uzpůsobovat jeho osobnost i jeho vztah k světu.“

Dále Dvořáček (Dvořáček, 2009) uvádí, že se tedy jedná o předávání zkušeností dorůstající generaci – výchovou. Výchova je ve svých cílech společensky determinována (podmíněna). Neprobíhá v izolaci, výsledkem izolace by mohly být deformace osobnosti

V takových případech dle Dvořáčka dochází k deprivaci, strádání z nedostatku duševních nebo citových potřeb. Příkladem jsou vlčí děti. Fotbalový trenér je důležitým činitelem výchovy dítěte předškolního věku

Aby bylo dosaženo ve výchově efektivních výsledků pak je dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) třeba splnit základní tři znaky, intencionalita (záměrnost), soustavnost a organizovanost. Záměrnost je nejdůležitějším znakem z těchto tří. Soustavnost spočívá v soustavném, průběžném, systematickém působení při výchovném procesu. Organizovaná výchova probíhá v prostorovém, časovém úseku (rámcí).

Do tohoto výchovného procesu vstupuje dle mých trenérských zkušeností dítě jako člen fotbalového týmu. Fotbalový trenér dětí předškolního věku prostřednictvím sportovní výchovy naplňuje roli trenéra a svou trenérskou činností řídí a provádí výchovně-vzdělávací proces.

Dle Tvrzové (Tvrzová, a)-2011) se jedná o výchovu v širším slova smyslu, což je předmětem pedagogiky. Výchovně-vzdělávací proces, vyučování (vzdělávání) je disciplína pedagogiky, didaktika. Rozdělení didaktiky dle Tvrzové (Tvrzová, a)-2011) můžeme, dle mého názoru použít pro fotbalového trenéra dítěte předškolního věku, který provádí taktéž výchovně-vzdělávací proces.

Didaktika fotbalového trenéra dítěte předškolního věku je charakterizována následujícími body:

- a)** Cílem vzdělávání nebo také otázkou - Proč?
- b)** Obsahem – Co?
- c)** Metodami – Jak?
- d)** Formami organizačními, za jakých podmínek
- e)** Sociálními vztahy
- f)** Hodnocení

a) Cíl vzdělávání: Cílem fotbalového trenéra dítěte předškolního věku má být dle Votíka (Votík, 2003) naučit nejmenšího fotbalistu sportovní hře fotbalu (základům) a to především s ohledem na jeho věk. Dítě předškolního věku se základní pohybové návyky spojené s fotbalovou hrou učí. Dle Dovalila (Dovalil, 1988) je v tomto věku kladen důraz na všeobecnou obratnost, všeobecný rozvoj. Dítě je tedy ve věku, kdy je jeho všeobecný rozvoj nadřazen hře jako takové. Cílem je všestrannost malého fotbalisty. Prioritou není trénování pouze s míčem, ale i zapojení doplňujících pohybových aktivit (např. kotouly). Zanedbáním všestrannosti v tomto věku se později projevuje jednostranným pohybovým zaměřením (jen ovládání míče). U dítěte předškolního věku je prioritou především radost ze hry (fotbalu).

Analýza cíle vzdělávání: Dle mých trenérských zkušeností rozvíjet v tomto věku všeobecnou obratnost je dobré s ohledem na postupný fyzický vývoj dítěte předškolního věku. Všeobecnou obratnost můžeme rozvíjet nejenom tělesnými cvičeními na fotbalovém tréninku, ale i spontánním pohybem, který nic nenahradí. Aktivnější dítě může dělat vedle fotbalu i jiný sport. Problém v dnešní době je v tom, že si děti myslí, že jim stačí sedět doma u počítačů a nedělat jiný pohyb než fotbal. Nechtějí se učit již jiný. Myslí si, že jim stačí pouze on.

b) Obsah didaktiky: Jako obsah didaktiky fotbalového trenéra dítěte předškolního věku uvádí Votík (Votík, 2005) souhrn pohybových dovedností a schopností s míčem, které si má předškolák osvojit. V tréninkovém procesu se mají poznatky transformovat do vědomostí a činností, do pohybových dovedností a schopností. Dítě předškolního věku se dle Haníka (Haník, 2008) prostřednictvím tréninkového procesu (fotbalového tréninku) seznámí se základy techniky a taktiky, připraví se k pozdějším mistrovským utkáním, dochází k podpoře harmonického rozvoje. Učí se od začátku komplexu dovedností, vytváří si představu o správné technice herních činností. Procvičuje se obratností a rychlostí, klade se důraz na všestrannost pohybové přípravy. Rozvíjí se morální vlastnosti.

Analýza obsahu didaktiky: Obsah didaktiky fotbalového trenéra, náplň by měla obsahovat vedle již zmíněných cílů (technika, taktika, dovednost) i také např. vedení tréninků zábavným způsobem, hrou, obměňovat činnosti, které by měly být prováděny s ohledem na věk v zjednodušených podmínkách a s možnými upravenými pravidly, což je výhodné z hlediska chápání dítěte.

c) Metody didaktiky: Výchovně-vzdělávací proces je dle Tvrzové (Tvrzová, b)-2011) veden na základě určité metody nebo formy a vede k danému cíli. V tomto případě ve spolupráci trenéra a dítěte předškolního věku tak, aby byl určitým způsobem realizován obsah.

Analýza metod didaktiky: Tradiční výchovně-vzdělávací proces dle Tvrzové (Tvrzová, b)-2011) vychází z předpokladu, že dítě neví, neumí. Dle mého názoru tedy chodí na trénink (do školy), z toho důvodu, aby se vše naučilo, osvojilo si prostřednictvím tréninkových cvičení pohybové dovednosti a schopnosti s míčem, i bez něho. Trenér vystupuje jako ten, který zná vše a má naučit. Naopak konstruktivní výchovně-vzdělávací proces je dle Tvrzové (Tvrzová, b)-2011) založen na předpokladu, že dítě již něco zná. V tomto případě tedy chodí na trénink, aby si prohloubilo své pohybové dovednosti a schopnosti. Trenér má zajišťovat, aby každý jeho nejmenší fotbalista dosáhl své co nejvyšší úrovně. Dítě je již podobně jako trenér, jak uvádí Tvrzová (Tvrzová, b)-2011) obohaceno získanými dovednostmi a schopnostmi, a může na nich dále stavět.

Fotbalový trenér dětí předškolního věku, který provádí, svou trenérskou činností jejich výchovně-vzdělávací proces musí brát na zřetel základní věc a tou je věk dítěte

předškolního věku. S touto informací, musí pracovat při výběru vhodného výchovně-vzdělávacího procesu. Vhodným řešením je kombinace (prolínání) tradičního s konstruktivistickým výchovně-vzdělávacím procesem, ku prospěchu výchovně-vzdělávacího procesu dítěte předškolního věku jako celku (integrity). Vhodná je, dle mého názoru, správná kombinace, která nám zaručí ve výsledku celistvost tohoto procesu.

Dítě předškolního věku se dle Říčana (Říčan, 2006) nachází v období, kdy si vytváří obraz o okolním světě. Věk je spojen se zvědavostí a s otázkami Proč? a Jak?. Mozek v podstatě dozrává. Dítě předškolního věku, dle mého názoru neví, neumí a chodí tedy na trénink z důvodu, aby se fotbalu, této sportovní činnosti naučilo. U starších dětí můžeme již mluvit o tom, že dítě něco z pohybových dovedností a schopností této sportovní činnosti již ovládá. Dá se tedy na již dříve získaných dovednostech a schopnostech stavět a můžeme mluvit o konstruktivním výchovně-vzdělávacím procesu. Pro trenéra dítěte předškolního věku je dle mého názoru vhodné kombinovat základní znaky obou výchovně- vzdělávacího procesů.

Na základě mé analýzy přednášky Tvrzové (Tvrzová, b)-2011) je vhodná pro trenérskou práci s dětmi předškolního věku stejnost dětí. Důvodem jsou velké rozdíly ve věku mezi jednotlivými dětmi. V tomto věku má i malý rozdíl velký význam. Děti se liší v závislosti, jak které rychle roste. Proporce jednotlivých částí těla se mění. Dále dle Říčana (Říčan, 2006) dochází k pokroku v myšlení, mozek v podstatě dozrává. Vzrůstá pohybová aktivita a zvědavost. Pro trenéra dítěte předškolního věku je to složité a musí brát v potaz různost fyziologie svých dětí na tréninku. Každý je v daném roce již jiným způsobem vybaven. Dle mého názoru je vhodné, aby s těmito rozdíly uměl trenér pracovat, výběrem vhodných tréninkových činností, zaměřit svou činnost především na rozvoj individuality dítěte.

Dále je důležitá otevřenost ve smyslu osoby trenéra, kdy trenér je pro dítě předškolního věku velkou autoritou, mnohdy větší než pedagogové v mateřských školách, kam děti dochází. Jedná se o vytvoření harmonického vztahu, důvěry, mezi trenérem a dítětem. Otevřenost trenéra je dána jeho osobnostními předpoklady dle Heluse (Helus, 2009), a to altruismem, empatií, psychickými předpoklady, zda je extrovert nebo introvert a daným temperamentem. Jde tedy o mnoho faktorů, které celkově ovlivňují otevřenost osoby trenéra.

S otevřeností trenéra souvisí dle mého názoru také komunikace v týmu, kterou tvoří trenér a jemu svěřené děti. Dochází k vertikální komunikaci (trenér – dítě předškolního věku). Nedílnou součástí trenérské činnosti je také horizontální komunikace mezi dětmi předškolního věku navzájem. Tato komunikace je žádoucí, obohacuje nejenom vlastní pocity z trénování, pomáhají si navzájem radami, dochází k podněcování soutěživosti. Sdělují si navzájem své názory, pocity. Trenér může vhodným způsobem reagovat na vzniklé situace mezi dětmi, vyvodit správný závěr a prostřednictvím svých schopností a dovedností využít takto získaných poznatků, informací, ku prospěchu dětí, tak i své trenérské činnosti. Dle Votíka (Votík, 2005) je vzhledem k věku dítěte předškolního věku komunikace s ním, jedním ze základních kamenů trenérské práce. Především s ohledem na jejich rozvoj. Z pohledu trenéra je důležitá ve spojitosti s komunikací dle mého názoru sebereflexe, umět se na sebe podívat zvenku, co si děti myslí. Rozumí mu a vyvodit z toho závěry, poučení do další práce.

Trenér mládeže je kompetentní, pedagogicko-psychologicky vzdělán, rozumí zákonitostem trénování – učení, ne pokus omyl. Je tedy autoritou, která předává poznatky. Trenér využívá blízké zkušenosti a konstrukce poznatků, což je vhodné vzhledem k věku dětí předškolního věku. Kontaktem s okolím, vlastním zjištěním. Dítě předškolního věku sleduje svého trenéra při ukázce cvičení, ale také se sám se svou aktivitou zapojuje. Trenér si tedy sám vybírá postup (metodu, formu) jakou se dostane k cíli. Základními prvky, které jsou zúčastněny sportovně výchovného procesu, (trénování) jsou trenér, dítě a fotbalový trénink. Dochází k vzájemným interakcím mezi jednotlivými výše uvedenými základními prvky. Fotbalový trenér dětí má ztíženou roli při výběru vhodného tréninku vzhledem k jejich věku, s kterými provádí trenérskou činnost. Takový sportovní trénink má být dle Haníka (Haník, 2008) zaměřen na sportovní hry s ohledem na věk dítěte předškolního věku. Trenér prostřednictvím těchto her provádí výchovně-vzdělávací činnosti, řídicí a organizační a diagnostické činnosti.

d) Formy didaktiky: Výběr tréninkových didaktických forem vychází z cílů trenéra a je závislý na věku hráčů, jejich výkonnostní úrovni a na vnějších podmínkách. Dle Votíka (Votík, 2005, s.10) rozeznáváme tři druhy tréninkových didaktických forem – sociálně integračních.

Hromadná forma: Všichni hráči vykonávají stejnou činnost. Neměla by převládat. Trenérovi neumožňuje diferencovat zatížení činnosti podle technické úrovně hráčů, podle specifiky postů na hrací ploše.

Skupinová forma: Hráči jsou rozděleni do několika skupin. Tato forma naprosto respektuje požadavky diferenciací činností (kondiční, taktického). Je organizačně náročnější a efektivnější.

Individuální forma: Lze ji aplikovat v rámci společné tréninkové jednotky nebo při individuálním tréninku, řešení specifických činností.

Dalšími tréninkovými formami jsou dle Votíka (Votík, 2005, s.11) hry a cvičení, jinak také nazývanými metodicko-organizačními formami.

Pohybové hry: Jednodušší pohybové činnosti (soutěže, honičky), které jsou využívány, při nácviku pohybu hráčů bez míče a rozvoji pohybových schopností (rychlosti) a osvojování manipulace s míčem, především na základní úrovni.

Průpravná cvičení: Základní charakteristikou této tréninkové formy je nepřítomnost soupeře a předem určené, neměnné situační podmínky (pevný řád a organizace). Obtížnost, můžeme zvýšit nebo snížit změnou podmínek. Hráč se může plně soustředit a opakovaně provádět úlohu, zdokonaluje se.

Herní cvičení: Charakteristikou je především přítomnost soupeře a mohou být prováděna v předem určených herních podmínkách (možnost opakování řešení, činnost soupeře přesně vymezena, různá složitost). Trenér rozhoduje, zda chce rozvíjet technickou stránku činností nebo řešení taktických úkolů. Základem je trenérova tvůrčí schopnost zorganizovat herní cvičení.

Průpravné hry: Přítomnost soupeře je základním znakem průpravné hry. Souvisí s herním dějem, umožňují zdokonalování fotbalových dovedností v podmínkách totožných nebo velmi blízkých vlastního fotbalového utkání (útok a obrana). Ve shodě s cíly tréninkové jednotky je možnost úpravy pravidel. Příkladem je hra na jeden, dva dotečky.

Tréninkové formy, hry a cvičení jsou dle Votíka (Votík, 2005) závislé nejenom na věku, dovednostech a výkonu hráčů, ale také na vnějších podmínkách. Těmito podmínkami mohou být klimatické podmínky, terén, materiální a personální podmínky sportovního klubu.

Charakteristika tréninkových (didaktických) forem: Pro fotbalového trenéra dětí předškolního věku je vhodné více preferovat průpravná cvičení, především průpravné hry. V tomto se shodují s odbornou fotbalovou literaturou (Brůna, 2007) a s názorem Brůny o vhodnosti brát v potaz při trenérské činnosti s dětmi předškolního věku, že to jsou naši nejmenší fotbalisté, kteří se fotbalu, fotbalové hře zatím učí, jsou na začátku, startovní čáře.

Dle mých trenérských zkušeností je vhodné mít první společné tréninky hromadnou formu, kdy budou všechny děti vykonávat stejnou činnost, až v pozdějších tréninkových jednotkách si fotbalový trenér všimá odlišností v technické úrovni dětí, možnosti jejich zatížení. Tyto odlišnosti jsou dány různými faktory např. věkem (kdy stačí i malý rozdíl), pohlavím, vlohami, fyzickou vyspělostí, psychickou vyspělostí (maturací mozku). To vše jsou faktory, které je vhodné brát na zřetel.

Skupinová forma je vhodná z hlediska dalšího správného působení fotbalového trenéra na dítě předškolního věku a to s ohledem na výše uvedené odlišnosti mezi jednotlivými dětmi. Pro trenéra je to náročnější. Trenér se na stanovištích, kde se provádí odlišná cvičení, snaží tyto odlišnosti napravit intenzitou a zaměřením na trénování dané činnosti.

Individuální formou tréninkových jednotek má trenér možnost soustředit se na činnost jen daného jedince a vhodným přístupem (pozorností) naučit potřebnou činnost. Specifický je trénink brankářů, kdy by měla být značná část tréninků věnována právě individuální formě (specifičnost).

Všechny tři výše uvedené formy trenérské činnosti tedy plní funkci výchovně-vzdělávacího procesu (trénování). Fotbalový trenér dle Votíka (Votík, 2003) vhodnou kombinací těchto tří tréninkových forem, naplňuje své cíle. Výběr forem je dán, jak je výše uvedeno mnoha faktory (věk, vlohy, psychická a fyzická vyspělost). Fotbalový trenér má svou práci o to ztíženu, že pracuje s malými dětmi (Říčan, 2006), u kterých dochází neustále k vývoji po všech stránkách (zvědavost dětí). Na takového trenéra je vyvíjen větší tlak (psychický), na jeho organizační dovednosti, proto je důležitá pomoc i jiných lidí (asistent, rodiče).

S touto organizační dovedností jsou spojeny hry a cvičení. Pro fotbalového trenéra dítěte předškolního věku jsou důležité pohybové hry (koordinace pohybů). Návik pohybových dovedností a koordinace jsou základními kameny tréninků. Dítě

předškolního věku je ve věku, v kterém si musí teprve postupně osvojit tyto dovednosti. Pohybová hra má být nedílnou součástí tréninků nejmenších fotbalistů.

Hry (štafety, honičky, soutěže) jak uvádí Říčan (Říčan, 2006) jsou přirozenou součástí dětského života a této skutečnosti má fotbalový trenér dětí předškolního věku využít ve své trenérské činnosti. Pohybové hry se tedy nabízí jako nejvhodnější prvek tréninků s dětmi.

Další činností na tréninku dětí předškolního věku jsou průpravná cvičení (koordinace, reakce). Ta jsou důležitá pro děti předškolního věku, jako začínající fotbalisty, z důvodu zdokonalování především technické stránky, kdy se dítě plně soustředí (bez rušení) na provádění úkolu. Trenér prostřednictvím průpravných cvičení rozvíjí pohybové schopnosti dítěte a to s ohledem na jeho věk (zatížení, intenzita).

Herní cvičení jsou dle Brůny (Brůna, 2007) využívají, až pokročilí. Dle mého názoru trenér dětí předškolního věku zařadí cvičení, až v souvislosti s plánovanou přípravou na soutěžní utkání. Děti předškolního věku si osvojují, jak je výše uvedeno nejdříve prostřednictvím pohybových her a průpravných cvičení své základní pohybové dovednosti a schopnosti. Pro trenéra dětí předškolního věku je vhodné začínat od nejjednodušších situací a postupně přidávat (kombinovat). Vždy je důležité, jak uvádí Votík (Votík, 2003), aby si trenér uvědomil, že pracuje s dětmi a ne dospělými. Nemůže očekávat, okamžité pochopení herní situace a její řešení. Trenér se musí obrnit trpělivostí a do jisté míry nadsledem na věc, nemůže očekávat od takto malých dětí odpovídající reakce (na danou situaci), které mnohdy chybí i u dospělých.

Průpravné hry jsou obdobou dle Votíka (Votík, 2005) herních cvičení. Důraz je však kladen na co největší přiblížení reálných podmínek (fyzických, psychických). Je zde důležitá role trenéra, který u dítěte předškolního věku plní úlohu (rolí) prostředníka, který mu usnadňuje následné využití jeho získaných pohybových dovedností a schopností ve fotbalovém utkání.

Fotbalový trenér využívá při pohybových hrách, průpravných cvičeních, herních cvičeních a průpravných hrách skutečnost, že je hra nejpřirozenější součástí dětského života (Říčan, 2006). Hra má důležité místo v životě dítěte. Maximální zapojení her a cvičení, ať už v jakékoli podobě (formě), je správným krokem fotbalového trenéra dítěte předškolního věku. V tomto věku je základem dle Votíka (Votík, 2003) koordinace pohybů se zapojením míče. Jedná se o harmonii jeho pohybových dovedností,

schopností a práce s míčem. Jestliže dojde k vytvoření návyků, tak to dle mého názoru usnadní následně práci s dětmi trenérovi, který se může soustředit i na zapojení jiných věcí v tréninkové jednotce. Návyky mají vliv také na dítě předškolního věku, které vytvořením návyku, nemusí myslet při zapojení nového cvičení na již probranou starší dovednost. Tuto dovednost má již zautomatizovánu a vytvořen návyk.

V této fázi vývoje začínajícího fotbalisty jsou dle Votíka (Votík, 2003) pohybové schopnosti (síla, rychlost) nedůležité. Nejsou tedy prioritou, už vzhledem k fyzickým předpokladům. Naopak základ práce s míčem jako je zpracování, nahrávky, střelba, orientace, koordinace pohybu hráče a míče, ano. Pro trenéra je vhodné být trpělivý při práci s dětmi, umět řešit vzniklé situace, reagovat na ně. Dále uplatňovat svou empatii, altruismus, sebereflexi.

Dle mého názoru je vhodné uvést, že pro provádění uvedených her a cvičení jsou důležité také vnější podmínky (klimatické podmínky, terén, materiální). Jsou tedy důležitým činitelem (vnějším), který ovlivňuje kvalitu, provádění cvičení a tím i rozvoj dětí. Na základě reakce trenéra existuje možnost tréninkového prostoru, umělý povrch, hala. Důležitým vnějším činitelem, který ovlivňuje cvičení a hry je také osoba trenéra. Sportovní klub může tedy vhodným personálním výběrem ovlivnit nejenom tréninková cvičení a hry, ale i výkony celého týmu, s kterým trenér pracuje.

Výběr trenéra je dle mého názoru důležitým krokem, od kterého se odvíjí budoucnost týmu pozitivním nebo negativním směrem. Kvalita trenéra je dána jeho odborností (pedagogickou, fotbalovou), zkušenostmi, věkem, přirozenou autoritou, altruismem, empatií, sebereflexí, sebedůvěrou, schopností zvládat krizové situace (starší trenér hůře), spolupráce, komunikace, organizační schopnosti.

e) Sociální vztahy: Při edukaci (výchově) a procesu trénování (vyučování) dochází dle Tvrzové (Tvrzová, b)-2011) k interakci mezi zúčastněnými subjekty tohoto procesu. Na jedné straně tedy působí trenér, který představuje autoritu. Trenér má svou určitou pozici, roli, status při tréninku a prostřednictvím těchto parametrů v sociální skupině (fotbalovém týmu) působí na jemu svěřené děti. Dítě předškolního věku má samozřejmě také v sociální skupině (týmu) svou pozici, roli, status. Z hlediska sociálních vztahů dochází k vzájemnému působení trenéra a dítěte, interakci. Zapojením dítěte do interakce, jak uvádí Dvořáček (Dvořáček, 2009) je ve výchovném procesu žádoucí. Sociální vztah mezi trenérem a dítětem předškolního věku je tedy základem pro jejich

další společnou práci, naučit se fotbalu. Vztah mezi nimi je ovlivněn mnoha faktory. Velkou roli hraje osobní profil trenéra, jeho přístup k vlastnímu trénování. Důležité je porozumět svým svěřencům, zvolením vhodného přístupu.

Analýza sociálních vztahů: Sociální vztahy při práci s dětmi, zejména pak s dětmi předškolního věku jsou velmi důležité. Hlavní roli v sociálních vztazích s dětmi na trénincích plní osoba trenéra. Říčan (Říčan, 2006) pojímá dítě předškolního věku jako dítě, u kterého není dosud dokončen jeho tělesný a duševní vývoj. Trenér má dle Brůny (Brůna, 2007) navodit vhodnou komunikaci (pochvala, dobré slovo), kamarádské vztahy. Tato práce je dlouhodobá, soustavná, důležitá je trpělivost. Pro trenéra je dle mého názoru vhodné využít svých odborných a osobnostních předpokladů, ku prospěchu své práce s dětmi, prostřednictvím vzájemné komunikace (interakce) mezi ním a dětmi. Nalézt, naučit se vhodným způsobem působit na děti (např. vhodnou volbou hry), nejen ku prospěchu své práce, ale i ku prospěchu zdravého vývoje dětí.

K vytvoření zdravého vztahu je dle mého názoru důležité zapojení dítěte do komunikace se svým trenérem, což je žádoucí. Vzájemným působením interakcí má dítě větší možnost naučit se novým, jemu neznámým věcem. Dítě se dle Tvrzové (Tvrzová, b)-2011) svým pohledem na věc (problematiku), zapojením při řešení situace (komunikací) se učí a lépe si osvojuje poznatky (vědomosti).

Vzájemnou komunikací se neobohacuje pouze dítě předškolního věku, ale i trenér. Trenér se může obohatit (inspirovat) novým pohledem na věc, řešení dané situace, problému a to prostřednictvím pohledu jemu svěřeného dítěte. Záleží tedy na osobě trenéra, jakým způsobem předškolákem nepřímo nabízené možnosti řešení využije, ku prospěchu své práce. Dítě předškolního věku si osvojí nejenom poznatky tělesného rozvoje a daného sportu, ale setkává se svou danou rolí, pozicí, statutem v sociální skupině (týmu).

Na základě přednášky Brauna (Braun, a)-2011) je osoba dítěte předškolního věku ústřední postavou z hlediska vývoje a sociálních vztahů v týmu, s kterou trenér pracuje. Dle mého názoru se tým dětí předškolního věku nachází v prekohezní – rané fázi vývoje týmu (koheze-soudržnost). Jedná se svým způsobem o radostnou fázi pro trenéra. Trenér podobně jako učitel, dle Brauna, a)-2011) nastaví pravidla trénování. V týmu vzniká hierarchie. Tuto hierarchii a dodržování pravidel, však může svým působením trenér ještě ovlivnit. Pozice trenéra je v tomto případě dána věkem jemu svěřených dětí.

Trenérova autorita je v tomto případě nezpochybnitelná. Děti předškolního věku poslouchají, co řekne trenér, to platí. Nediskutují, nemají svůj názor. Tuto skutečnost může využít při své práci s dětmi a usměrnit sociální vztahy v týmu mezi jednotlivými dětmi správným směrem. Důležité je, aby si trenér uvědomil možný dopad svých výroků na adresu jednotlivých dětí. Neuvážené výroky mohou narušit sociální vztahy nejenom mezi dětmi, ale i mezi ním a dětmi, což se může následně projevit v jeho trenérské práci, práci s týmem (kooperace, motivace, komunikace).

Seznámení dítěte předškolního věku se svou rolí, pozicí, statusem v týmu je důležité pro vlastní socializaci (začlenění se do společnosti). Pomáhá mu dle Heluse (Helus, 2009) pochopit svou úlohu ve společnosti. Prostřednictvím trénování ve sportovním týmu se dítě předškolního věku svým způsobem připravuje na zlomové období, jímž pro něho je vstup do základní školy. Navození vhodných sociálních vztahů prostřednictvím působení trenéra následně pomůže zvládnout předškolákovi toto zlomové období.

f) Hodnocení: Hodnocení je součástí shrnutí, výsledku práce (trenérské činnosti). Tento výsledek je dle mého názoru ukazatelem dosažených dovedností, vědomostí, kompetencí. Jak uvádí Tvrzová (Tvrzová, b)-2011) rozdělujeme hodnocení na čtyři druhy.

- 1) Normativní hodnocení – srovnání s výkonem ostatních žáků (sociálně normované, žák-žáci)
- 2) Kriteriační hodnocení – srovnání s ideálním vzorem, normou (např. osnovami školního vzdělávacího programu, žák-norma, ideál)
- 3) Individuální hodnocení – srovnání s předcházejícím výkonem žáka (žák-žák)
- 4) Portfóliové hodnocení – nehodnotí se momentální výkon, souhrn prací za nějakou dobu (sběrný box), pochopení problematiky.

Analýza hodnocení: Hodnocení fotbalového trenéra nemá vycházet z jednoho výkonu v mistrovském utkání, úspěchu či neúspěchu na daném turnaji. Má se jednat o hodnocení formou průběžného soustavného pozorování dítěte předškolního věku. Pro nejlepší rozvoj je individuální hodnocení. Dochází k srovnání výkonu dítěte s jeho předcházejícím výkonem a porovnáním těchto výkonů trenér, ale i jeho svěřenec může sám porovnat (zjistit) zdali se zlepšil. Předpokladem je znalost norem, individuálního vzoru (osnov). Jak by to mělo vypadat (ideální vzor), tedy základ kriteriačního hodnocení.

Problém je ve spravedlivém hodnocení. Trenér hodnotí jím stanovené cíle (co má dítě udělat) s výsledkem (co umí dítě). Hodnocení může trenér využít k motivaci předškoláka k lepším výkonům a to prostřednictvím vhodného ohodnocení ve správnou dobu, správné činnosti. Hodnocení je důležité pro trenéra z důvodu jeho další trenérské činnosti. Pomocí hodnocení jemu svěřených dětí trenér vyhodnocuje i svou trenérskou činnost, své působení (práci) s ním.

Dle Votíka (Votík, 2005) se prostřednictvím následné sebereflexe na svou dosavadní trenérskou činnost, může tuto činnost upravit, vzít si poučení, vylepšit, zdokonalit, inovovat tréninkové činnosti. Trenér se tímto způsobem přiblíží svému stanovenému cíli. Dle mého názoru je vhodné, aby měl trenér na paměti, že k stanovenému cíli má dojít společně s dítětem.

2. Popis role fotbalového trenéra dítěte předškolního věku

Fotbalový trenér, který pracuje s dětmi předškolního věku, se jako každý člověk, jak uvádí Helus (Helus, 2009) nějakým způsobem chová a jedná. Toto chování a jednání odpovídá roli, kterou zastává fotbalový trenér ve fotbalovém týmu dětí předškolního věku. Fotbalový tým dětí předškolního věku je sociálním organizmem (skupinou), který má své specifické prostředí a podmínky. Tato sociální skupina má tedy určitá pravidla, je tvořena určitým počtem dětí předškolního věku, které se stýkají. Fotbalovému trenéru v takové sociální skupině tedy odpovídá určitá sociální role.

Problematikou této role se zabývá více následně uvedených autorů a v následující text je strukturovaný na základě průniku tohoto pojetí.

2.1 Pedagogická role

Pedagogická činnost trenéra spočívá ve sportovní výchově, která je ve fotbalu velmi dlouhým a složitým procesem, během kterého si hráč osvojuje herní dovednosti (motorickým učením), vědomostmi (teoretická složka) a rozvíjí pohybové schopnosti (adaptační proces na tréninkovou zátěž). Cílem sportovní výchovy dle Votíka (Votík,

2003) je účelně vedený tréninkový proces (trénování), v jehož průběhu dochází k postupnému zvyšování výkonů, k celkovému rozvoji osobnosti jedince.

Dále uvádí Votík (Votík, 2003, s.134), že se při výchově hráčů, především žáků musí brát zřetel (v úvahu), že se v průběhu svého života ve společnosti vyvíjejí a to v závislosti na třech činitelích.

- 1) Genetické specifičnosti (temperamentu, genetické podmíněnosti)
- 2) Proměnlivosti prostředí (vlivy přírodního i společenského dění, v kterém se pohybuje)
- 3) Proměnlivosti výchovy (působení rodičů, trenéra)

Tito činitelé se navzájem ovlivňují a doplňují a společně podmiňují vývoj osobnosti mladého fotbalisty (člověka). Dále dle Votíka (Votík, 2003) fotbalový trenér prostřednictvím sportovní přípravy (v jejím průběhu) plní roli pedagoga, který své vyvíjející se svěřence vychovává a vzdělává. Propojuje tedy výchovu se vzděláním. Během procesu sportovní přípravy, jak uvádí Votík (Votík, 2003) využívá trenér určité pedagogické zásady jako názornost, soustavnost, přiměřenost a trvalost. Dále má trenér uplatňovat i výchovné metody. Metoda příkladu, kladení požadavků, přesvědčování i odměny a trestu.

Pedagogická role je základní rolí, kterou fotbalový trenér zastává. Jak uvedl výše uvedený pan Votík (Votík, 2003), jde o roli, která spočívá ve vzdělání a výchově. Vzdělání a výchovu fotbalový trenér provádí především prostřednictvím svých tréninků. Učí tedy svěřence fotbalovým dovednostem s míčem a sportovní zdatnosti. O kvalitě role pedagoga jako fotbalového trenéra rozhoduje jeho erudace (vzdělání) v dané problematice. Měl by mít odpovídající odborné vzdělání z oblasti problematiky trenérství. Jestliže budeme hovořit o trénování nejmenších dětí má dle mých trenérských zkušeností platit, čím menší svěřenci, tím má být kvalitnější trenér. Toto vyplývá z faktu, že takový trenér pracuje s nejmenšími dětmi, které se nachází v důležité fázi svého tělesného i duševního vývoje. Neustále se vyvíjí a jsou ovlivňovány prostředím, v kterém se nachází. Fotbalový tým, ve kterém se dítě předškolního věku nachází, je pro něho sekundární sociální skupinou. Trenér má tedy možnost tento vývoj výrazným způsobem ovlivnit.

Role fotbalového trenéra jako pedagoga tedy nespočívá pouze v roli pouhé osoby, která dle Tvrzové (Tvrzová, b)-2011) předává (transmisí) své vědomosti (osvojené

poznatky), dovednosti (práce s míčem), ale také v roli osoby, která působí na děti předškolního věku výchovným způsobem, vychovává. K této výchovné roli mu mají pomáhat jeho osobní předpoklady, spolu s možným pedagogickým vzděláním (Dvořáček, 2009). Pozitivní u osobnostních předpokladů jsou empatie, altruismus, extroverze, sebereflexe, ohleduplnost, organizační a komunikační schopnosti, pohybová inteligence. Pedagogické vzdělání může výrazným způsobem roli fotbalového trenéra jako pedagoga ovlivnit, a to pozitivním způsobem. Pokud má fotbalový trenér pedagogické vzdělání, může využívat své znalosti k správnému výchovnému působení a to nejen ku prospěchu své trenérské činnosti (cíli), ale i ku prospěchu zejména fyzického a osobnostního rozvoje jemu svěřených dětí. Takový fotbalový trenér využívá základních znaků výchovy dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) soustavnosti, organizovanosti, zaměřenosti a výchovných metod, forem. U dětí předškolního věku je dle Brůny (Brůna, 2007) důležitá s ohledem na jejich věk (fyzický a duševní vývoj) metoda příkladu, názornosti spojená s lidským (kamarádským) přístupem při předávání vědomostí, dovedností.

Role pedagoga jako fotbalového trenéra je dále ovlivněna i dalšími faktory, kterými jsou genetické (vrozené) předpoklady dětí předškolního věku. Tyto předpoklady (temperament, pohybové schopnosti) jsou dle Heluse (Helus, 2009) dány, nedají se ovlivnit. S tímto faktem musí fotbalový trenér umět pracovat při svém výchovném působení. Dle mých trenérských zkušeností mohou nastávat rozdíly mezi prací fotbalového trenéra, který pracuje s vybranými dětmi, jež mají vlohy k sportovní činnosti, speciálně fotbalu a fotbalovým trenérem, který pracuje s dětmi, které nebyly podobně vybrány. Následně se takový výběr musí projevit v pozdějším průběhu výchovného působení.

Faktorem, který ovlivňuje fotbalového trenéra v jeho roli pedagoga, je prostředí, v němž provádí svou výchovnou činnost. Můžeme mluvit o různých podmínkách. Vnější podmínky výchovného prostředí jsou přírodní podmínky, materiální zázemí. Vnitřními podmínkami jsou děje probíhající ve společnosti (sportovním klubu, týmu). Ovlivnění klimatických podmínek není v možnostech trenéra, ale může vhodným způsobem reagovat na tyto podmínky. Zejména při práci s dětmi předškolního věku je důležitý neustálý dohled, volba vhodného oblečení, obuvi na trénink, popř. zrušení nebo změna tréninkového plánu.

Reakce fotbalového trenéra může výrazným způsobem ovlivnit úroveň tréninků, výkony a především zdraví. Terén má trenér volit v souvislosti s aktuálními klimatickými podmínkami, ročním obdobím, vytvářet ideální podmínky.

S finančními možnostmi sportovního klubu jsou dle mých obecných zkušeností spojeny materiální podmínky trénování. Pokud je sportovní klub schopen tyto podmínky náležitým způsobem zajistit (míče, kužely, zázemí), je to velký pozitivní vklad do jeho celkových možností a také usnadnění fotbalovému trenérovi v jeho pedagogické roli.

Spolu s názorností a soustavností ve využívání materiálního zázemí je fotbalový trenér schopen ve své výchovné činnosti v roli pedagoga dosáhnout maximálních výsledků. Názornost a soustavnost je důležitá u dětí předškolního věku, které se dle Říčana (Říčan, 2006) nachází v důležitém období svého vývoje, neustále se rozvíjí a jsou ovlivňovány působením okolního prostředí. Fotbalový trenér dětí předškolního věku ve své roli pedagoga využívá i své organizační a komunikační schopnosti. K naplnění role pedagoga fotbalového trenéra dětí předškolního věku je důležité nejenom materiální zabezpečení ze strany sportovního klubu, ale i jistá opora v jeho vedení. Dle mého názoru se má jednat o jasně dané podmínky, za kterých trenér svou činnost provádí (kompetence, ovlivňování dění v týmu, hranice svého působení).

Pedagogickou roli trenéra ovlivňuje také výchovné působení dalších socializačních činitelů. Primárním (základním) socializačním činitelem je pro předškoláka jeho rodina, kde tráví nejvíce času. Má tedy zásadní vliv na jeho osobnostní vývoj (příklady, vzory, chování). U dítěte předškolního věku dochází k interiorizaci (zvnitřnění). Dále je to sekundární socializační činitel mateřská školka, kde výchovně působí pedagog. Pedagogická role trenéra je tedy ovlivněna již získanými zkušenostmi, vzory chování, autoritou apod., s kterými se předškolák již setkal, a které jej ovlivnily (ovlivňují).

Pedagogická role fotbalového trenéra dle mého názoru spočívá v tomto případě v schopnosti správně pracovat s těmito skutečnostmi při své výchovné činnosti, sportovní výchově. Velkou změnou, proměnlivostí, může být rozvod rodičů, úmrtí v rodině, změna bydliště, změna mateřské školky, jiná paní učitelka. Jakákoli změna může mít velký vliv na jeho další vývoj. Pedagogická role trenéra je samozřejmě ovlivněna i jeho zdravotním stavem (psychický, fyzický). Pro fotbalového trenéra je vhodné snažit se zmírnit možné negativní následky (dopady) proměnlivosti výchovy

(rodiny, mateřské školy), ale i své vlastní. V opačném případě, tedy kladné proměnlivosti výchovy, mu může tato skutečnost pomoci v jeho pedagogické roli při sportovní výchově.

Tito tři činitelé, genetické (vrozené) předpoklady, prostředí a vliv výchovy, jsou dle mého názoru velmi důležití. Všichni tři se navzájem doplňují a propojují svými podmínkami. Úrovní ovlivňují výsledek výchovného působení, fyzický i duševní vývoj dítěte předškolního věku.

2.2 Psychologická role

Další rolí fotbalového trenéra dětí předškolního věku je dle Votíka (Votík, 2003) role psychologa v sociální skupině. Psychická připravenost a odolnost je dle Votíka v současném fotbalu jedním z rozhodujících faktorů, které ovlivňují úspěšnost hráče, týmu a také samozřejmě trenéra. Fotbalový trenér dle Votíka (Votík, 2003, s. 135) musí respektovat dvě věci.

- 1) Strukturu osobnosti hráče, která tvoří jeho schopnosti, temperament (emoce), motivace (vůle), postoje, hodnotová orientace, charakter (vlastnosti).
- 2) Sociálně-psychologické jevy, které zahrnují např. mezilidské vztahy a chování, komunikaci, vzájemné působení jedince a sociální prostředí, jevy ve skupinách osob. Potřeba psychické odolnosti fotbalového trenéra je dána vysokými nároky v dnešním fotbale na jeho psychiku. Fotbalový trenér je tedy ve styku s okolním prostředím, hráči ve formě komunikace.

Oblast psychologické přípravy je pro fotbalového trenéra velmi složitá a náročná, zejména pro trenéra dítěte předškolního věku. Fotbalový trenér pracuje s dítětem předškolního věku, které se nachází v období, které je charakterizováno neustálým vývojem. Vzhledem k tomu, že jeho biologický vývoj (maturace mozku, tělesná konstituce) a začleněnost do společnosti není dokončen, jak uvádí Říčan (Říčan, 2006). Poznává tedy role ve společnosti, seznamuje se svým místem ve společnosti. Výchovná činnost je právě o to náročnější, důležitější, vzhledem k psychickému zatížení, které vyplývá z náročných pohybových činností (Votík, 2003) a zvládnutí psychických procesů (vnímání, rozhodování, myšlení spojené s orientací). Úspěšnost výchovné

činnosti tedy závisí na jeho psychice a schopnosti, vyrovnat se s zatížením, které představuje trénování (sportovní výchova). Musí brát v potaz osobnost dítěte, zejména jeho vlastnosti (schopnosti, temperament, charakter), jak uvádí Helus (Helus, 2009) dále motivaci, postoje, hodnoty. Dále musí dle Votíka (Votík, 2003) vnímat chování, vzájemné působení (interakci), vztahy, komunikaci a s tím spojené jevy.

U role psychologa jako fotbalového trenéra dítěte předškolního věku je základem při výchovné činnosti dle Votíka (Votík, 2003) motivace a komunikace. Dle mých trenérských zkušeností je vhodné, aby trenér motivoval, podněcoval k aktivitě, oceňoval, chválil, stimuloval k lepším výkonům, jak uvádí Votík. Povzbuzením nebo odměnou dává najevo svůj souhlas, s tím co dítě předškolního věku dělá (je to správné). Povzbuzení (symbolická odměna) je dle Heluse (Helus, 2009) účinnější nežli trest. Po povzbuzení (i malém) si dítě více věří, vzroste jeho sebedůvěra. Trestem ztrácí motivaci. Odměnou za určité chování způsobuje tedy trenér nárůst tohoto chování u dítěte předškolního věku.

Komunikace, jak uvádí Votík (Votík, 2003) je také základem psychologické role fotbalového trenéra dítěte předškolního věku. Každá sociální skupina, tedy i děti předškolního věku je provázena děním v ní, určitou formou komunikace (sdělováním) a interakcí (reagováním na sebe). Fotbalový trenér, jak podobně uvádí Haník (Haník, 2008), při své výchovné činnosti používá verbální (mluvenou) formu komunikace, tak i neverbální (řečí těla). Verbální komunikace s dětmi předškolního věku má být srozumitelná, efektivní, má využívat možnosti kladení efektivních otázek (klíčová slova, způsob mluvy). Neverbální komunikace dle Haníka (Haník, 2008) spočívá v trenérově výrazu obličeje, jeho držení těla, gestech, pohybech, tělesných kontaktů, doteků, vzezření (jak působí), vědomí prostorových vztahů (zóny s druhou osobou). Domnívám se, že je vhodné, aby byly tyto komunikace mezi fotbalovým trenérem a dítětem předškolního věku symetrické (stejná aktivita, uplatnění), aby bylo dosaženo dialogu. Komunikace, kterou provádí trenér, má být tedy podobná, jakou má mít učitel. Harmonická a bezkonfliktní (navázání kontaktu, empatie), v atmosféře navozující důvěru, jak uvádí Braun (Braun, a)-2011). Dle mých trenérských zkušeností je vhodné, aby trenér při trénování používal verbální i neverbální komunikaci a to spojením obou. Mluvenou formu spojovat s gesty, předvedením, a to harmonicky. Konfliktní

komunikace je dle mého názoru v případě výchovné činnosti (trénování), dle mého názoru nežádoucí.

2.3 Sociální role

Dle učebních textů pro školení trenérů (Haník, 2008, s.21) je v popředí sociální role trenéra. Sociální role trenéra spočívá především dle Haníka v rolích:

- 1) Informátora – informuje, poučuje, vysvětluje
- 2) Důvěrníka – hledá příčiny jednání hráče, dokáže jej pochopit, hráči se mu svěřují
- 3) Ukázněvatele – ukázněje, vyžaduje poslušnost, kárá, trestá
- 4) Motivátora – podněcuje k aktivitě, chválí, stimuluje, oceňuje

Trenér (vychovatel), vzniklou nebo záměrnou situaci využívá k širšímu výchovnému působení.

Dle mého názoru bychom mohli rozdělit tyto role do výše uvedených rolí (psychologa, pedagoga, pozorovatele, řídicí a organizační) následujícím způsobem.

Role motivátora (podněcuje, chválí) je součástí role psychologa. Motivace je základem role psychologa jako fotbalového trenéra dítěte předškolního věku, jak také uvádí Votík (Votík, 2003). Roli ukázněvatele můžeme zařadit do role pedagoga (poslušností, ukázněním, autoritou), kdy fotbalový trenér vychovává a vzdělává. Toto působení je důležité vzhledem k osobnostnímu vývoji dítěte předškolního věku. Role důvěrníka a role informátora odpovídá svým popisem (vysvětluje, poučuje, hráči se mu svěřují) komunikaci, tedy základnímu kameni role psychologa, jak uvádí také Votík (Votík, 2003). Spolu s komunikací je základem role psychologa, také dle Votíka (Votík, 2003) výše uvedená motivace.

2.4 Role pozorovatele

Votík (Votík, 2003) ve své didaktické poznámce k organizaci a formě tréninku uvádí potřebu trenérova nepřetržitého pozorování během tréninkového procesu. Můžeme tedy hovořit o roli pozorovatele. Pozorování jako diagnostická metoda je dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) cílevědomé, plánovité, bezprostřední vnímání zkoumané skutečnosti.

V tomto případě tedy fotbalový trenér pozoruje (nepřetržitě) tréninkový proces (utkáni) svých nejmenších fotbalistů. Vzniklé situace (herní, cvičební) a reakce dětí na ně. Trenér má dle Votíka (Votík, 2003) provést následně rozbor sledovaných jevů (situací) a na základě tohoto rozboru předávat (při cvičeních) instrukce a upravit strukturu a obsah tréninkového procesu. Fotbalový trenér má dle Votíka (Votík, 2003) vědět co má pozorovat (má diagnostické oko). Má tedy vědět, co je podstatné, na co se zaměřit, což je spojeno s cílem, který si předem vymezí. Dle mého názoru záleží správnost určení příčiny na rozlišovacích schopnostech trenéra. Dále Votík (Votík, 2003) uvádí, že jsou předpoklady pro diagnostické pozorování rozdílné, individuální dle osoby trenéra, který diagnostiku provádí. Obdobným způsobem může fotbalový trenér diagnostikovat i hru soupeře.

Ztotožňuji se s názorem pana Votíka (Votík, 2003), že je pozorování důležitá součást tréninkového procesu. Fotbalový trenér by se neměl orientovat jen na pozorování sportovní části svého výchovného působení. Kromě pozorování her a cvičení se má zaměřit také na osobnostní stránku dítěte předškolního věku. Osobnostní stránka dítěte je úzce propojena se sportovními výkony, může je výrazným způsobem ovlivnit. Trenér by se měl zaměřit na všechny faktory, které ovlivňují výkon jemu svěřených dětí (situace v rodině, mateřské školce nebo ostatních kroužcích). Rolí pozorovatele, může fotbalový trenér u dítěte předškolního věku zjistit možné změny jeho přístupu nejen k vlastním cvičením, hrám, ale i k jeho životu.

Role pozorovatele je tedy důležitá vzhledem k možným zjištěním, které mohou pomoci trenérovi při jeho práci, ale nejenom jemu, ale i ostatním, rodičům, pedagogům, kteří mají tu možnost ovlivnit jeho vývoj. Takto získané informace mohou sloužit k opětovnému nastavení správného vývoje dítěte předškolního věku (usměrnit jej). Takovými informacemi mohou být nejen osobnostní předpoklady, ale i možné faktory vzniklé situacemi v rodině (úmrtí, rozvod), v mateřské školce (změna školky, učitelky).

Prostřednictvím další diagnostické metody dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) rozhovoru např. s rodiči se ujistí, zda se jedná o danou situaci a může ve spolupráci s rodiči a okolím vhodným způsobem reagovat ku prospěchu a v zájmu dítěte předškolního věku. Pozorování dítěte předškolního věku je náročné vzhledem k věku a období, v kterém se nachází. Dítě je v tomto věku dle Říčana (Říčan, 2006), živé

zvědavé, o vše se zajímá, poznává svět kolem sebe. Pozorování je tedy důležitou součástí trenérské činnosti, zejména jeho výchovné působení na dítě předškolního věku.

Možnosti pozorování jsou dány osobnostními předpoklady fotbalového trenéra, jeho zkušenostmi, s touto diagnostickou metodou. Vhodným výběrem informací a rozhodnutím o změnách. Důležité je uvědomění si otázky, jak uvádí Braun (Braun, c)-2011) Proč došlo (dochází) k změně? V tomto případě v přístupu dítěte předškolního věku k trénování (hře, cvičení). Jestliže si tuto otázku trenér umí zodpovědět, pak je pravděpodobné, že jeho následné kroky budou správné ku prospěchu celého okolí nejenom dítěte předškolního věku.

Dále by mohly být uvedeny i další možnosti diagnostiky. Jestliže mluvíme o roli trenéra jako o roli pozorovatele, pak trenér plní roli diagnostika. Diagnostik (trenér) má dle Brauna (Braun, c)-2011) i další možnosti kromě uvedeného diagnostického nástroje klinického pozorování i jiné diagnostické metody, které by se mohly v trenérské činnosti zejména ve výchovném působení uplatnit. Těmito diagnostickými metodami mohou být klinické nástroje jako např. rozhovor. Rozhovor, kterým něco zjišťuji je velmi důležitý a trenér jím může získat mnoho informací. V případě rozhovoru je dle Brauna (Braun, c)-2011) důležité, aby trenér vytvořil atmosféru důvěry, harmonického vztahu, naslouchání. Klást srozumitelné otázky, zejména s ohledem na jeho věk a prostřednictvím otázek získávat informace, které si poznamenáváme. Přímým dotazováním se dobrat předem určeného cíle takového rozhovoru. Anamnéza je dle Brauna (Braun, c)-2011) další možností. Jedná se o sbírané informace, velmi často citlivé a to z oblasti, která spočívá v zdravotní, rodinné, osobní, pracovní, školní v případě dětí. Rozbor pedagogické dokumentace. V tomto případě, by se jednalo, ze strany trenéra o možnou spolupráci s pedagogy v mateřské školce, získání informací o chování dítěte předškolního věku.

Dále může využít trenér testových nástrojů. Dle Brauna (Braun, c)-2011) by musel většinu těchto nástrojů používat ve spolupráci s odborným pracovníkem. Jedná se o škály (sebenáhled jedince – horší), dotazníky (otázky – zjištění vztahů). Testovým nástrojem, který může využít každý fotbalový trenér, je anketa.

Anketa dle Brauna (Braun, c)-2011) spočívá v odpovědích na jednu otázku, v tomto případě fotbalového trenéra. Trenér zvolí záměrně pro dítě předškolního věku co nejširší otázku, která zachytí danou situaci a dítě na ní může reagovat více odpověďmi.

Věk dítěte se odráží v jeho odpovědích. Anketa prováděná ve fotbalovém týmu dětí předškolního věku je tedy v prostředí sociální skupiny nejmenších fotbalistů, které spojuje společný zájem o hru fotbal. Výběrem vhodné otázky a následným grúpováním fotbalový trenér získá potřebné poznatky týkající se jeho trenérské činnosti. Dle mého názoru grúpováním, rozdělením otázek na jednotlivé oblasti odpovědí, má trenér možnost reagovat nejenom na odpovědi z anketní otázky, ale prostřednictvím takové otázky si uvědomit i další možnosti své práce (zlepšení). Výsledná reakce na anketní otázku, oblasti odpovědí se vzhledem k věku dítěte předškolního věku týkají především soutěží, her, kde trenér uplatní své organizační schopnosti, znalosti a jejich začlenění do tréninkových cvičení. Dále více trénování s míčem. Trenér v tomto případě upraví svůj didaktický přístup (vhodné zapojení míče). Oblastí odpovědí může být u dětí předškolního věku, také materiální zabezpečení. Zde je vhodná reakce trenéra zapojením své komunikační schopnosti, organizační dovednosti směrem ke sportovnímu klubu. Použitím, výsledkem těchto výše uvedených klinických i testových metod má být určitá reakce, navození změny ze strany fotbalového trenéra (k sobě, k dítěti).

Trenér má reagovat vhodným způsobem (sebereflexí, interakcí, organizačními schopnostmi, vyjadřovacími schopnostmi, supervizí), ku prospěchu nejenom svému, ale hlavně, a to je důležité, ku prospěchu dětí předškolního věku. Každý člověk je dle Heluse (Helus, 2009) osobností, taktéž osoba trenéra. Fotbalově, pedagogicky, psychologicky vzdělaný trenér, který rozumí zákonitostem trénování, neučí formou pokus omyl, jak uvádí Dvořáček (Dvořáček, 2009), má osobnostní předpoklady (altruismus, empatii, psychické předpoklady, extrovert, daný temperament a má přirozenou autoritu, podobně jako učitel dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009), takový trenér může snadněji reagovat, pracovat s takto získanými informacemi, ku prospěchu jeho činnosti.

Všechny zúčastněné diagnostických metod má dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) vždy spojovat společný záměr lidským a harmonickým způsobem působit na děti, předávat to nejlepší nové generaci a vyzývat dítě k prožití života s ohledem na jeho vlohy (nadání). Děti mají mít ze sportovní činnosti radost, což je dle Slepíčky (Slepíčka, 2006) nezbytnou součástí sportování. Tuto skutečnost může trenér svými vhodnými reakcemi naplnit.

2.5 Řídící a organizační role

Dle Brůny (Brůna, 2007) je důležitým činitelem didaktického procesu, řídící a organizační činnost fotbalového trenéra. V tomto případě můžeme tedy mluvit o řídící a organizační roli. K vlastní řídící činnosti používá fotbalový trenér svých organizačních schopností. K uplatnění (realizaci) svých cílů, záměrů. Jedná se o schopnost zorganizovat trénink odpovídajícím způsobem, který by naplnil cíl tréninku, naučit dítě předškolního věku příslušným fotbalovým dovednostem, které si předsevzal. Organizační schopností je tedy dovednost zajistit místo konání tréninků (čas, dopravu, materiální zajištění). Organizační schopností je i zvládnutí konfliktních situací mezi hráči, zajištění náhradního ubytování nebo úraz. Rolí trenéra je vyhodnotit situaci správným způsobem. Jak uvádí Braun (Braun, c)-2011) reagovat dle svých organizačních schopností (zajistit lékařské ošetření, navodit pocit jistoty, být oporou, intenzivní kontakt). Základem organizační role trenéra jeho úroveň komunikace, která je ukazatelem jeho následného úspěchu či neúspěchu. Schopnost komunikace je trenérovi dána jeho osobnostními předpoklady (Helus, 2009), vyjádřit srozumitelným způsobem. Komunikace trenéra dle mých zkušeností nespočívá podobně jako u učitele, jak uvádí Tvrzová (Tvrzová, b)-2011) jen v povídání, předávání poznatků, informací, pokynů, ale také v schopnosti naslouchat druhým, a tím zjišťovat následně potřeby druhých. Uspokojením takto zjištěných potřeb trenér naplňuje, také svou organizační roli. Prostřednictvím komunikačních schopností tedy řídí činnost a koordinuje ji interakcí. K interakci může docházet i mezi ním a rodiči dětí nebo vedení sportovního klubu. Interakce je mezi fotbalovým trenérem a dítětem předškolního věku vhodná.

Dále je součástí řídící a organizační role autorita fotbalového trenéra. Vzhledem k věku dítěte předškolního věku je za jeho výchovu, jak uvádí Dvořáček (Dvořáček, 2009), zodpovědný především rodič, příslušný pedagog. Trenér má tedy určitou odpovědnost, která vyplývá z jeho společenského postavení, tréninkového procesu. Autorita (formální) je důsledkem této odpovědnosti. Přirozená autorita je pozitivní. Trenér byl sportovním klubem vybrán, aby plnil řídící a organizační roli v týmu dětí předškolního věku. Děti předškolního věku tedy plní podřízenou roli, naslouchají řídícím pokynům. Neformální autoritu dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) představuje přirozený respekt dětí předškolního věku k svému trenérovi. Autoritu svého trenéra si

spojuje s jeho příkladem lidské osobnosti, která má odpovídající fotbalové znalosti a dovednosti, rozumí jejich problémům, má porozumění, dokáže pomoci v každé situaci, je připravena a umí motivovat. Trenér si svou autoritu dle svých trenérských zkušeností vynucuje mnohdy nevhodnými způsoby. Nepřiměřenými tresty, vyvoláním strachu z chyb, špatným provedením cvičení. Dítě předškolního věku v tomto případě ztrácí radost ze své sportovní činnosti a dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) následně odmítá autoritu svého trenéra. Dle mého názoru si trenér mnohdy neuvědomuje, že může svým přístupem k řešení problémů, příkladem svého chování ovlivňovat velkým způsobem budoucí postoje dítěte v jeho životě a to spolu s rodinou nebo mateřskou školkou. U dítěte předškolního věku je to o to důležitější, že se nachází v období, které je dle Říčana (Říčan, 2006) v jeho osobnostním vývoji velmi důležité, z hlediska jeho utváření názorů na svět kolem sebe, jeho vnímání, pochopení společnosti, světa kolem sebe.

Vedle této řídicí a organizační role, ve které je důležitá komunikace, autorita, interakce je důležitá také role trenéra, která spočívá ve vzoru. Být vzorem (příkladem) je uvedeno v osmi zásadách trenéra dle Brůny (Brůny, 2007). Je to tedy ztotožnění, důležitá potřeba. Dítě předškolního věku se snaží jednat stejným způsobem v dané situaci jako jeho trenér. Podobně jako autorita, tak také vzor v osobě fotbalového trenéra může ovlivnit přístup, názor na danou věc, problém, svět kolem sebe.

2.6 Tvůrčí role

Další z rolí, které fotbalový trenér plní je dle Votíka (Votík, 2005) tvůrčí role. Votík v závěru didaktického doporučení zdůrazňuje význam tvůrčí role trenéra ve spojitosti s komplexním pojetím tréninku. Trenér má zohledňovat při své práci věkové zvláštnosti, úroveň herní způsobilosti jak po technické, tak i taktické. Dále má zohlednit vnější a vnitřní podmínky hráče, ale i sebe samého. Tvůrčí role fotbalového trenéra vychází tedy ze schopnosti trenéra reagovat na vzniklé podmínky a situace v daném prostředí.

Trenér dětí předškolního věku musí pracovat s faktem daného fyzického a duševního vývoje dítěte předškolního věku, které dle Říčana (Říčan, 2006) poznává světa kolem sebe. Nejmenší fotbalista dle internetových stránek www.fotbal-trenink.cz má rád

pohyb, aktivitu, je hravý, zranitelný, individuálně orientovaný, soustředí se jen na krátkou dobu, chápe jen jednoduchá pravidla. Tyto základní charakteristiky nejmenšího fotbalisty ovlivňují tvůrčí roli jeho trenéra.

Na základě svých osobnostních předpokladů, své odbornosti (znalosti) fotbalu a pedagogického vzdělání, popřípadě zkušeností má být kompetentní vhodným způsobem upravit průběh tréninkové činnosti vzhledem k možnostem (věku) svých svěřenců, jak uvádí Votík (Votík, 2005).

Dle mých trenérských zkušeností herní, taktická a technická způsobilost dítěte předškolního věku není, a není možné, aby byla, na takové úrovni, aby mohl fotbalový trenér uplatňovat všechny odborné přístupy ve svém tréninku. Tvůrčí role spočívá v jeho schopnosti vhodným způsobem zapojit přirozenou součást dětského světa a tou je dle Novotné (Novotná, c)-2010) hra. U dítěte předškolního věku se přirozenou cestou (hrou) rozvíjí jeho pohybové dovednosti (všestrannost), technika s míčem, aniž by si to dítě uvědomovalo. Nenásilnou cestou, zábavně, přirozeným způsobem. Nemusí se jednat vždy o míčové hry, ale také hry, které rozvíjí všeobecný tělesný rozvoj, což je důležité vzhledem k věku. Zapojením skupinových her vyžadujících kooperaci naučí dítě spolupráci, která je nutná ve fotbalu jako kolektivním sportu. Naopak zapojením individuálních her podpoří jeho samostatné jednání na hřišti. Při výběru a způsobu her (provádění), záleží na reakci a tvůrčí schopnosti trenéra, jakým směrem chce, aby se vývoj jemu svěřených dětí ubíral.

Tvůrčí role také spočívá v zohlednění vnitřních a vnějších podmínek dítěte, jak uvádí Votík (Votík, 2005). Trenér může vhodným způsobem reagovat na vzniklou situaci. Vnitřními podmínkami je únava, soustředění na krátkou dobu. Trenér má v takovém případě zareagovat vhodnou změnou z cvičení na hru (oddychovou). Vnější podmínky se mohou týkat individuálního vybavení předškoláků (jiná obuv, oblečení). Reakcí v tomto případě ze strany trenéra má být výběr vhodnější hrací plochy popřípadě provést aktuální změnu a místo tréninkové jednotky.

Trenér má být schopen tvůrčím způsobem reagovat i na změny týkající se jeho osoby. Podobně jako dítě předškolního věku nemusí mít vhodnou obuv, může být indisponován, ale také nemusí mít přístup k materiálnímu zajištění tréninků. Vzhledem k těmto možným skutečnostem má být trenér schopen reagovat, uplatnit svou tvůrčí roli. Zajistit náhradní řešení. Mnohdy platí, že něco špatné je i k něčemu dobré. Tato

role úzce souvisí s řídicí a organizační rolí. Tvůrčí roli fotbalového trenéra ovlivňuje mnoho faktorů, z nichž je mnoho těch, které se nedají dopředu ovlivnit (počasí, nemoc, organizační problémy apod.).

2.7 Shrnutí sociální role fotbalového trenéra dítěte předškolního věku

Role fotbalového trenéra dítěte předškolního věku je specifická vzhledem k věku dítěte, tedy vývojovému období, v kterém se nachází. Jedná se o dílčí role: role pedagoga, role psychologa, sociální role, role pozorovatele, řídicí a organizační role, role autority a vzoru, tvůrčí role. Fotbalový trenér ve všech těchto rolích musí zohledňovat osobu dítěte předškolního věku. Všechny výše uvedené role jsou spolu spojeny s cílem, a tím je výchova osobnosti (formování) dítěte předškolního věku, jak uvádí Votík (Votík, 2003). Trenér je součástí procesu socializace, dle Říčana (Říčan, 2006) začlenění se dítěte do společnosti. Spolu s jeho rodinou, pedagogy v mateřských školách popřípadě s kolegy v ostatních zájmových kroužcích vytváří svou rolí vhodné podmínky pro jeho začlenění. Toto začlenění tedy spočívá v jeho roli působit prostřednictvím výchovných metod a forem dle Votíka (Votík, 2005) ve fotbalovém týmu dětí předškolního věku. Dle Heluse (Helus, 2009) je každý člověk osobnost, to samé platí i o trenérovi. Každý trenér je jiný. Role fotbalového trenéra je dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) ovlivněna jeho osobnostními předpoklady (altruismem, empatií, extroverzí, sebereflexí, komunikační a organizační schopností, pohybovou inteligencí), dále pedagogickým vzděláním, odbornými znalostmi fotbalu a také zkušenostmi. Někteří fotbaloví trenéři dle svých trenérských zkušeností mohou být silnější po stránce pedagogické, jiní naopak po odborné stránce. Pokud má trenér nějaké nedostatky je důležité si je uvědomit, neuzavřít se, ale vhodným způsobem reagovat. Prostřednictvím spolupráce s ostatními (asistenti, trenéři, rodiče, pedag., psycholog.) využít takto získaných znalostí k obohacení své role fotbalového trenéra, svého výchovného působení na dítě předškolního věku. Obohacení své role v trenérské činnosti pomáhá trenérovi k jeho sladění rolí při plnění her, cvičení mezi ním jako trenérem a dětmi. Specifický výchovný přístup k dítěti předškolního věku klade dle Votíka (Votík, 2003) větší nároky na roli fotbalového trenéra, musí se snažit využívat všech výchovných možností. Výsledkem má být určitá komplexnost, celistvost v roli fotbalového trenéra a to zejména fotbalového trenéra dítěte předškolního věku. Všechny fotbalové trenéry

mládeže má spojovat v jejich roli společný cíl, budovat zdravý sebeobraz dítěte a nastavit prostřednictvím fotbalu jeho pozitivní vývoj, podobně jako u učitelů a jejich žáků, jak uvádí Dvořáček (Dvořáček, 2009). Tento vývoj má být nejen ku prospěchu jeho vlastní osoby (dítěte), ale i ku prospěchu celé společnosti. K tomu mu má pomáhat především vhodná komunikace, interakce, nejenom mezi trenérem a dítětem předškolního věku, ale i mezi trenérem a rodiči, vedením klubu. Komunikace má probíhat, jak uvádí Dvořáček (Dvořáček, 2009), lidským přístupem vzhledem k věku dítěte předškolního věku, chápat jeho potřeby, porozumět, respektovat jej. Nebát se vést dialog, diskuzi o daném problému, situaci, ať již v týmu, tak i směrem k rodičům nebo vedení klubu. Na tuto skutečnost dále navazuje participace, spolupráce mezi fotbalovým trenérem a okolím. Tyto všechny skutečnosti pomáhají vytvořit odpovídající roli fotbalového trenéra dítěte předškolního věku.

3. Dítě předškolního věku – charakteristika

Dítětem předškolního věku je dítě, které je ve věku mezi třemi až šesti lety. Dle Říčana (Říčan, 2006) se jedná o období nazvané „Kouzelný svět předškoláka“. Tento název vystihuje, jaký je svět pro dítě předškolního věku, jak se mu svět jeví. Tělesný a duševní vývoj je už pomalejší. V tomto vývojovém období se klade důraz na základy socializace tj. začlenění člověka (dítěte) do společnosti. Dítě předškolního věku si vytváří svůj obraz o světě, ve kterém žije. Zvědavost se týká nejenom světa kolem sebe, ale sahá, až k nejsoukromější sféře svého lidského těla. Zvědavost by se dala spojit do jednoho slova a zároveň otázky „Proč?“ nebo „Jak?“. Tyto otázky mu pomáhají dospívat. Tělesný vývoj je spojen s růstem obratnosti, svalové tkáně přibývá, postava se protahuje, ruce i nohy se prodlužují. Dále je obratnější, pohotovější, rychlejší. Větší a silnější dítě, jak uvádí Říčan (Říčan, 2006) lépe obstojí, má lepší pozici. Naučí se samo oblékat, dodržovat základní hygienické zásady a to je dle Heluse (Helus, 2009) důležité ve vztahu k povinnostem a jeho sebevědomí. Další výraznou změnou je u dítěte předškolního věku pokrok v myšlení. Pracuje fantazie, která je spojena s živostí, iniciativou a zvědavostí, základní charakteristikou jeho vývojového období. Rozšiřuje se jeho slovní zásoba (např. pohádkami). Učení má být zpřístupněno formou hry, která jej

musí bavit. Dále dle Říčana (Říčan, 2006) svůj rozumový vývoj projevuje zejména prostřednictvím kresby. Pro dítě předškolního věku je v jeho věku nejdůležitější rodina, ale vstupem do mateřské školky a zájmových kroužků nabývá dle Vágnerové (Vágnerová, 2000) na významu kamarádství. Setkávání se s vrstevníky. Dochází k setkávání s rolemi ve společnosti. V rodině (doma), ve vztahu k rodičům, jinou k trenérovi, učitelce v zájmovém sportovním kroužku, mateřské školce a dětem (vrstevníkům). Každé roli odpovídá jiné jednání, gestikulace, způsob mluvení, dokonce jinak myslí a cítí, jak uvádí Říčan. Role se odlišují, také v tom, co se od dítěte předškolního věku očekává, má jiné povinnosti. Dle Heluse (Helus, 2009) si hraje na sociální role, má možnosti být něčím (někým) jenom jako, to je spojeno s jeho individualitou. U dítěte předškolního věku se projevuje svědomí, vnitřní činitel, který je výsledkem porušení nebo splnění svých povinností. Svědomí je zpočátku pouze negativním vlivem zákazů a poučování. Dítě předškolního věku se dle Heluse (Helus, 2009) seznamuje s mravními pocity a názory, tady základy mravních postojů. Ví co je správné (chvályhodné) nebo naopak trestuhodné, za co se má stydět. V souhrnu na základě výše uvedených skutečností dle Říčana (Říčan, 2006) dítě předškolního věku charakterizuje zvědavost, pohyb, iniciativa, živost, fantazie, poznání sociálních rolí, pocit viny, poznávání svého místa ve společnosti.

Člověk zejména dítě se neustále vyvíjí. Důležitými činiteli vývoje dítěte předškolního věku jsou biologičtí činitelé a aktivita dítěte. S biologickými činiteli se v zásadě mnoho dělat nemůže, jsou nám dány dle Heluse (Helus, 2009) dědičností, vrozeností, tělesnou konstitucí, maturací mozku. Aktivita předškoláka je dle mého názoru spojena s jeho reakcí na to co sám dělá, kde žije, vyrůstá. Ovlivňuje jej práce, aktivita ostatních, s kterými přichází do styku při své výchově. S dítětem předškolního věku je nepochybně spojen pojem dětství. Na dětství má největší vliv dle Heluse (Helus, 2009) rodina, v které je dítě vychováváno. Dítě si uvědomuje sebe samo, začíná si utvářet názory a hodnoty.

Velkým mezníkem je vstup do mateřské školky a zájmových kroužků, kde se setkává se svými vrstevníky. S těmito vstupy jsou na něho kladeny nároky, odpovědnost, prostor ke hře a důležité je správné využití volného času. Mateřská školka a zájmové kroužky (sportovní) mají dítěti předškolního věku pomoci být dobře připravené (sociálně zralé) na pozdější možný vstup do školy. Dítě předškolního věku je

ve věku, kdy na něho působí mnoho podnětů a ono tyto podněty určitým způsobem vstřebává. Rodina je pro něho nejdůležitější, tráví v ní nejvíce času. Přírozeným zájmem rodičů je postarat se o své děti co nejlépe. Dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) je rodina tedy v tomto postavení dětí sobecká. Proti tomu stojí společenské instituce (mateřská školka, sportovní zájmový kroužek) v opozici. Rodina dává dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) svému dítěti určitý vklad (sociální, kulturní, ekonomický), který dítě předškolního věku může podporovat, ale i omezovat. Dnešní rodiny mají z mnoha různých důvodů, ať již ekonomických nebo zdravotních pouze jedno dítě. Rodiče jsou agresivní k jakýmkoli osobám, které s ním přicházejí do styku a projevují větší úzkost. Od tohoto faktu odvíjí určité problémy a situace, s kterými se fotbalový trenér, v sportovním kroužku setkává a musí je nějak řešit. Rodiče mají dle mého názoru spolupracovat na řešení takových negativních situací, protože to není pouze v zájmu trenéra, ale i v jejich zájmu. Dle Heluse (Helus, 2009) je rodina sociálním organizmem, kde se odehrávají mezilidské vztahy. Dítě předškolního věku je začleněno do rodiny. Jde o vztah k matce, otci, sourozencům atd. Podobné vztahy se odehrávají i v mateřské školce nebo sportovním zájmovém kroužku, dalších sociálních skupinách. Setkává se s referenčními osobami, které jsou pro něho vzorem. Snaží se před nimi obstát, poměřuje se s jejich názory. V takovýchto sociálních skupinách se dle Heluse (Helus, 2009) setkává se sociálními pozicemi (žák), sociálními rolemi (učí se), sociální prestiží (respekt k rodičům), sociální oblibou (vyhledávání jeho blízkosti). Dítě předškolního věku v sportovním zájmovém kroužku, plní úkoly mu zadané, naslouchá trenérovi.

3.1 Potenciality dítěte předškolního věku

Dítě předškolního věku se dle Heluse (Helus, 2009) vyznačuje bohatstvím svých potencialit. Možnostmi v životě něco dokázat. Potenciality dítěte předškolního věku jsou dle Heluse dány hereditou (dědičností), genotypem (souborem genů organismu, gen=vloha – nositel informace DNA), tedy předpoklady, které jsou dány, nedají se ovlivnit. To je to co nám příroda dala do vínku. Aby mohl něco v životě dokázat, musí vyvinout patřičné úsilí. Tímto úsilím je zlepšit činnost, podat lepší výkon,

vyvíjet se, změnit se, lépe se učit, prostě dělat něco se sebou, což je v možnostech každého.

K naplnění takového úsilí pomáhají dítěti předškolního věku i příslušné podmínky. Přístup rodičů, pedagogů, fotbalových trenérů apod., tedy všech, kteří pracují s dítětem předškolního věku, aby v tom úsilí pomohli a vytvořili podmínky k rozvíjení jeho potencialit. Fotbalový trenér má pomáhat svým přístupem, znalostmi, zajištěním podmínek. Důležitá je aktualizace potencialit pro výchovu dítěte předškolního věku, aby docházelo k aktualizaci je dle Heluse (Helus, 2009) třeba dostatečně podnětné prostředí a ekonomicky zajištěné prostředí. Takovými podněty jsou knížky, zpěv, možnost výletů, škola v přírodě, hry (naučné, poučné), kroužky (kulturní, vzdělávací, sportovní) a sportování. Dle mého názoru je vhodné, aby mělo dítě předškolního věku více podnětů. Může srovnávat, seznamovat se, utvářet si názory, mít rozhled, což je důležité pro jeho další vývoj.

Funkční rodina má dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) menší problémy s výchovou svých dětí a je schopna zajistit dítěti předškolního věku dostatečné podnětné prostředí, není vystaven traumatům, má milující rodiče, pozitivní vzory a z toho vyplývají morální zásady. Výsledkem je využití potencialit. Funkční a harmonická rodina má vliv na integritu (celistvost) dítěte. Dává svému životu smysl, někam směřuje. V případě nevytvoření vhodných podmínek pro rozvíjení potencialit, může dítě předškolního věku trpět komplexy, poruchou celistvosti osobnosti (desintegritou) a být celý jeho život znevýhodňován. Projevem mohou být následně sociálně patologické jevy (drogy, gamblerství).

3.2 Dítě předškolního věku – sport jako prostředek seberealizace

Dostatečně podnětné prostředí je dle Heluse (Helus, 2009) důležité z hlediska aktualizace potencialit. Při výchově dítěte předškolního věku vytváří a aktualizuje potenciality sport (sportovní činnost). Sport je pro dítě předškolního věku pohyb. Věku dítěte předškolního věku podle Dovalila (Dovalil, 1988) odpovídá plynulý růst všech orgánů s rovnoměrným zvyšováním jeho hmotnosti a výšky. Roste celková odolnost organismu. Podle Dovalila pohybový vývoj u dítěte předškolního věku,

spočívá v ovládnutí základní pohybové činnosti lezení, běhu, skoku. Rozvíjí se motoricky (jistota v provedení) na základě zrání mozku (maturace).

Dítě předškolního věku se nachází v období, kdy je již připraven (psychicky i fyzicky vyvinut) se učit sportovní činnosti např. fotbalu, a to osvojováním pohybových dovedností, různého typu. Vývoj dítěte předškolního věku neumožňuje, podle Dovalila (Dovalil, 1988), silový a vytrvalostní rozvoj. Rozdíly mezi chlapci a dívkami se v tomto věku stírají. Dále uvádí, že dítě předškolního věku je především obratné, pohyblivé, rychlé a pohyb je pro děti přirozenou součástí jejich života, působí jim radost, nikdo je nemusí nutit. Zdrojem radosti u dítěte předškolního věku dle Slepíčky (Slepíčka, 2006), může být po psychologické stránce hrdost na svůj výkon, nárůst sebehodnocení a sebedůvěry, vědomí prospěšnosti aktivity z hlediska výkonu nebo zdraví. Dalšími zdroji radosti dle Slepíčky (Slepíčka, 2006) mohou být zdroje sociálního charakteru. Jedná se o uznání, prestiž, odezvy, opory ze strany rodičů, trenéra, vrstevníků. Srovnání, soupeření, vítězství. Sounáležitost dítěte předškolního věku s týmem, nástupy. Radost se může měnit dle Slepíčky od nízkého vzrušení do vysokého vzrušení nebo naopak.

Základem pohybových činností dítěte předškolního věku je podle Dovalila (Dovalil, 1988) hra. Pohybovou hrou se dítě učí novým pohybovým dovednostem. Dítěti předškolního věku dle Slepíčky (Slepíčka, 2006) vyhovují společná cvičení, formou pohybových her, které slouží k jejich pohybové přípravě. Hry se provádí ve skupině, ale mají většinou individuální charakter. Dítě předškolního věku pomocí takového tělesného požitku, vnímá informace okolního světa a reaguje na ně, konfrontuje se s nimi, jedná, koná. Tímto způsobem zpětně chápe sám sebe, utváří si svůj pohled na svět.

3.3 Přínos sportování k rozvoji osobnosti dítěte předškolního věku

Sportováním tráví dítě předškolního věku svůj volný čas a je s ním spojena dle jeho výchova. Pro dítě předškolního věku je důležité se kromě své rodiny a třídy v mateřské školce zařadit do dalších sociálních skupin a tou je v případě sportování sportovní kroužek (fotbal). Dle mých trenérských zkušeností rozhodování rodičů zařadit dítě do sportovního kroužku ovlivňuje jejich vztah k sportu. Pokud se rodiče budou zabývat při

výchově svých dětí sportem nebo se o něj alespoň zajímat, je v takovém případě velká pravděpodobnost, že dítě bude tihnout ke sportu také.

Dítěti předškolního věku pomáhá fotbalový kroužek nalézt pozitivní hodnoty v životě, vstřebávat více nových podnětů. Trávení volného času je spojeno s pozitivní stránkou pro jeho další vývoj. Vede dítě k tréninku koordinace, rychlosti, výdrže, jak uvádí Votík (Votík, 2003). Má dobrý vliv na celkový zdravotní stav. Dle mých trenérských zkušeností zvyšuje jeho rezistenci (odolnost) a uspokojuje potřeby fyziologické. Dle Slepíčky (Slepíčka, 2006) mu dává pocit jisté sounáležitosti s týmem, bezpečnosti, uznání a uplatnění jeho osoby. V tomto případě ve fotbalovém týmu. Má zájem o fotbal, snaží se blíže a hloub poznat jak se hraje, co proto má dělat.

Dle mých trenérských zkušeností mají děti rodiče vybrat sport (fotbal) vzhledem k jeho zájmu o něj a dobrovolnosti z jeho strany. Pokud tedy vybrali fotbal, trenér předpokládá, že dítě fotbal bavit bude a s touto skutečností následně k dětem přistupuje. Rodiče si také dále musí uvědomovat, že zejména u kolektivních her je vysoké riziko úrazu. Budou mít o své dítě starost, nervy.

Sportovní klub, jak uvádí Novotná (Novotná, a)-2010) poskytuje dítěti předškolního věku mimo rodinnou, mimoškolní institucionalizovanou výchovu v jeho volném čase. Jedná se o neziskovou organizaci, která prostřednictvím fotbalového kroužku vytváří vhodné podmínky, určuje směr výchovného působení. Jedná se tedy o sportovní výchovu, prvotní je sport. Dítě se učí hrou, která je přirozenou součástí jeho života, jak uvádí Říčan (Říčan, 2006).

Klub má materiálně zajistit co nejvíce podnětné prostředí, které by co nejvíce aktualizovalo potenciality, jak uvádí Helus (Helus, 2009), následně při tréninku. Možnosti sportovního klubu jsou však limitovány jeho finančními prostředky. Cílem klubu má být prostřednictvím participace (spolupráce) s fotbalovým trenérem zajistit společnými silami podmínky pro výchovu nejmenších fotbalistů, na odpovídající úrovni (dostatečně podnětné výchovné prostředí).

Dle mých trenérských zkušeností má klub být v případě nejmenších fotbalistů orientován především na lidskou stránku a ne pouze na výkon. Možným problémem dnešních klubů na regionální úrovni je hráčský potenciál, množství hráčů dané kategorie, zejména těch nejmenších. Dříve platilo, že ve velkých městech měli dostatek zájemců v nejmenším věku o tento sport. Dnes má takový klub problém s nábořem

daného ročníku dětí. Samozřejmě je zde všeobecně známá věc o snížení počtu dětí ve spojitosti s uváděnou porodností, horšími ekonomickými podmínkami pro zakládání rodiny, větší počet jedináčků. Dále platí větší nabídka sportovních činností nežli dříve. Vzniklo více sportů, více klubů, a tím i tak malý počet dětí se rozpustí mezi tyto ostatní kluby (náborů v dřívějším věku), které provozují různé sporty (hokejbal, bojová umění, aerobik). Jsou ale i konkurenční sportovní činnosti v daném oboru futsal, sálová kopaná, nohejbal. Základem těchto sportovních činností je fotbal a platí, že se sportovci rekrutují z řad fotbalu, až později v starším věku. Nejedná se však jen o sportovní činnosti, ale také o zájmové činnosti (šachy, IT kroužky, kulturní). Dále možnosti zájmové činnosti provozovat doma. Možným problémem je téměř žádná komunikace s vrstevníky, ale toto provedení vyhovuje v dnešní době rodičům (žádná doprava, minimální náklady). Obecně by se dalo říci, že je v dnešní době větší nabídka sportovních a zájmových činností, než je možný počet zájemců. Mohou se však lišit kvalitou, zázemím, finančními požadavky, ale také odborností trenérů.

3.4 Trénování dítěte předškolního věku

Dle Votíka (Votík, 2003) je základem trénování dítěte předškolního věku výchovný a vzdělávací proces a až v druhé řadě proces zdatnostní. Dítě předškolního věku se nachází ve vývojovém stádiu svého postnatálního vývoje, které je charakterizováno velmi příznivými podmínkami pro rozvoj motorického učení a rozvoj pohybových dovedností, jak uvádí Votík (Votík, 2003). Děti v tomto věku se nachází v senzitivním období, citlivém. Trenér dítěte předškolního věku se zaměřuje zejména na dovednosti individuální. Dle Votíka si osvojuje příslušné pohybové dovednosti se zaměřením na ovládání míče, ale i bez něho. Takovými individuálními dovednostmi s míčem jsou jeho zpracování, vedení míče, házení autů, střelba, hra hlavou, nebát se míče, zapojit kolena, stehna, hrudník. Nejmenší fotbalista se má v zásadě seznámit s míčem jako takovým a zjistit možnosti vlastní práce s míčem. Naučit se ho mít rád, nebát se ho, mít radost z kontaktu s ním. Individuální dovednosti s míčem jsou, jak uvádí Votík (Votík, 2003), spojeny s individuálními pohybovými dovednostmi (kotoul, obratnost, cvičení). Jedná se o základní pohybové dovednosti, které by mělo dítě tohoto věku ovládat, je to dle

mých trenérských zkušeností v jeho možnostech. Tyto jednotlivé pohyby dítě již umí nebo se dají takové dovednosti jistě naučit. Dnes je dle mých trenérských zkušeností problémem při trénování s dětmi jejich vlastní připravenost. Děti nevyrostají v podmínkách jako dříve, zpravidla na vesnicích a neprovádí takové klukoviny. Nelezou po stromech, nepřelézají zdi, nehrají si společné pohybové hry na ulici i se staršími kamarády. To vše se odráží na jejich připravenosti k zvládnutí individuální pohybových dovedností. Trenér tedy stojí před úkolem prostřednictvím vzdělávacího a výchovného procesu samozřejmě i zdravotního spojením individuálních dovedností s míčem, i bez něho, rozvinout u dítěte předškolního věku jeho pohybové schopnosti a motorické učení.

Je důležité, aby byl trenér nápomocen dítěti předškolního věku svým přístupem k provádění tréninkových her a cvičení. Tímto přístupem má být především vlastní ukázka cvičení ze strany trenéra. Nestačí jen vyložit, co chceme dělat, ale jít příkladem a dané cvičení provést přímou názornou ukázkou, která vykoná více, nežli vysvětlování. Pro děti v tomto věku je to důležité a usnadní jim to provádění cvičení a her. V tomto případě se zúročí zkušenosti, dovednosti, poznatky osvojené praxí fotbalového trenéra. Trenér je zpravidla dle mých zkušeností bývalý hráč. Čím takový hráč působil ve fotbalu ve vyšší soutěži, tím má samozřejmě tyto dovednosti lépe zvládnuté, což je jedině dobře a ku prospěchu dětí.

Dle Votíka (Votík, 2003) je charakteristikou trénování dítěte předškolního věku perspektivnost. Důležité je si uvědomit, že trenér pracuje s dětmi, které se učí základům této hry se zaměřením na individuální dovednosti. Rozdílem mezi cílem trénování dospělých a cílem trénování dětí předškolního věku je dle Votíka (Votík, 2003) v tom, že hlavním cílem tréninku dospělých je příprava na soutěž, ale hlavním cílem tréninku dětí předškolního věku je učení se hře fotbalu. Trénování dětí předškolního věku má být zaměřeno nejenom na přítomnost, ale a to je důležitější na budoucnost. Fotbalový trenér si musí uvědomit, že pracuje s teprve začínajícími fotbalisty, kteří mají celou cestu teprve před sebou a jsou na jejím začátku. Konečné výsledky trenérské práce s nejmenšími jsou viditelné, až po mnoha letech později, což může být do jisté míry nevďěčné. Na této cestě jim pomáhá právě jejich trenér.

Trénování s nejmenšími fotbalisty není jednoduché, ale pro trenéra je dítě předškolního věku nejvhodnějším a nejvděčnějším materiálem. Trénování s malými

fotbalisty má provádět kvalitní trenér. Čím mladší fotbalisté tím kvalitnější trenér a to je dnes problém, který se následně odráží mnohem později v dalších letech, kvalitou hráčů nejenom v regionálních, ale i vyšších soutěžích.

Fotbalový trenér je základním činitelem v procesu trénování. Dle pana Brůny (Brůna, 2007, s.21) platí pro fotbalového trenéra nejmenších fotbalistů osm zásad:

- 1) Trénovat ty nejmenší vyžaduje trvale upravit svůj denní režim, najít si volný čas.
- 2) Dobrý trenér je zároveň i vychovatelem a měl by proto být pro své svěřence vzorem (v jejich přítomnosti by neměl kouřit, pít alkohol apod.)
- 3) Dobrý trenér má vždy dobrou pozitivní náladu a tolerantní přístup i k méně nadaným dětem a pomáhá tak vytvářet kamarádské vztahy ve fotbalové školičce.
- 4) Dobrý trenér nepodceňuje organizační zajištění, včetně spolupráce s rodiči.
- 5) Tréninkem je třeba děti zaujmout, preferovat především hru s míčem a další zábavné a soutěživé formy – děti je pro fotbal třeba získat, ne je odradit
- 6) Povzbuzení a pochvala i při malém pokroku udělá víc, než okamžitá kritika a vytýkání chyb.
- 7) Dobrý trenér nepřehlíží nebezpečnou hru svých svěřenců, neupřednostňuje vítězství za každou cenu. Dodává dětem sebedůvěru a poctivě na ně působí tak, aby hráli v duchu fair play.
- 8) Dobrý trenér nachází v trenérské činnosti sebeuspokojení. Vždyť pravidelným pohybem a aktivitou prospívá i svému zdraví.

Fotbalový trenér je tedy osoba, která aktivním způsobem zasahuje do procesu trénování. Pokud chce dle mého názoru plnit kvalitně a vhodným způsobem své poslání, předávat poznatky nové generaci musí mít jasně dané cíle, úkoly, metodicko-organizační formy trénování. Fotbalový trenér, který začíná s trénováním v nových podmínkách, si musí položit otázku, zda je dané trénování v jeho možnostech, nepřecenit se. Možností v takovéto kategorii trénování dětí předškolního věku je větší počet trenérů. Trenér si dle Brůny (Brůna, 2007, s.21) v bodu jedna musí najít ve svém denním režimu čas, který věnuje trénování. Tento čas má být pravidelný, trvalý. Upraví svůj denní režim vhodným způsobem. Dle mého názoru se přizpůsobí dle svých možností, aby nedocházelo k narušení. Musí být dle mých trenérských zkušeností seznámen s podmínkami, za kterých bude provádět svou trenérskou činnost (materiální zabezpečení, hrací plochy). Zajištění podmínek pro trénování nejmenších fotbalistů je

v tomto případě o to důležitější, vzhledem k jejich věku a rozvíjení (aktualizaci) jejich potencialit.

Trenér si musí předem s klubem ujasnit svou pozici v klubu a v týmu (kompetence). Důležité je prvotní seznámení s fází skupiny dětí předškolního věku. V jaké, fázi se skupina nachází, jak na tom jsou v tomto případě fotbalově. Umějí již zpracovat míč, kombinují, spolupracují, kolik je dětí, je již vytvořena hierarchie v týmu a jaká je. To vše jsou důležité informace, z kterých by bylo pro trenéra vhodné vycházet při vhodném budování týmu. Dále je vhodné si po seznámení s podmínkami a se svými možnostmi vlastního trénování položit otázku, zdali mám jako trenér na to odpovídajícím způsobem provádět trenérskou činnost. Důležité je nepřecenit své možnosti. Tyto možnosti vychází z trenérských osobnostních předpokladů, jeho pedagogického vzdělání, zkušenostech, znalostech fotbalové problematiky, získané odborné vzdělání (kurzy, školení).

Kvalita trenéra je s ohledem na pozitivní fyzický a osobnostní rozvoj dítěte velmi důležitá. Odpovědnost za další vývoj dítěte předškolního věku nese dle mého názoru nejen trenér, ale i klub, který jej svým výběrem fotbalového trenéra nejmladších fotbalistů může velkým způsobem ovlivnit.

Posláním trenéra je svou výchovnou činností učit dítě předškolního věku sportovní hře fotbalu. Prvotním cílem je tedy naučit dítě předškolního věku sportu, ale také rozvíjet jeho osobnost, potenciality. Trenér dle Brůny (Brůna, 2007, s.21) představuje pro dítě předškolního věku autoritu, je tedy pro něho vzorem, příkladem správného chování, jednání v daných situacích. Přejímá jeho názory. Posláním, úkolem trenéra je využít své autority k formování osobnosti dítěte předškolního věku. Prostřednictvím naučení kázně, povzbuzením (citové ovlivnění), trestem tvaruje trenér své svěřence, provádí morální výchovu, podobně jako učitel dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009). Svým působením trenér rozvíjí jak fyzickou, tak i jeho psychologickou stránku. Důležité je nepoškodit vývoj dítěte předškolního věku, nesprávným přístupem, jednáním, činnostmi, nenastartovat možný negativní vývoj. Trenér svou činností učí dítě předškolního věku být nezávislou bytostí, racionálně uvažovat, být odpovědný. K tomu mají trenéři pomáhat i inovace v oboru.

K uplatnění svého poslání, úkolů si musí trenér dle Novotné (Novotná, b)-2010) pro své trénování stanovit cíle. Cíle musí být konkrétní a srozumitelné. Cíle se však mohou

lišit v praxi a teorii, jsou dány podmínkami tréninkové činnosti (hráči, zázemí). Trenér vyhodnotí své možnosti a stanoví konkrétní cíle jeho trenérské činnosti s týmem dětí předškolního věku. Tyto cíle musí být, jak uvádí Novotná (Novotná, b)-2010) srozumitelné především pro rodiče s ohledem na věk dítěte. Možností je zveřejnění prostřednictvím nástěnky nebo na prvním tréninku. Uvede, o co mu v jeho činnosti jde, čeho chce dosáhnout a za jakých podmínek. Zda bude mít trénování charakter vrcholového sportu nebo jen pro zábavu.

Pro dítě předškolního věku má mít dle Slepíčky (Slepíčka, 2006) trénování radostný charakter, ve všech aspektech jeho počínání. Má převládat herní princip. Souhlasím s názorem Dovalila (Dovalil, 1988), že má trenér využívat radosti z pohybu dítěte předškolního věku, využívat faktu, že se dokáže nadchnout a zaujmout. Prvotním cílem je dle mého názoru naučit jej základům fotbalu. Zvládnutí základních individuálních dovedností s míčem a zvýšit sportovní zdatnost, především prostřednictvím her zábavnou formou a rozvíjet osobnost dítěte prostřednictvím tréninkového procesu.

Trenér svou autoritou uplatňuje jinou kázeň nežli v rodině. Při seznamování s rodiči je vhodné si ujasnit cíle a jasná pravidla, za kterých bude dítě předškolního věku do fotbalového týmu docházet. Pro trenéra je vhodné držet si určitý odstup od rodičů. Dítě dochází na trénink v doprovodu rodičů a dodržování pravidel (včasný příchod, omluvení) je tedy na rodičích. Výhodné je předávat pokyny ohledně tréninků a zápasů písemnou formou k rukám rodičů, a tím předcházet nepříjemným situacím.

Dle mých trenérských zkušeností je velkým problémem chování rodičů během zápasů. Je důležité, aby rodiče nepřekračovali pomyslnou hranici slušného chování a to vůči všem zúčastněným. Vhodným jednáním s rodiči ze strany trenéra je trpělivost a komunikace s nimi o všech aspektech své trenérské práce. Možností je využití rodičů na pomoc při organizaci, hledání sponzorů, vedení webových stránek.

Aby trenér správným směrem rozvíjel osobnost dítěte předškolního věku, nepoškodil jeho vývoj, je důležité zvolit správný prostředek trénování. Nejdříve musí tedy pochopit specifiku této věkové kategorie. Nejmladší fotbalisty, můžeme dle mého názoru charakterizovat jako individuálně orientované, alespoň většinu. Teď mám míč a ten je jen můj. Z tohoto důvodu neexistuje téměř žádná týmová spolupráce. Zabývají se jen jedním problémem, krátce se soustředí. Mnohdy nechápou a zapomínají. Je tedy na trpělivosti trenéra, jeho schopnosti stručně a rychle vysvětlit pravidla cvičení a her, jak

uvádí Brůna (Brůna, 2007). Trpělivost trenéra spočívá i v jeho schopnosti pochopení psychologických pochodů dítěte předškolního věku. Někdy ho zaujme více kolem projíždějící auto. Nemá cenu si v takovém případě vynucovat pozornost směrem k fotbalu, nic s tím trenér nenadělá, toto jednání odpovídá věku. Na trpělivosti záleží také v možném předstírání bolesti ze strany dítěte.

Pravidla her a cvičení mají být jednoduchá. Při trénování nejmenších je důležitá praktická ukázka, jak uvádí Brůna (Brůna, 2007). Dle mých trenérských zkušeností je mnohdy lepší praktická ukázka, jak uvádí Brůna, nežli dlouhé vysvětlování. Po psychologické stránce je dítě předškolního věku zranitelné nadávkami nebo výčitkami, ze strany trenéra. Trenér má dle Brůny (Brůna, 2007) hodně chválit, povzbuzovat, motivovat, ale bez zbytečných odměn. Dítě by nemělo cítit tlak ze strany trenéra, rodičů na svůj výkon. Takový tlak může působit negativním způsobem. Pokud bude trenér, dle Slepíčky (Slepíčka, 2006) vést své svěřence k provádění sportovní činnosti (fotbalu) pouze pro fotbal samý, bez zvláštního zřetele na možný výkon, dosažení výsledku, umístění, může dosáhnout tímto způsobem zlepšení jejich výkonu.

Z psychologického hlediska je tento přístup vhodný zejména s ohledem na věk a dosud získané zkušenosti. Dítě předškolního věku se tedy zbaví pocitu nadměrné odpovědnosti, nebojí se sám řešit situace, něco zkusit, věří si, je vyrovnaný v jeho výkonu, má radost ze hry. Lépe ovládá míč, věří si v provedení kliček, nebojí se řešit situace sám, tím vším se také učí. Svými prožitky si uvědomuje své možnosti při řešení situací jejich správnost nebo naopak, špatné provedení. Dle takto získaných informací si utváří obraz o své činnosti a může na ni reagovat, řešením, zlepšením práce s míčem, komunikací.

Dítě předškolního věku má rádo pohyb, skáče, běhá. Rychle se unaví, ale brzy nabere sílu. Je tedy vhodné všimát si dodržování pitného režimu a odpočinek. Dle Brůny (Brůna, 2007) je u dítěte předškolního věku důležité zařadit do trénování hravost a radost z pohybu. Dle mých trenérských zkušeností má mít každý svůj míč a pokud možno provádět všechna cvičení a hry s míčem. Dále se soustředit pouze na tvar rozestavení hráčů, zvládnutí prvního doteku s míčem, zpracování, udržení míče, jeho vedení. Je třeba zaujmout správným výběrem her a cvičení ve správnou dobu, jak uvádí Novotná (Novotná, c)-2010), jinak může docházet k narušení vztahů. Příkladem mohou být soupeřivé hry, které nepodporují spolupráci.

Pro trénování je důležitá také pestrost a obměna her a cvičení. Trénování dítěte předškolního věku odpovídá období, kdy si může uvědomit své schopnosti bez možného tlaku na něho. Nedochází tak k vzniku špatného návyku (zbavování se míče).

Formy tréninku jsou dle Votíka (Votík, 2003) tři, hromadná forma (všichni dělají stejnou činnost), skupinová forma (hráči jsou rozděleni, každá skupina jinou činnost) a individuální forma (při odstraňování individuálních nedostatků). Dále jsou součástí tréninkových forem i hry a cvičení. Dle mých trenérských zkušeností a Votíka (Votík, 2003) jsou průpravné hry a cvičení stěžejní součástí trénování dítěte předškolního věku vzhledem k zvláštěm předškolního věku (psychika, tělesný vývoj). Dále je důležitý poměr koordinačních pohybových schopností k silovým. V tomto věku má převažovat dle Votíka (Votík, 2003) především koordinace, rychlost. Pohybové hry mají být jednoduché s velkým emočním účinkem. Používá se především pro nácvik pohybů, koordinace s míčem i bez něho, rychlosti reakce. Průpravná cvičení jsou předem určená neměnná, bez přítomnosti soupeře. Dle Votíka (Votík, 2003) slouží k zdokonalení technické stránky, dítě předškolního věku se může plně soustředit na provedení cvičení, bez rušivých elementů. Herní cvičení jsou naopak dle Votíka dána přítomností soupeře za předem daných podmínek, což umožňuje možné opakování, a tím zdokonalování, rozvíjení technické stránky a řešení situací. Nebo se trenér může zaměřit na rozvoj dané pohybové schopnosti v herních podmínkách. Průpravné hry probíhají za přítomnosti soupeře. Navozují podmínky totožné s podmínkami v reálném zápase.

Dle mých trenérských zkušeností je vhodné, aby fotbalový trenér uměl manipulovat se zatížením (zátěž, odpočinek) nejmladších fotbalistů.

K pozitivnímu rozvoji osobnosti dítěte předškolního věku po fyzické i duševní stránce a nepoškození jeho vývoje je důležité ze strany fotbalového trenéra zvolení správného výchovného prostředku. Hra je pro dítě předškolního věku přirozeným výchovným prostředkem, protože je dle Říčana (Říčan, 2006) přirozenou součástí dětského života. Hrou se dítě předškolního věku učí respektovat ostatní vrstevníky, trenéra a dodržovat pravidla, slouží jako socializační činitel. Trenér tedy využívá této skutečnosti při trénování, kde hra (pohybová hra) má být nedílnou součástí jeho metodicko-organizačních forem trenérské činnosti. Dle Votíka (Votík, 2003) se trenér má snažit, aby byly tyto hry pestré, vedeny zábavnou formou s možnými obměnami, jednoduchou formou a s odpovídajícím emočním prožitkem. Tímto prožitkem získává

dítě nové zkušenosti. Hrou se dítě předškolního věku během trénování učí koordinaci pohybů s míčem i bez něho, kooperaci, soutěživosti, fyzické zdatnosti, úctu k soupeři (fair play).

V reálném životě dítěti předškolního věku pomáhají takto získané a osvojené poznatky k jeho uplatnění ve společnosti. Naopak trenérovi mohou hry posloužit k zautomatizování (návyku) již získaných dovedností, jako u procesu vyučování dle Tvrzové (Tvrzová, b)-2011).

Dítě předškolního věku je citlivé, je tedy důležitý především individuální přístup, který se má projevovat právě v komunikaci s ním. Trenér má mít jistý cit pro děti. Dítě předškolního věku nechce nic kazit, ale zatím prostě jisté věci neumí, nemá takové zkušenosti, koordinaci. Má tedy problém sám se sebou, má ztíženou koordinaci.

Tento přístup je však dán i možnostmi trenéra (čas, asistenti). Dle Brůny (Brůna, 2007) je při uplatnění individuálního přístupu důležitá komunikace. Komunikace je tedy pro trenéra velmi náročná. Po celou dobu tréninku. Trenér komentuje všechny činnosti, aby dítě předškolního věku pochopilo, co má dělat. Dle Brůny (Brůna, 2007) má být stručný, srozumitelný (intonace, dynamika hlasu) a hlavně jednoduchý ve svém výkladu. U cvičení je vhodné spojit vysvětlování s názorným příkladem a být při popisování cvičení viděn dětmi. V tomto názoru se ztotožňuji s Brúnou, je to mnohdy lepší, vhodnější nežli dlouze vysvětlovat. K popisu činnosti může trenér využívat grafické symboly, uvedené v odborné fotbalové literatuře např. (Votík, 2005, s. 22), které mohou pomoci přiblížit, objasnit manipulaci s míčem.

Komunikace může být dle Haníka (Haník, 2008) vedena verbálním nebo neverbálním způsobem. Při komunikaci s dětmi je důležité vést komunikaci v přátelském kamarádském vztahu. Mít cit pro děti, navodit atmosféru důvěry, možného svěření se s problémem. Dle mého názoru se vhodným způsobem komunikace jeví Sokratovská metoda dialogu (elenxis), kdy by se měl trenér snažit nalézt společný styčný bod v komunikaci s dítětem, z kterého dál ve své komunikaci vychází. Dojít společnou cestou, dialogem k určitému cíli (naučení fotbalu). Trenér a dítě předškolního věku se tedy nemají brát jako protivníci, má je spojovat společný zájem, v tomto případě o fotbal a zároveň každý poznávat sám sebe. Možným způsobem zvýšení zajímavosti trénování je angažovanost trenéra při cvičení, hře.

Dle Brůny (Brůna, 2007) má trenér podporovat, během komunikace radostnou náladu, podpořit jejich výkon dobrým slovem, pochvalou. Takové maličkosti mohou pomoci trenérovi se sblížit s dětmi předškolního věku, najít k nim cestu, být jim blíže. Povzbuzením může být vyjádření souhlasu (pokynutí), malá sladkost na konci tréninku za dobře odvedenou činnost. Je vhodné, aby trenér naučil dítě předškolního věku správný postoj k fotbalu. Jedná se tedy o do jisté míry psychologickou přípravu, ze strany trenéra. Jednou z možností je naučit dítě předškolního věku nebát se snít (toužit) o jeho budoucím fotbalovém uplatnění. Proč by malý kluk jednoho dne nemohl hrát za Spartu, Slávii, reprezentaci nebo v jiné lize? Je teprve na začátku své cesty. Součástí snů jsou doma vylepené plakáty, sledování nejlepších utkání.

Snít však dítěti nestačí, musí na uskutečnění svého snu, také pracovat a má mu pomoci jeho trenér. Příklady konkrétních lidí, kteří to dokázali. Nesmí tedy pochybovat a musí něco obětovat, rozvíjet se. Bez práce nejsou koláče. Jen talent mnohdy nestačí. Vhodná je komunikace o problémech, s kterými se dítě předškolního věku setkává. Nejde pouze o komunikaci mezi trenérem a dítětem, ale také o komunikaci s rodiči. Trenér má být pozitivním motivátorem, jak uvádí Haník (Haník, 2008). Nevolit metody založené na zastrašování, zahanbování nebo dokonce strachu. I špatná situace, může naučit se ovládat, nebát se a chtít takové situace zvládnout, což je pozitivní pro vývoj dítěte.

Trenér může být placený i neplacený. Dle mého názoru placený trenér na rozdíl od neplaceného, který trénuje na bázi dobrovolnosti, má tu možnost být za svůj čas, znalosti a energii vloženou do práce se svými svěřenci být náležitě ohodnocen peněžní formou. Dobrovolný trenér má těžší najít potřebný čas, trénuje ve svém volném čase a zadarmo. Nelze říci s jistotou, zda je pro trénování dítěte předškolního věku vhodnější, pod vedením profesionálního nebo amatérského trenéra se svými nedostatky i přednostmi. Oba mají stejný zájem o rozvoj dítěte předškolního věku. Dle mého názoru by pro věk dítěte předškolního věku mohl stačit i trenérský přístup dobře připraveného amatérského trenéra. Dále platí lepší vůbec nějaké vedení s pozitivním a kladným úmyslem, nežli vůbec žádné. V dnešní společnosti je fotbalový trenér limitován především časem.

Dříve bylo mnohdy jedinou možností se zviditelnit, sportem něco dokázat. Děti svému sportu více obětovaly. Nebylo tolik sportů a k fotbalu stačí pouze kopačky a míč.

Dítě mohlo kopat samo do zdi a hrát si s míčem, chtělo na sobě pracovat. Udělalo pro svůj sen vše, byla to radost a láska k sportu. Děti s vlohami se chtěly rozvíjet nejen pod vedením trenéra, ale i samy. Následně bylo více talentů. Dnes je také hodně dětí s vlohami, ale jsou rozptýleni ve všech možných sportech (velká nabídka).

Dnešním dětem stačí jít dvakrát týdně na trénink a již se svému sportu nevěnovat, raději hrát hry na počítači. Děti na sobě nepracují, tak jak by mohly, nemají prioritu, cíl své činnosti. Jsou ovlivňovány rodiči, jejich názory na sport (neužíví tě). Je pravdou, že k svému cíli hrát na vysoké úrovni dojdou jen někteří. Pokud má dítě vlohy, nadání (výrazné vlohy) a jsou vhodně rozvíjeny, pak se jedná již o talent, jak uvádí Helus (Helus, 2009). Dle mého názoru má být vhodné takový přístup přehodnotit a vytvořit ze strany rodičů vhodné podmínky pro dítě. Nebránit mu jeho snům, není to nic špatného a patří to k jeho dětskému životu. Zvolit vhodný kompromis mezi sportem a školou. Většina dětí dělá sportovní činnost z prožívání radosti k sportu, jak uvádí Slepíčka (Slepíčka, 2006) a to i přesto, že nemají takové vlohy jako jiní. Určitým způsobem se realizují a budují si pozitivní vztah k sportu jako takovému, což je velmi důležité s ohledem na jeho další postnatální vývoj. Tyto návyky umožňují zdravý životní styl a spolu se správnou stravou se odráží v celkovém zdravotním stavu jedince. Následně mohou být po celý zbytek života fyzicky zdatní a v psychické pohodě. To vše se odráží nejen v prospěchu jedince samotného, ale i ku prospěchu celé společnosti.

4. Formativní působení fotbalového trenéra dítěte předškolního věku

Dítě tráví nejvíce času ve své rodině, která je pro něho primárním socializačním prostředím. Dochází tedy dle Heluse (Helus, 2009) k určité identifikaci dítěte předškolního věku se svými rodiči. Dítě se psychologicky ztotožní (trvalá vazba). Rodiče svým dětem vštěpují to nejlepší, ale i to nejhorší ze své osobnosti. Fotbalový trenér pracující s dítětem předškolního věku v týmu, který je součástí sportovního klubu, se může nacházet v určité opozici k rodině dítěte. Trenér je jedním z hlavních činitelů v sekundárním socializačním prostředí, které je pro další osobnostní vývoj neméně důležité. V tomto případě se jedná o fotbalový tým dětí předškolního věku ve

sportovním klubu. Spolu s tímto týmem jsou samozřejmě i další sekundární socializační prostředí, mateřská školka popř. jiný zájmový kroužek.

4.1 Výchovný přístup

Trenér má tedy možnost svým výchovným působením v rámci sportovní výchovy – fotbalu, ovlivnit osobnost dítěte předškolního věku a to nemalou měrou. Může využívat již získaných zkušeností dítěte, jeho potencialit (Helus, 2009), ke své trenérské činnosti. Ku prospěchu jeho dalšího vývoje jak fyzického, duševního, tak samozřejmě i ku prospěchu celého týmu. Kromě výše uvedeného využívání, však může ovlivnit i možné negativní projevy rodinné výchovy.

Nikdo z nás nemůže za to, do jakého prostředí se narodíme, jaké zázemí budeme mít. Trenér nemůže změnit všechny tyto věci, které ani mnohdy změnit z jeho strany nejdou, ale může dítěti předškolního věku pomoci s jeho přístupem k vnímání okolního světa a lidí kolem sebe. Dle Brůny (Brůna, 2007) svým příkladem, vzorem, autoritou a s pomocí příslušného vzdělání, zkušeností, osobnostních předpokladů může velkým způsobem ovlivnit další (budoucí) vývoj dítěte předškolního věku. Aktuální je tato skutečnost o to více, s ohledem na jeho věk a vývojové období, v kterém se dle Říčana (Říčan, 2006) nachází.

V okolním prostředí, světě kolem sebe, někdy i v primárních a sekundárních prostředích se dítě předškolního věku může setkávat i s jinými jevy, které jsou z hlediska jeho dalšího vývoje negativní. Dle mých obecných zkušeností jsou takovými jevy sociopatologické jevy, jako je závislost na tabáku, alkohol, šikana, drogy, projevy násilí, agresivity, trestná činnost. Dítě předškolního věku se těmito sociopatologickými jevy setkává v těchto prostředích, zejména prostřednictvím setkávání se svými staršími kamarády, ale i rodiči, příbuznými.

Dle mého názoru na něho mohou mít tito lidé svým příkladem negativní vliv. Úlohou a možností trenéra je prostřednictvím svého působení v týmu těmito negativním jevům nepřímo u dítěte předškolního věku předcházet. Provádět prevenci před těmito sociopatologickými jevy. Jestliže trenér dokáže dítěti předškolního věku vhodným způsobem přiblížit pozitivní působení trávení volného času, pomůže tím velkou měrou

ovlivnit jeho další vývoj nebo dokonce celý jeho život. Vzbuzením radosti ze sportovní činnosti (fotbalu) ovlivňuje nejenom jeho vztah k sportu jako trávení volného času, ale působí i na potlačování negativních projevů (násilí, agresivity). Trenér touto činností ovlivňuje, aniž by si to mnohdy uvědomoval, i společnost a dění v ní. Zaváděním zdravého životního stylu u dítěte předškolního věku prostřednictvím sportu, svým výchovným působením snižuje projev nežádoucích jevů pro společnost. Jde tedy především o prevenci ze strany trenéra.

Fotbalový trenér může svým pedagogickým přístupem ovlivnit výsledek svého pedagogického působení na dítě předškolního věku. Tento přístup v podání trenéra směrem k dítěti může být však nejen v pozitivním slova smyslu, ale i negativním. V pozitivním případě se jedná o využití kladných osobnostních předpokladů (Helus, 2009), ku prospěchu jeho výchovného působení. Takovými předpoklady jsou především empatie, altruismus, extroverze, sebereflexe, ohleduplnost, organizační a komunikační schopnosti, pohybová inteligence, které mají být základními kameny fotbalového trenéra při jeho výchovném působení, učení sportovní výchově, fotbalu. K pozitivnímu výchovnému působení je vhodné ještě připojit jeho možné pedagogické vzdělání, které umožňuje trenérovi využít inovace nebo dosud známé výchovné metody. Dle mého názoru sem dále patří odborná znalost fotbalové problematiky, procesu trénování, jeho zákonitosti, metody, formy. K tomuto účelu slouží vzdělávací kurzy z oblasti fotbalového trenérství (licence). Zkušenosti jsou také nezanedbatelným činitelem v možnosti pozitivního působení. Mohou se týkat nejen možné trenérské praxe, její délky, ale i možné zkušenosti s aktivním působením hráče. Mělo by platit, čím bude trenér déle provádět svou činnost, měl by mít větší zkušenosti. Pozitivní pedagogický přístup trenéra tedy ovlivňuje mnoho faktorů, zejména osobnostní předpoklady, pedagogické vzdělání, odborné znalosti a zkušenosti. Jestliže tyto uvedené faktory vytváří u trenéra jistou integritu (celistvost), navzájem se prolínají, jak uvádí Helus (Helus, 2009), je pravděpodobné, že trenérské působení na dítě předškolního věku bude veskrze pozitivní.

Možností je však také negativní působení svým pedagogickým přístupem. Dle mého názoru se má trenér vyvarovat možného vzdálení mezi ním a svýmidětní předškolního věku, podobně jako učitel ve vztahu ke svým žákům, dle Brauna (Braun, a)-2011). Dle Říčana (Říčan, 2006) je dítě předškolního věku vnímavé, citlivé, je u něho důležitý

osobní a přátelský kontakt s trenérem. Dle Brauna (Braun, a)-2011) je negativem ze strany trenéra špatná nebo vůbec žádná komunikace.

Dle mých trenérských zkušeností je vhodné, aby byla komunikace harmonická, srozumitelná a trenér využíval nejenom verbální komunikaci, ale i neverbální (gesta). Mnohokrát jedno gesto znamená v komunikaci více. Důležitá je tedy volba vhodných slov, gest v pravý čas a na správném místě. Se špatnou komunikací, jak uvádí Braun (Braun, a)-2011), souvisí i možný nezájem o svůj tým dětí předškolního věku. Dle mých trenérských zkušeností se zpravidla trenérské práci věnují lidé, kteří mají opravdový zájem o kvalitní vedení dětí předškolního věku, ale mohou být i trenéři, opačného ražení, kteří nemají zájem o dění v týmu. Mohou být pouze dosazení vedením klubu na přechodnou dobu nebo nemají odpovídající základní předpoklady, takovou činnost vykonávat, mohou ji brát jako společenskou prestiž. Je tedy důležitý opravdový zájem dělat činnost kvalitně a dle svých možností.

Dle Brauna (Braun, a)-2011) na nezájem navazuje další negativní pedagogický přístup a to je přespřílišný autokratizmus (bezmezné uplatnění autority) nebo naopak přespřílišný liberalismus (libovůle) ve výchově trenéra. Oba případy jsou nevhodné.

Dle mého názoru by byl určitý kompromis trenéra v ideálním přístupu mezi uvedenými styly výchovné činnosti. Trenér svým jednáním může potlačovat přirozenost dítěte předškolního věku. V tomto případě ztrácí důvěru ve svého trenéra, který je pro něho mnohdy vzorem (ideálem), autoritou. Dle Brauna (Braun, a)-2011) svým možným neustálým moralizováním a kritizováním, se dostává do určité izolace od svého týmu, což je negativní pro jeho působení směrem na dítě předškolního věku a vliv na chod týmu. S tímto názorem souhlasím, také na základě svých trenérských zkušeností. Jestliže trenér moralizuje, kritizuje má to být stručné, k věci, dítě si vzít ponaučení, nevracet se neustále k tomu. Takové řešení má vést ku prospěchu celé věci, ne pouze z pohledu trenéra. Příkladem negativního pedagogického přístupu může být také dle Brauna (Braun, a)-2011) vpád do hierarchie a dynamiky (fotbalového týmu dětí předškolního věku). Svým necitlivým zásahem do struktury týmu může, dle Brauna dát důvod k rozpadu již vzniklých vztahů, narušit je a nepřímo tak narušit komunikaci mezi hráči, vzájemnou oporu a to tak, aniž by si to uvědomoval. Následné výkony týmu i jednotlivých dětí předškolního věku mohou být horší.

Negativní přístup trenéra je podobně jako u učitele tvořen zejména těmito výše uvedenými faktory, jak uvádí Braun (Braun, a)-2011). Vzdálením trenéra od svého týmu žádnou (téměř žádnou) komunikací, nezájmem o něj. Dále je to přespřílišný autokratismus nebo liberalismus ve výchovném působení na děti předškolního věku, potlačování přirozenosti, kritizování, moralizování a možný vpád do jejich hierarchie a dynamiky týmu. Takovéto negativní pedagogické přístupy, špatné výchovné působení směrem k osobě dítěte předškolního věku, může dle mého názoru vést k následným nežádoucím projevům ve fotbalovém týmu, ať již k osobě trenéra, tak i mezi jednotlivými dětmi předškolního věku. Trenér má poté ztížené podmínky pro svou činnost, působení v takovém týmu a dosažení jeho vytýčených cílů v oblasti výchovného působení.

Dle mého názoru je vhodné, aby se trenér snažil působit pokud možno v pozitivním slova smyslu. Omezil (zmírnil) své možné negativní působení dle svých možností. Dle Votíka (Votík, 20003) je trenér hlavním činitelem v socializačním prostředí, kterým je pro dítě předškolního věku fotbalový tým, kam dochází. Jako takový činitel má zodpovědnost za jeho pozitivní osobnostní vývoj, fyzický i duševní rozvoj. Má budovat jeho zdravý sebeobraz, nejen ku prospěchu dítěte předškolního věku samého, ale i ku prospěchu celé společnosti.

Fotbalový trenér má na dítě předškolního věku nejenom požadavky na jeho sportovní výkon, dovednosti s míčem, sportovní zdatnost, ale dokáže prostřednictvím svého působení naučit dítě předškolního věku i jiným vlastnostem, které se získávají formováním. Dle mých trenérských zkušeností se naučí ctižádosti, spolupráci, disciplíně, přijímat kritiku, sebehodnotit se, zvládat krizové situace, s kterými se může setkat. K formování osobnosti dítěte, ze strany učitele dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) neslouží pouze uplatnění autority, vzoru, morální výchovy, ale také nejpřirozenější součást dětského života, dle Říčana (Říčan, 2006), hra. Dle Novotné (Novotná, c)-2010) je hra výchovným prostředkem. Zapojením her do tréninkového procesu předškoláka získává trenér možnost rozvíjet jeho potenciality. Hra uspokojuje formou poznávání okolního světa. Plní funkci socializace a může pomáhat, jak uvádí Novotná (Novotná, c)-2010) v diagnostice (pozorování). Zvolením příslušné hry má možnost rozvíjet příslušné vlastnosti. Kooperací hrou rozvíjet spolupráci. Skupinovou hrou poznávat sám sebe i druhé a naučit se odpovědnosti, prožívat, podílet se. Dle Novotné (novotná,

c)-2010) si dítě hrou rozšiřuje své obzory, má nové, společné zážitky, získává zkušenosti, řeší situace, sám prožívá.

4.2 Užití pedagogické diagnostiky

Fotbalový trenér má možnost prostřednictvím pedagogických diagnostických metod změnit své výchovné působení na dítě předškolního věku správným směrem. Zjistit možný problém (nedostatek) získáním informací o dítěti předškolního věku. K získání takových informací, trenérovi slouží prostředí jeho trenérské činnosti. Dle Brauna (Braun, c)-2011) se mají informace získávat v přátelské atmosféře a přirozeném prostředí pro dítě předškolního věku. Informace mohou být dle Brauna citlivého charakteru, je tedy důležité, aby trenér dodržoval zásady etiky (reakce na zjištění) a používal získané informace jen ku prospěchu dítěte předškolního věku samotného, jeho vývoje. Reakce trenéra má vycházet z Brauna (Braun, c)-2011), který uvádí, že má být navození změny daného stavu, ku prospěchu svého výchovného působení. Zjištěním však může trenér dojít k závěru, že ani navození změn z jeho strany nemusí stačit k pozitivní změně. Dle mého názoru nemusí být příčinami špatný přístup z jeho strany, ale ze strany dalších socializačních činitelů v jiných prostředích (rodina, mateřská školka). V takovém případě je nutná kooperace s ostatními, rodiči, učiteli, ostatními trenéry. Takový způsob přesahuje do jisté míry kompetenci fotbalového trenéra, ale tento způsob kooperace s ostatními je nutný z hlediska dalšího vývoje dítěte předškolního věku. Všechny osoby, které získávají prostřednictvím diagnostických metod informace a navozují svou reakcí změny, má spojovat společný záměr. Ztotožňuji se s názorem Dvořáčka (Dvořáček, 2009) působit na dítě pozitivním a harmonickým způsobem, předávat mu to nejlepší, vyzývat jej k prožití života s ohledem na jeho možnosti.

Diagnostickými metodami, které může fotbalový trenér dítěte předškolního věku používat, jsou pozorování, rozhovor, anketa, dotazníky. Je pravdou, že možné využití např. dotazníku je závislé na osobě trenéra jeho pedagogickém vzdělání, zkušenostech, osobnostních předpokladech a znalosti práce s dotazníky. Trenér může pomocí těchto diagnostických metod navodit změny, jako jsou jiné trenérské metody, formy.

Zajímavá je možnost zjištění hierarchie fotbalového týmu. Takové zjištění by mělo velký dopad na možné ovlivnění dění v týmu, ze strany trenéra. Pokud by se dle Brauna (Braun, a)-2011) podařilo lokalizovat alfu (označení v hierarchii dle Schindlerova dělení) znamenalo by to velkou výhodu z pohledu trenéra, jeho výchovného působení. Prostřednictvím alfy (vůdce), by měl velký vliv na celý tým. Lokalizovat alfu je však dle Brauna velmi obtížné a úspěšnost je velmi malá. Dle Brauna (Braun, a)-2011) má alfa schopnost ovládat tým, ovládáním všech má maximální sociální dopad. Této skutečnosti může trenér následně využít v rámci své výchovné sportovní činnosti. Trenér, který dokáže lokalizovat alfu týmu, se má snažit s ní spolupracovat, domluvit se s ní na společném postupu, jednání. Co bude dělat alfa, to bude dělat celý tým. Fotbalový trenér má velkou možnost zjištění alfy a to z důvodu jiného přístupu dětí předškolního věku k jeho osobě, nežli k paní učitelce. Má tedy k dětem předškolního věku blíže, lepší přístup a to i prostřednictvím různosti cvičení a her.

Dle Brauna (Braun, b)-2011) je v případě diagnostiky důležité si uvědomit, proč k danému jevu dochází a umět následně vhodným způsobem reagovat. Dle mého názoru je takovou reakcí změna tréninků, přístupu k okolí. Problémem může být u trenéra čas, podmínky, možnosti spolupráce s ostatními. Vše záleží na ochotě nejen trenéra, ale i ostatních kolem něho, je to jen o lidech. Možné změny navozené prostřednictvím diagnostických metod, by byly určitě vidět následně ve výkonech týmu dětí, ale i možným zlepšením podmínek ze strany klubu, rodičů.

4.3 Vedení ke kooperativnímu chování

Fotbal je týmová hra, která vyžaduje schopnost kooperativního chování. Možností trenéra k ovlivnění dítěte předškolního věku jeho kooperativního chování je přímá regulace nebo prostřednictvím herních činností. Kooperační učení rozpracovává Kasíková in Vališová, Kasíková, 2010. Dítě předškolního věku je součástí týmu, který se nachází na určitém místě, areálu ve společnosti svých vrstevníků. Má jako ostatní v týmu na soustředění své povinnosti a také plní spolu s vrstevníky úkoly, které vyžadují jejich společnou kooperaci.

Dle Votíka (Votík, 2005) se může jednat o různá cvičení, hry. Tato společná jednání nemusí mít nic společného s fotbalem. Dítě předškolního věku prožívá určité události, situace, do kterých se s vrstevníky dostává a společným řešením se učí spolupráci, své místo v týmu. Příkladem může být společný výstup na kopec, pochod, výlet, vždy však s ohledem na věk dětí předškolního věku.

Soustředění může sloužit nejenom dítěti předškolního věku, ale i trenérovi, který získává informace o jemu svěřených dětech. Nejenom o jejich možných výkonech, ale také z jejich psychologické stránky. Dle mého názoru se dítě naučí spolupráci, která je potřebná nejen pro práci v týmu na hřišti. Výsledkem by měla být schopnost uskutečnit společný záměr, který vede k určitému cíli. Tím je táhnout za jeden provaz, hrát pokud možno jako jeden tým, v kterém má každý místo a ví, co má dělat.

4.4 Možnost mravní výchovy

Dle Votíka (Votík, 2003) fotbalový trenér svou sportovní výchovnou činností, učí děti předškolního věku sportovní hře fotbalu. Na rozdíl od socializačního prostředí jakým je rodina, kde je autoritou rodič se sportovní výchovná činnost uskutečňuje v sportovním klubu (týmu). Prvotním cílem je sport a s ním i rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku. Tento rozvoj je dle Votíka (Votík, 2003) spojen s formováním.

Výchovnou možností je tedy formování osobnosti dítěte předškolního věku prostředím, v kterém provádí formování trenér. Z hlediska formování je pro trenéra důležitá jeho autorita. Trenér má ve svém týmu dále přirozenou autoritu, která dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) vychází z jeho osobnostních předpokladů. Svou autoritou ovlivňuje vývoj osobnosti dítěte předškolního věku a jeho charakter.

Toto ovlivnění je velké a mnozí trenéři si tuto skutečnost neuvědomují. Dle Brůny (Brůna, 2007) je pro dítě předškolního věku jeho trenér zpravidla vzorem, příkladem žádoucího chování nejen o trénincích, ale i ve společnosti. Podřízení se autoritě učitele (trenéra) se dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009), ať již dobrovolně (vnitřně) nebo nedobrovolně (z vnějšku) se učí kázni, tedy mravním normám, morálce (ve společnosti vynucována právem). Fotbalový trenér není jen mravním vzorem, jak uvádí Brůna (Brůna, 2007), ale přímo se podílí cíleně na mravní výchově.

Trenér se formováním osobnosti dítěte podílí na výchově. Součástí mravní výchovy trenéra je metoda citového ovlivnění. Dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) citové ovlivnění spočívá v metodě povzbuzování formou souhlasu, pochvaly, odměny. Domnívám se, že lze využít na konci tréninku případně i malou sladkost jako odměnu za dobré trénování. Obecně platí nárůst odměňovaného chování. Tímto způsobem, využitím metody povzbuzování může výrazným způsobem trenér ovlivnit chování dítěte předškolního věku. Povzbuzením se u dítěte předškolního věku zvyšuje zdravé sebevědomí, důvěra ve vlastní schopnosti.

K citovému ovlivnění patří, jak dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) také metoda trestu. Trestem může být pohrůžka, fyzické ublížení, vyhubování, ignorování, špatné hodnocení (negativního působení na city). Dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) jsou fyzické tresty, jejich používání v pedagogické činnosti zakázány, jsou nežádoucí. Zákaz používání je dán zákony.

Je vhodné, aby pedagog využíval jiné prostředky trestu a trestat co nejméně. Trest, může mít negativní dopad na vnímání dítěte předškolního věku znechucením jeho snažení, naučit se fotbalu. Proč má dále trénovat, když mu to pořád nejde a neumí to. Role trenéra v tomto případě spočívá v jeho správném působení. Vyhodnotit tedy situaci vhodným způsobem, uvědomit si s jakým materiálem pracuje a na jaké úrovni po fyzické i duševní dítě předškolního věku je. Trenér má z těchto důvodů při práci s dítětem předškolního věku užívat trestů co nejméně a snažit se více uplatňovat metodu povzbuzování (odměn). S touto skutečností souvisí i problém hodnocení jak své práce, tak práce dětí předškolního věku. Dle mých trenérských zkušeností je práce trenéra vidět, až po mnoha letech. Učí nejdříve základním dovednostem, především individuálním pohybovým a motorickým.

Zdali bude výsledek rozvoje osobnosti a formování dítěte předškolního věku pozitivní a v potřebném rozsahu, o tom rozhodují potenciality dítěte (Helus, 2009). Výsledky formování se dle potencialit mohou lišit. Mohou být pozitivní (zlepšování). Dle mého názoru je vhodné, aby trenér uměl i pracovat s možností negativních (horších) výsledků. Možností je vhodným způsobem pracovat s dítětem předškolního věku, zapojovat jej i přesto do činností, v kterých momentálně zaostává. Nepřekazí tím jeho radost ze sportování (Slepička, 2006), což má být základem jeho výchovného působení. Svou radostí ze sportu dítě předškolního věku ovlivňuje svůj budoucí vztah k němu.

Trenér tedy ovlivňuje jeho budoucnost a to budováním zdravého sebeobrazu dítěte. Dítě má vědět na co má, kam, k jakému cíli směřuje. Má si uvědomit, že se učí základům hry fotbalu, který má rád. Od zvládnutí základů k zvládnutí hry a pochopení je dlouhá cesta. Musí si uvědomit, že tato cesta obnáší ještě mnoho práce, zlepšovat se v mnoha činnostech. Na této cestě mu má být nápomocen jeho fotbalový trenér, který mu má nejen pomoci, ale především tuto cestu zpříjemnit. Dle Říčana, (Říčan, 2006) dítě předškolního věku pohledem na svět kolem sebe, svou otevřeností, upřímností, bezelstností ve svých názorech, může obohatit i své okolí, v tomto případě svého fotbalového trenéra. Trenér si dle svých osobních zkušeností, pomocí jeho pohledu na svět, zpětně uvědomí smysl svého lidského bytí na tomto světě a důležitost některých hodnot v lidském životě.

5. Shrnutí

Fotbalový trenér prostřednictvím své činnosti (trénování) výchovně působí na dítě předškolního věku. Touto činností trenéra je dle Votíka (Votík, 2003) trenérská činnost, která spočívá v provádění výchovně-vzdělávacího procesu v rámci sportovní výchovy, v tomto případě naučení se základům sportu – fotbalu. O základech tohoto sportu mluvíme v souvislosti s věkem dítěte předškolního věku. Dítě předškolního věku se nachází z hlediska svého vývoje (fyzického i duševního) v období, které je pro jeho další celkový vývoj nejdůležitějším v jeho životě. Toto období je dle Říčana (Říčan, 2006) charakterizováno poznáváním světa kolem sebe a neustálým vývojem ve všech jeho směrech (maturace mozku, fyzický rozvoj), jde o socializaci (sekundární) dítěte předškolního věku do společnosti. Fotbalový trenér je tedy součástí socializačního prostředí, které ovlivňuje dítě předškolního věku. Z pohledu dítěte předškolního věku jde dle Novotné (Novotná, c)-2011) o volnočasovou aktivitu, která je cílevědomá. Uspokojuje a rozvíjí jeho potřeby, zájmy, schopnosti. Vedle rodiny (primární socializační prostředí), kde tráví nejvíce času je fotbalový kroužek jedním, pro něho důležitým prostředím, které ovlivňuje svým působením na něho jeho budoucí vývoj.

Fotbalový trenér je hlavním činitelem (důležitá role) v tomto prostředí. Svou rolí, která spočívá v komplexním a integrálním pojetí, uskutečňuje začlenění dítěte předškolního věku do společnosti. Do tohoto pojetí dle mého názoru řadíme

pedagogickou roli, roli psychologa, tvůrčí, řídící, organizační roli, roli pozorovatele, sociální roli, autoritu, vzor. Kvalita role fotbalového trenéra dítěte předškolního věku je ovlivněna především jeho osobnostními předpoklady (altruismem, empatií, extroverzí, komunikační a organizační schopností, pohybovou inteligencí), dále také dosaženým pedagogickým vzděláním, odbornými znalostmi z oblasti fotbalu (kurzy, licence) a zkušenostmi.

Tyto všechny faktory hrají významnou úlohu v roli fotbalového trenéra, jeho možného výchovného působení na dítě předškolního věku. Úlohou má tedy být vést toto působení správným způsobem, správným směrem. Dle Tvrzové (Tvrzová, b)-2011) k tomu mu má pomáhat nejenom jeho získaná erudice a edukace, jejichž spojením můžeme mluvit o výchově v širším slova smyslu ze strany fotbalového trenéra, ale i možná kooperace s ostatními socializačními činiteli (rodina, pedagogové, ostatní trenéři) v jiných socializačních prostředích (rodina, mateřská školka). V případě trénování dětí předškolního věku, má platit pravidlo, jak vyplývá z odborné fotbalové literatury (Votík, 2003), podle kterého má trénink těchto nejmenších fotbalistů provádět kvalitnější fotbalový trenér. Kvalita má být spojena nejen s celkovou integritou jeho role v tréninkové činnosti, ale i možným využitím inovací, jeho flexibilitou oproti jiným trenérům. Dle Votíka (Votík, 2003) fotbalový trenér učí děti předškolního věku vzhledem k jejich věku základním dovednostem fotbalu, především individuálním pohybovým a motorickým, ve spojitosti s ovládáním míče. Rolí trenéra je tedy naučit dítě těmto dovednostem, jako základnímu kameni, na kterém se bude v průběhu jeho dalšího vývoje stavět. Výsledky práce fotbalového trenéra dětí předškolního věku jsou vidět, až po dlouhé době.

Trenér však neučí jen pohybovým a motorickým dovednostem, prostřednictvím svého výchovného působení, tréninkových metod a forem (Votík, 2005), ale ovlivňuje také osobnost svého svěřence. Dochází tedy ze strany trenéra k formování osobnosti dítěte předškolního věku. Z hlediska formování osobnosti, podobně jako u učitele dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) je důležitý příklad, vzor, autorita, prostřednictvím kterých trenér provádí vlastní tvarování osobnosti. Uplatněním kázně provádí morální výchovu, její součástí jsou metody povzbuzování (odměn) a trestů. Vhodným a správným využíváním těchto metod může trenér ve své práci dosáhnout dobrých výsledků ve formování dítěte předškolního věku. Dle mých trenérských zkušeností nerozhoduje o

výsledku formování pouze osoba fotbalového trenéra, ale také potenciality dítěte. Pozitivním výsledkem je zlepšování, ale může docházet i k negativním výsledkům. V tomto případě je důležitá zpětná vazba trenéra k dítěti. Změnou svého přístupu (sebereflexí), jinými metodami, formami tréninku může výrazným způsobem tento negativní vývoj ovlivnit. Trenér si zpravidla nemůže vybírat své svěřence a i po možném výběru je zde stále mnoho faktorů, které není možné ze strany trenéra ovlivnit (rodinná výchova, ochota na sobě pracovat).

Trenér se musí při své výchovné činnosti (trénování) s dítětem předškolního věku obrnit nutnou dávkou trpělivosti a mít jasný cíl svého působení. Tento cíl naplňovat prostřednictvím sportovní výchovy, trénování fotbalu. K naplnění cíle mu má pomáhat soustavnost, organizovanost, zaměřenost, které jsou dle Dvořáčka (Dvořáček, 2009) součástí efektivních výsledků výchovy. Důležitý je společný zájem obou fotbalového trenéra i dítěte předškolního věku vzájemnou pomocí touto cestou projít. Každý přispívá svým dílem k naplnění této cesty. Vzájemným působením společným přístupem mohou ovlivnit velkým způsobem její výsledek, cíl. Dle mých trenérských zkušeností je trpělivost spojena s cestou k naplnění jeho cíle. Cesta slouží dítěti předškolního věku k naučení základních fotbalových dovedností, ale také k naučení řešit, plánovat, hodnotit prostřednictvím fotbalu (sportu). Sport učí dítě předškolního věku si vytyčit svůj cíl (sám, s někým), plánovat svůj čas, a vyhodnotit kam se svým úsilím posunul. To vše pomáhá fotbalovému trenérovi k naplnění cíle, který si předsevzal. Cílem fotbalového trenéra má být nejenom naučení sportu – fotbalu, ale také budovat zdravý sebeobraz dítěte předškolního věku. Svým pozitivním přístupem nastavit správný směr jeho budoucího zdravého vývoje, života. Dítě předškolního věku má mít především radost ze sportu, sportovní činnosti, která vede k pozitivnímu vývoji, ku prospěchu nejen dítěte samotného, ale i lidí kolem něho, celé společnosti. Záleží na každém z nás, jaký svět kolem nás bude. Fotbalový trenér má tu možnost tento vývoj ovlivnit prostřednictvím svého působení na dítě předškolního věku.

6. Hodnocení specifických informačních zdrojů pro trenéry dětí

V této části práce se budu věnovat identifikaci konkrétních otázek z trenérské praxe, které nejsou spojeny pouze s odbornými kompetencemi, ale i sociálními a osobnostními vzory.

Při své trenérské činnosti narážím i na otázky jiného charakteru, nežli metodické. Na tyto otázky dostávám v odborné literatuře odpovědi, ale jedná se také o odpovědi, které jsou nekonkrétní, nebo dokonce v odborných fotbalových publikacích odpověď není. Na základě analýzy trenérské činnosti jsem tematizoval a porovnával tyto následně uvedené otázky s metodickými přístupy uvedenými v odborné literatuře, která se věnuje fotbalovému trenérství. Cílem je na základě analýzy určit témata (oblasti), které vidím jako deficitní a v čem deficity spočívají, kdy se jedná o nedostatečně zpracované, nekonkrétní informace, nedostatečně věnovaná pozornost.

Metodickou odbornou literaturou (publikacemi), která se věnuje fotbalovému trenérství dětí je:

Votík, Jaromír: Fotbal: trénink budoucích hvězd. Praha: Grada, 2003.

Brůna Václav, Bursová Marta, Votík Jaroslav, Zalabák Jiří: Fotbalová školička. Praha: Grada, 2007.

Votík Jaromír: Fotbalová cvičení a hry. Praha: Grada, 2005.

Otázky, které jsem si kladl, bych mohl rozdělit do dvou základních skupin. První skupinou otázek, jsou otázky týkající se jednotlivců a druhou skupinou jsou otázky týkající se skupiny, týmu.

Skupina otázek, týkajících se jednotlivců:

1) Jak má trenér respektovat osobnost fotbalového hráče?

V odborné fotbalové literatuře Votík, Jaromír: Fotbal: trénink budoucích hvězd. Praha: Grada, 2003 je uvedena skutečnost brát v úvahu, že je vývoj hráče závislý také na genetické specifitě temperamentu, ale i genetické podmíněnosti. Dále je v odborné fotbalové literatuře Votík Jaromír: Fotbalová cvičení a hry. Praha: Grada, 2005 součástí didaktického doporučení při trenérské činnosti, respektovat osobnost hráče. Respekt k osobnosti hráče je ve výše uvedených publikacích nepřiblížen. Zabývá se především fyziologickým vývojem hráče, s ohledem na prováděná cvičení a hry.

Jakým způsobem respektovat osobnost hráče není blíže upřesněna. V uvedené literatuře je uveden pouze obecný požadavek, v podobě didaktického doporučení přístupu ze strany trenéra k dítěti. Není dle mého názoru například blíže přiblížena genetická podmíněnost, což je důležité pro pochopení vlastní osobnosti (respektu) dítěte předškolního věku.

2) Jakým způsobem poznáme temperament hráče?

Přiblížení osobnosti, zejména temperamentu a možných potencialit je vhodné z hlediska vlastní tréninkové činnosti, správného výchovného působení. Temperamentní vlastnosti jsou nám dány, jsou vrozené. Fotbalový trenér má možnost jisté kultivace (usměrnění) prostřednictvím naučení dítěte uzpůsobit svou reakci na chování jiných lidí (trenéra, protihráčů, spoluhráčů). Důležité je tedy rozpoznat temperament hráče. Možností pro fotbalového trenéra je využití vlastností jednotlivých hráčů ku prospěchu výkonu celého týmu. Příkladem může být využití psychicky odolného hráče, který je schopen podržet tým v kritických situacích, ale naopak neovládá potřebnou práci s míčem. Pro fotbalového trenéra, který provádí trenérskou činnost v malých týmech, je tato skutečnost aktuální vzhledem k výběru dětí, který má, s kterými pracuje. Všichni nemohou být ideálními hráči (psychická odolnost i dobrá technika). S temperamentními vlastnostmi, které máme vrozeny je spojena potencialita. Ta je dána předpoklady (genotypem, dědičností). Fotbalový trenér má možnost dle mého názoru respektovat individualitu hráče, využít jeho možnou potencialitu a svým působením, vytvořením vhodného podnětného prostředí aktualizovat jeho potencialitu. Zlepšit jeho činnost, vyvíjet jej, zvyšovat výkon, dělat něco pro hráčův rozvoj vytvořením podmínek. V silách (možnostech) každého hráče je zlepšení možné. Toto zlepšení může následně pomoci nejen hráči, ale i výkonu celého týmu. Temperamentu a osobnosti hráče není v uvedené odborné fotbalové literatuře věnována dostatečná pozornost, kterou by si dle mého názoru zasloužila.

3) Jakým způsobem a proč motivovat hráče?

K otázce motivace je uváděno v odborné fotbalové literatuře Votík Jaromír: Fotbalová cvičení a hry. Praha: Grada, 2005 v didaktickém doporučení, potřeba pochvaly a povzbuzení, které mají převažovat nad kritikou. Trenér nemá šetřit

pochvalami za zdařilá provedení činností. Kritika má být citlivá. Podobným způsobem je otázka motivace uvedena v odborné fotbalové literatuře Brůna Václav, Bursová Marta, Votík Jaroslav, Zalabák Jiří: Fotbalová školička. Praha: Grada, 2007, kde je v kapitole didaktických forem, způsobu komunikace s dětmi uvedena v osmi zásadách trenéra skutečnost o povzbuzení a pochvale i při malém pokroku, která udělá více, nežli okamžitá kritika a vytýkání chyb. V odborné fotbalové literatuře Votík, Jaromír: Fotbal: trénink budoucích hvězd. Praha: Grada, 2003 je v souvislosti s motivací uvedena poznámka v didaktické činnosti trenéra k respektování vysoké motivační potřeby dětí. Dále uvádí autor upozornění z oblasti psychologické přípravy na respektování struktury osobnosti hráče, kde je součástí takové struktury uvedena motivace (vůle). Otázkou motivace se tedy výše odborná fotbalová literatura do jisté míry zabývá, ale jen formou postupu a možných doporučení. Je zde zmíněna potřeba pochvaly a povzbuzení, které mají převažovat nad kritikou. Dále, je ve výše uvedené odborné publikaci Fotbal: trénink budoucích hvězd uvedeno spojení motivace s osobností trenéra.

Otázka možné motivace hráčů je uvedena, ale velmi nekonkrétně. Tato otázka by měla být více přiblížena, a to zejména s ohledem na práci nejen začínajících fotbalových trenérů, ale také s ohledem na věk nejmenších fotbalistů a možného výchovného působení, formování osobnosti. Důležité je uvést proč, z jakého důvodu je lepší upřednostnit pochvalu a povzbuzení před kritikou nebo možným trestem a jaké jsou příklady takových prostředků v reálném tréninkovém procesu. Dále zdůraznit uplatnění individuálního přístupu k dítěti v otázce motivace. Každý jsme jinou osobností a na každého z nás platí něco jiného. Na někoho platí více odměna, na někoho více trest. Trest a odměna může mít různé podoby dobré slovo, pohlazení, výtky, trestné cvičení. Upřednostnění odměn před kritikou (trestem), jak je uvedeno v odborné fotbalové literatuře vidím v možném problému po udělení kritiky (trestu), kdy je návrat do normálu obtížnější. Záleží tedy v mnohém na osobě fotbalového trenéra, který svým rozhodnutím (upřednostněním) formy motivace, odměnou či trestem, může následně ovlivnit vývoj svého svěřence. Má volit vhodný způsob vzhledem k individualitě dítěte a zvážit možné negativní následky svého rozhodnutí (nepoškodit, neodradit).

4) Téma metodiky a forem cvičení.

Téma se týká jednotlivců a je spojeno podobným způsobem se skupinou, týmem. Ve všech výše uvedených odborných fotbalových literaturách je většina obsahu věnována právě a především metodice, formám cvičení, hrám. Příkladem je manipulace s míčem, jeho vedení, zpracování, přihrávky, střelba. Dále obranné a útočné herní činnosti jednotlivce i skupiny. Koordinační cvičení, vnímání a orientace v prostoru, činnosti brankaře. Tato otázka je tedy zpracována na velmi vysoké úrovni, i s ohledem na fyziologické zvláštnosti nejmenších fotbalistů. Tato otázka je tedy zpracována a její důležitost odpovídá. Ve výše uvedené odborné fotbalové literatuře je této otázce věnována velká pozornost, důkladnost s příklady praktického užití příslušných her a cvičení, které odpovídají daným trenérským cílům a potřebám, řešením situací a herním možnostem. Části, které se věnují této otázce, jsou obsáhlé, podrobné a doplněné vhodnými obrázky, grafickým řešením a důležitými postřehy. Důraz při tréninkových cvičeních a hrách je kladen u nejmenších fotbalistů zejména na naučení základům fotbalové hry a radosti ze hry. Tato část je vhodná k praktickému užití při sestavování tréninkových jednotek fotbalového trenéra, splní jeho cíle v oblasti nácviku a herního tréninku.

5) Jak zprostředkovat dětem provozní informace a jak pracovat s informacemi?

Odborná fotbalová literatura Votík Jaromír: Fotbal: trénink budoucích hvězd. Praha: Grada, 2003 uvádí nutnost chápání a praktické uplatňování informací uvedených v jednotlivých kapitolách s možnostmi nerovnoměrného vývoje dítěte. V literatuře Votík Jaromír: Fotbalová cvičení a hry. Praha: Grada, 2005 je uveden pouze odkaz u zakončení tréninku k podání informací k příštímu tréninku nebo utkání.

Způsob podávání informací si zaslouží větší přiblížení a to vzhledem k možnému využití a předávání informací. Využití informací pro trenérskou činnost je důležité. Trenér si může vést trenérský deník, v kterém bude mít uvedeny individuální charakteristiky jednotlivých hráčů, možný přístup k hráčům, skladbu jednotlivých tréninkových jednotek, jakým způsobem při daném problému postupovat, informace k zázemí týmu (telefonní čísla, kontakty na turnaje, osobní údaje hráčů apod.). Takový deník může používat sám trenér k své činnosti, ale může pomoci i ostatním zejména

začínajícím trenérům s jejich tréninkovými problémy, řešením situací, možným přístupem, inspirací.

K předání informací dětem se vzhledem k věku jeví jako vhodné lístečky s příslušnými informacemi, které předá rodičům, ve spojení s verbálním předáváním informací. Možností získání informací je pozorování, osobní, individuální přístup k dětem a získání vhodných informací od rodičů. Tyto informace mohou velkým způsobem pomoci v trenérské činnosti. Závisí však na mnoho okolnostech (ochota, podmínky).

6) Jak hodnotit výkon?

V odborné fotbalové literatuře Votík Jaromír: Fotbal: trénink budoucích hvězd. Praha: Grada, 2003 je přiblížen výkon z pohledu preference individuálního herního rozvoje nejmenších fotbalistů. Kdy tito fotbalisté prodělávají pod vedením trenéra cílenou a záměrnou činnost. Dále je z hlediska psychického vývoje upozorněno na hodnocení výkonů s respektem na fyziologický vývoj a stádium dítěte. Dle této odborné fotbalové literatury musí být výkon nejmenšího fotbalisty hodnocen stručně, věcně, povzbudivě, bez výčitek a ironizování.

Otázka výkonu je v odborné fotbalové literatuře Brůna Václav, Bursová Marta, Votík Jaroslav, Zalabák Jiří: Fotbalová školička. Praha: Grada, 2007 přiblížena jednou ze zásad fotbalového trenéra v podobě neupřednostňování vítězství za každou cenu. Doporučení v podobě preference individuálního herního rozvoje, tedy výkonu nejmenších fotbalistů, ve spojení s cílenou a záměrnou činností je jistě na místě, a to zejména s ohledem na věk takových fotbalistů a fakt, že s fotbalem začínají, učí se základům této hry.

Fotbalová trenér si má takovou skutečnost uvědomit. Nezmíněnou skutečností je však možný pohled rodičů nejmenších fotbalistů, kteří mohou mít zcela odlišný pohled na výkon svých dětí. Jedná se o nereálné představy (požadavky) rodičů na jejich výkon, právě v oblasti sportovní zájmové činnosti. Mnohdy to co nedokázali oni, musí nyní dosáhnout jejich dítě a to nejlépe ihned. Neberou v potaz skutečnosti, které tento výkon ovlivňují (genetické předpoklady, dítě to nebaví, fyzické možnosti věku). Fotbalovému trenérovi, může takový přístup ovlivnit jeho následnou tréninkovou činnost. Má věnovat v takovém případě větší pozornost rodičům a vhodným způsobem upozornit na možná

negativa jejich jednání (odrazují od fotbalu). Neupřednostňování vítězství za každou cenu je správné z hlediska individuálního herního rozvoje. S hodnocením výkonů, jak je uvedeno výše (věcně, stručně apod.) plně souhlasím. Důležité je, aby si trenér uvědomil, že svým ohodnocením má vliv i na další vývoj dítěte. Dochází k ovlivnění nejen směrem k dítěti, ale trenér má také možnost si na základě výkonů svých svěřenců provést následně sebereflexi. Na základě takové sebereflexe může upravovat svou tréninkovou činnost.

7) Jak ovlivňovat dítě?

Na tuto otázku dává odborná fotbalová literatura Brůna Václav, Bursová Marta, Votík Jaroslav, Zalabák Jiří: Fotbalová školička. Praha: Grada, 2007 možnou odpověď v možné zásadě fotbalového trenéra poctivě působit na své hráče, tak aby hráli v duchu fair play a být pro své svěřence vzorem (nekouřit, nepít alkohol v jejich přítomnosti).

Literatura Votík Jaromír: Fotbal: trénink budoucích hvězd. Praha: Grada, 2003 uvádí v této souvislosti skutečnost brát v úvahu při své trenérské činnosti proměnlivost výchovy (působení rodičů, trenéra). Být dobrým příkladem vzorem je vhodné z hlediska působení na správné chování hráče.

Vzor se tedy v uvedené odborné fotbalové literatuře zužuje na zdravý životní způsob a fair play. Chybí možný způsob komunikace s protihráči, rozhodčími, vystupování jako sportovce, možné péče o své zdraví, životní styl. Fotbalový trenér má využívat své autority, být vzorem, který se má dát napodobit, tak aby mohl vhodným způsobem usměrnit chování. Být vzorem, znamená být také příkladem aktivního životního stylu, který mnohdy rodiče nejmenších fotbalistů nepředstavují. Aktivní životní styl je důležitý nejenom v dospělém věku, ale již i v dětství. Vzor je tedy mnohem širší. Správné chování je úzce spojeno především s rodinou. Fotbalový trenér je do jisté míry limitován časem, který věnuje sportovně výchovné činnosti, fotbalu. Má tedy do jisté míry možnost ovlivnit, usměrnit chování dítěte. Dítě se prostřednictvím fotbalu, může naučit také duchu fair play. Omluvou za foul, přiznáním autovému vhazování, rohu, gólu. Příkladem správného chování může být trenér.

Skupina otázek, týkajících se týmu:

1) Jak vést děti k identifikaci s týmem?

Touto otázkou se výše uvedená odborná fotbalová literatura nezabývá. Možné informace jsou pouze v určitém odkazu na individuální dovednosti nejmenších fotbalistů, kdy je jejich věk uveden jako nejpříznivější obdobím pro motorické učení a formy cvičení herní spolupráce (obrana, útok). Nejmladší fotbalista je charakterizován svou individualitou, teprve poznává svět kolem, své pozice a role v sociálním prostředí. Tato individualita se projevuje v jeho přístupu ke skupině. Jsou pro něho důležitější jeho individuální výkony, kolik dal za celý turnaj gólů a ne umístění týmu na turnaji. Důležitý je individuální přístup, ke každému dítěti ve vztahu k vysvětlení jeho pozice, role a platnosti pro tým. Rozpoznat možné potenciality dítěte a využít je pro tým.

2) Jak vést děti ke kooperaci a vytvářet tým?

Jak je již výše uvedeno k otázce metodiky a formám cvičení, tato část je zpracována v uvedené odborné fotbalové literatuře na velmi vysoké úrovni. Autoři se této problematice věnují však pouze ze strany vlastní hry fotbalu - technikám kooperace. Metodickými pokyny a nácvikem herních cvičení zaměřenými na skupinové herní činnosti a herní kombinace obranné nebo útočné, které jsou založeny na přihrávkách, výběru místa. Jedná se tedy o, kooperační dovednostní hry a cvičení (skupinové), které pomáhají fotbalovému trenérovi vytvořit spolupracující tým.

Je vhodné uvést i jiné možnosti, které vytváří fotbalovou partu a možnou spolupráci mezi nejmenšími. Takovou možností je například soustředění. Soustředění nemusí být chápáno pouze jako další možnost zdokonalení v oblasti ovládání míče, herních cvičení, nácviků. Vytvořit partu (tým), který má být schopen spolupráce můžeme určitými formami kooperačního výcviku, jako je společný výlet, společný výstup na kopec. Jedná se o dosažení cíle společnými silami celé party, všech zúčastněných. Tímto způsobem děti poznávají i jiný způsob dosažení cíle vzájemnou pomocí, spolehnutím se na kamaráda v situaci, poznávají své možnosti a zjišťují potřebu spolupráce s ostatními kamarády. Nácvik takové spolupráce, správné fungování party lze provádět mimo fotbalový areál, trénink.

Výše uvedené skupiny otázek, které si trenér předkládá, se týkaly jednotlivců, tak také týmu. Jedná se o příklady konkrétních otázek, v jejichž případě se jednalo o odpovědi z odborné fotbalové literatury, které můžeme shrnout do těchto následně uvedených pedagogických témat. Těmito oblastmi jsou respekt, hodnocení, motivace, výkon, chování, práce se skupinou.

Některým těmito oblastem je v odborné literatuře pro fotbalového trenéra dětí věnována malá pozornost nebo velmi minimální, téměř žádná. Otázky týkající se oblasti pedagogických témat, můžeme také rozdělit do následných skupin.

První skupinou otázek jsou otázky, kterým je věnováno ve výše uvedené odborné fotbalové literatuře málo pozornosti, a jsou málo důležité. Takovými otázkami jsou: Otázka vnímání sebe sama vzhledem ke skupině, týmu. Otázka možností informací. Otázka temperamentu a potenciality.

Druhou skupinou jsou otázky, které jsou zpracované, a jejich důležitost odpovídá. Takovým příkladem otázky je otázka výkonů a otázka metodiky a forem cvičení.

Třetí skupina otázek je charakterizována malou pozorností, ale jsou velmi důležité. Takovými otázkami je otázka správného chování. Otázka motivace a otázka fungování týmu jako party a spolupráce.

Čtvrtou skupinu mohou představovat otázky, které nejsou zpracovány a nejsou důležité. Takovým příkladem je například otázka dopravy do místa konání zápasu nebo kolik je třeba kuželů pro tréninkovou činnost.

Tyto otázky souvisí se znalostmi, dovednostmi, které jsou součástí kompetencí trenéra. Tato literatura má být podkladem pro znalostní vybavení trenéra.

Na základě mé analýzy trenérské činnosti prostřednictvím otázek, které jsem tematizoval a porovnával s metodickými přístupy v odborné literatuře, věnované fotbalovému trenérství, jsem došel k názoru (závěru), že se výše uvedená odborná fotbalová literatura (trenérství) neustále svým způsobem opakuje. Je kladen důraz především na část (oblast) trenérství, která se věnuje nácviku a hernímu tréninku, tréninkovými jednotkami, osvojováním dovedností, druhy a formami tréninkových forem. Tato oblast je v jistém nepoměru s oblastí, která se má týkat pedagogické stránky (výchovné působení). Je omezena na didaktické doporučení. Toto doporučení nemůže stačit pro aplikaci fotbalového trenérství na nejmenší fotbalisty. Jedná se o teoretické minimum, didaktické doporučení.

Tuto možnou deficitní oblast po pedagogické stránce vedení tréninkového procesu, ze strany trenéra je možno doplnit i jiným způsobem. Takovým způsobem je četba a studium jiných odborných publikací, které se věnují jiným sportovním odvětvím např. volejbalu, hokeji nebo sportování nejmenších dětí. Příkladem je Haník Zdeněk, Vlach Jaroslav a kol.: Volejbal 2. Praha: Olympia, 2008, dále Dvořáková Hana: Sportujeme s nejmenšími dětmi. Praha: Olympia, 2001 a Dovalil Josef, Choutková Božena: Abeceda tréninku chlapců a děvčat. Praha: Olympia, 1988. Tato odborná sportovní literatura se podobně jako fotbalová literatura věnuje také problematice výchovného působení na své nejmenší svěřence. Fotbalovému trenérovi může tedy posloužit k obohacení svých dosud získaných informací a rozšíření svého pohledu na tréninkový proces s nejmenšími sportovci.

Podobným způsobem pomáhají fotbalovému trenérovi informace získané z pedagogické odborné literatury. Tato literatura blíže objasňuje možné psychické pochody, psychickou stránku jedince, zejména v případě nejmenších dětí, kde je otázka porozumění a vhodného didaktického působení na dítě při tréninkovém procesu velmi aktuální a potřebná.

Další možností obohacení znalostí problematiky trenérství nejmenších fotbalistů je v možném získání, osvojení informací z různých knižních publikací, které se věnují pochopení osobnosti člověka, jeho vnitřních pochodů, fungování psychické stránky jedince. Takovými publikacemi jsou Slepíčka Pavel, Hošek Václav, Hátlová Běla: Psychologie sportu. Praha: Karolinum, 2006 a Smékal Vladimír: Pozvání do psychologie osobnosti – Člověk v zrcadle vědomí a jednání. Brno: Barrister a Principal, 2009. Dále možné studijní materiály pedagogických fakult vysokých škol jako je například Dvořáček Jiří: Kompendium pedagogiky. Praha: Univerzita karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009 a Helus Zdeněk: Osobnost a její vývoj. Praha: Univerzita karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009.

Dalším způsobem doplnění deficitních oblastí jsou možnosti dnešní moderní společnosti, jakou jsou internetové stránky. Internetové stránky jsou příkladem moderního způsobu zprostředkování informací. Umožňuje vzájemnou komunikaci mezi fotbalovým trenérem a odborníky (aktuálnost, rychlost komunikace). Dále stránky poskytují výměny názorů, zkušeností nejen mezi odborníkem, ale i mezi jednotlivými fotbalovými trenéry, kteří se mohou podělit o své zkušenosti se svými kolegy. Mnohdy

se jedná o dlouholeté fotbalové trenéry, kteří působili i v zahraničí. Tímto způsobem si trenér obohacuje své znalosti fotbalové problematiky. Příkladem takových stránek je www.fotbal-trenink.cz. Z výše uvedených důvodů vidím využití internetových stránek jako jeden z vhodných prostředků k získání nových informací, které mohou doplnit deficitních oblastí odborné fotbalové literatury.

Dále to může být naopak osobní kontakt s kvalitními fotbalovými trenéry, kteří mohou pomoci svými dlouholetými zkušenostmi. Kromě takových trenérů, kteří mají vysoké odborné znalosti (trenérské licence), může trenér využívat také názorného příkladu, přímého kontaktu s bývalými hráči při provádění her a cvičení. Ukázka spojená s besedou, s takovým hráčem může mít velký přínos. Hráč je pro nejmenší fotbalisty příkladem, vzorem. Důležitou součástí odborné fotbalové literatury jsou podklady (materiály) potřebné k získání jednotlivých trenérských licencí. Získání takové licence je spojeno s trenérským kurzem (ukázky, přednášky).

Další možností doplnění informací je možná účast na přednáškách na akademických půdách příslušných fakult vysokých škol, které se těmito otázkami zabývají, pokud je možnost, nebo využít možné přednášky a besedy, které pořádají obdobné instituce, organizace.

Výše uvedené možnosti internetových stránek, zkušeností, besed, přednášek a jiné odborné literatury, ať již z oblasti odborné literatury jiného sportu nebo odborné pedagogické literatury jsou vhodným doplňkem deficitních oblastí v odborné fotbalové literatuře, oblastí pedagogického působení při trenérské činnosti fotbalu. Získané teoretické znalosti jsou však jedna věc a uvedení do praxe druhá. Je tedy třeba i umět aplikovat a využít svých potencialit své trenérské osobnosti ve prospěch své trenérské činnosti s nejmenšími fotbalisty.

7. Závěry

Fotbalový trenér je osobností jako každý jiný člověk ve společnosti. Neustále se jako osobnost vyvíjí. Z hlediska osobnostního (personalizačního) desatera je pro fotbalového trenéra důležitá zejména prostorová orientace (schopnost), inteligence tělesně pohybová. Dále to jsou temperamentní vlastnosti, vcítění (empatie), vlastnosti umožňující komunikaci, manažerské dovednosti, emoční inteligence (kreativita, altruismus, vyjadřovací schopnosti (expresivní), sebereflexe (dovednost). Prostorová orientace umožňuje orientaci v prostoru, na hrací ploše. Této schopnosti využívá fotbalový trenér k výběru správného místa na hrací ploše při vzniklých situacích (trénink). Tělesně pohybová inteligence je důležitá z pohledu názorného příkladu provedení jednotlivých cvičení, herních situací (pohyb a technika s míčem).

Temperamentní vlastnosti jsou spojené s emocionálním prožíváním (vzrušivost). Kultivací (uzpůsobením) lze tyto temperamentní vlastnosti částečně měnit, což je důležité z pohledu jednání fotbalového trenéra s lidmi (okolím). Nesobeckost, vcítění je především z důvodu práce fotbalového trenéra s nejmenšími dětmi nepostradatelná.

Vhodná komunikace usnadňuje jednání s dětmi, nalezení vhodného řešení situací. Manažerská dovednost má být schopností zaujmout tým nejmladších fotbalistů (hry, soutěže).

Organizační schopnosti jsou důležité z hlediska zrealizování svého zamýšleného záměru (průběh tréninku, konání turnaje).

Emoční inteligence je důležitá z hlediska trenérského působení na nejmenší fotbalisty. Je představována kreativitou, vhodným způsobem umět reagovat na vzniklé situace, využívat nápadů.

U empatie je nutné zmínit skutečnost, že fotbalový trenér musí empatii nejdříve zažít jako dítě ve svém životě, aby ji získal a mohl ji následně přenášet dál.

Altruismus (vnitřní potřeba pomáhat druhým) je výhodou při jeho práci, dává jeho snažení smysl.

Vyjadřovací schopnosti (expresivní) umožňují pochopení, srozumitelnost, přiblížení dané problematiky. Tato schopnost může být směrem nejenom k dětem, ale i k okolí (rodiče, vedení klubu).

To vše jsou důležité skutečnosti, které utváří celkový obraz (jak má vypadat) fotbalového trenéra předškoláka.

Dle mého názoru, však v reálném světě těmito ideálními požadavky na fotbalového trenéra nejmenších fotbalistů, nemůže odpovídat žádný trenér. Můžeme se pouze přiblížit ideálu, tedy mít všechny výše uvedené osobnostní předpoklady k trénování nejmenších fotbalistů. Vše je dáno skutečností, že jsme každý (člověk) jiný a máme jiné předpoklady.

Odlišnost osobnostních předpokladů pro trenérskou činnost každého z nás je dána mnoha faktory. Takovými faktory jsou například genetické předpoklady, které nám jsou dány přírodou.

Příkladem je temperament, který je souborem vrozených vlastností. Možností je jisté ovlivnění kultivací. Otázkou je do jaké míry se dají měnit zásadním způsobem. Faktem je, že jsou nám dány, narodili jsme se s nimi. Pokud je fotbalový trenér extrovertem, je to pro něho velkým přínosem pro jeho trenérskou práci.

Dalším faktorem je způsob, jakým byla osoba trenéra formována jeho výchovou, především v rodině. Každý, tedy i trenér, se řídí nějakými hodnotami, zásadami a usiluje o ně ve svém životě.

Každý fotbalový trenér má tedy jiné vlastnosti související s morálkou, které tvoří charakter. Ten není vrozen a záleží tedy na jeho ztotožnění, osvojení si požadavků (interiorizací) ze svého okolí, zejména jeho rodiny.

S výchovou trenéra, která jej ovlivnila je spojena jeho začleněnost. Trenér je poznamenán lidmi, s kterými se setkává (školní třída, pracovní kolektiv). Dále to jsou možnosti (potenciality), které život přináší. Zda je schopen je využívat ke svému zdokonalení. V tomto případě je důležitá aktualizace potencialit, která závisí na vnějších a vnitřních podmínkách (vzory, opora, podnětné prostředí).

Významným faktorem, který ovlivňuje uplatnění osobnosti fotbalového trenéra je jeho vzdělání. Vzdělání u fotbalového trenéra můžeme rozumět vzdělání ve smyslu jeho získaného pedagogického vzdělání a vzdělání ve smyslu odborných znalostí z oblasti fotbalu.

Pedagogické vzdělání umožňuje lépe pochopit problematiku svého výchovného působení na své svěřence, v rámci trenérské činnosti. Odborné znalosti naopak pomohou fotbalovému trenérovi pochopit blíže problematiku tréninkových jednotek,

zejména jejich působení na příslušné pohybové dovednosti s míčem, i bez něho, kdy je při práci s dětmi kladen důraz na individuální práci s míčem. Fotbalový trenér má možnost získat prostřednictvím ČMFS příslušné trenérské licence. Vzdělání ovlivňuje možnost studia při zaměstnání, čas, rodina, možnost získání licencí.

Se vzděláním a osobnostními předpoklady je také spojen další faktor ovlivňující trenérskou činnost, a tou je zkušenost. Trenér s dlouholetou praxí má jistě mnoho zkušeností, které mu pomáhají při zvládnutí své trenérské činnosti. Oproti tomu trenér, který začíná, se nemůže opřít o své zkušenosti.

Z toho důvodu je vhodná spolupráce s dlouholetým trenérem, který může poskytnout důležité informace (trenérský deník, ukázky). Pomoci mu může tímto způsobem k správnému postupu již od začátku své výchovné činnosti (trénování). Vyvarovat se možným problémům a negativům. Nejít cestou pokusu a omylu, což se jeví jako vhodné vzhledem k výchovnému a vzdělávacímu procesu, který svou činností provádí.

Role fotbalového trenéra je důležitá především z důvodu jeho působení v týmu nejmenších fotbalistů, který je součástí sekundárního socializačního prostředí dítěte. Role fotbalového trenéra má být co nejvíce komplexní a integrální, aby se uskutečňovalo začlenění dítěte do společnosti.

Takovými rolemi jsou pedagogická role, role psychologa, tvůrčí, řídicí, organizační, role pozorovatele. Toto komplexní a integrální pojetí však nemůžeme dosáhnout, z již zmíněných skutečností. Každý jsme jinou osobností a můžeme se mu pouze přiblížit (ideálu).

Přibližný profil osobnosti fotbalového trenéra, tady jakým způsobem by měl vypadat fotbalový trenér, není ve výše uvedené odborné fotbalové literatuře uveden. Tato osobnostní stránka, možné předpoklady fotbalového trenéra je důležitá z hlediska jeho trenérské činnosti. Důležitá je především při tréninkové činnosti s nejmenšími fotbalisty, kteří se učí fotbalovým základům. Osobnostní předpoklady mají vycházet z osobnostních předpokladů vychovatele.

Fotbalový trenér podobně jako vychovatel je hlavním činitelem v sekundárním socializačním prostředí (týmu).

Odborná fotbalová literatura Votík Jaromír: Fotbal: trénink budoucích hvězd. Praha: Grada, 2003 uvádí, že je cílem a úkolem tréninku mobilizovat přirozené schopnosti

mladého hráče, osvojení herních způsobilosti a současně přispívat k formování různých stránek osobnosti dítěte (pohybové, citové, mravní, rozumové). Jedná se tedy nejen o naplnění funkce učitele pohybových návyků, ale má se soustředit i na psychologickou stránku svých svěřenců, dětí.

Osobnost fotbalového trenéra je tedy velmi důležitá z hlediska plnění správného výchovně-vzdělávacího procesu, trenérské činnosti s nejmenšími fotbalisty. Části odborné fotbalové literatury, které jsou věnovány učení pohybových návyků (návěky, herní trénink) jsou dle mého názoru velmi dobře zpracovány s odpovídajícím popisem her a cvičení, i s ohledem na věk dětí, kteří s fotbalem teprve začínají.

Po pedagogické stránce, která se má týkat formování osobnosti, tedy psychologické stránce se autoři odborné fotbalové literatury do jisté míry omezují na pouhé obecné informace s možnými didaktickými doporučeními nebo obecnými cíli výchovy osobnosti s ohledem například na proměnlivost výchovy, prostředí.

Domnívám se, že je to v nápadném nepoměru s částí, která je věnována osvojení pohybových návyků. Není blíže uvedeno, jaké jsou zvláštnosti dětské psychiky, co si má trenér představit pod pojmem proměnlivosti výchovy, jen s odkazem na rodinu.

V přiblížení věkové kategorie odborná fotbalová literatura klade důraz především na otázku možného fyzického zatížení, tělesného rozvoje, výběru metod a forem tréninkových cvičení.

Dále uvádí možné zásady sportovní přípravy, ale z větší části věnované pouze se zaměřením na fyzické možnosti dítěte, naopak pedagogické působení směrem k formování osobnosti dítěte, tak jen nekonkrétně a okrajovým způsobem. Neznamená to však, že se autoři nezajímají nebo zanedbávají problematiku formování osobnosti začínajících fotbalistů.

Důležité je třeba zdůraznit potřebu věnovat se blíže možnému pedagogickému působení, prostřednictvím sportovně-výchovné činnosti. Více věnovat pozornost také této části v odborné fotbalové literatuře, která poté svou podrobností může velkým způsobem pomoci zejména začínajícím trenérům v bližším pochopení, poznání psychických zvláštností dětí, s kterými provádí trenérskou činnost. Trenér má znát velmi dobře své svěřence.

V dnešní době je kladen důraz především na individualitu, respekt individuality každého dítěte. Je tedy důležité umět poznat jaké dítě ve skutečnosti je a to nejen po fyzické, ale také po psychologické stránce. Čím může být ovlivňováno, jakými faktory.

Tímto způsobem je blíže poznat a vhodným způsobem působit na jeho osobnostní vývoj, ku prospěchu nejen vlastního vývoje, ale i ku prospěchu celé společnosti.

V reálném světě jsme každý jiný člověk (dítě), nemůžeme tedy vycházet z nějakého průměru (standartu), dle kterého postupujeme, jak je mnohdy v odborné literatuře uvedeno. Počítá se s podobnou reakcí všech jedinců.

Respekt k individualitě a potencialitám může fotbalový trenér využívat pro svůj prospěch. Ideálním způsobem je skloubení pro správnou a efektivní činnost celého týmu, společný výkon.

Pochopení psychiky hráče, jeho osobnosti je tedy velmi důležité. Stačí málo, co se dá velkým způsobem využít ku prospěchu celého týmu, jeho výkonům a způsobu práce s ním. Každý jsme osobností, a proto je důležité umět jako fotbalový trenér poznávat osobnostní zvláštnosti a předpoklady jednotlivých dětí.

Činnost fotbalového trenéra nejmenších fotbalistů, tedy spočívá v řízení a organizaci vzdělávacího procesu v rámci sportovní výchovy. Jedná se především o vzájemné působení (interakci) mezi fotbalovým trenérem a dítětem.

Prostřednictvím jeho činností se projevuje osobnost konkrétního trenéra. Záleží na každé osobě, jakým způsobem je osobně vybavena a jakým způsobem dokáže naplňovat cíle trenéra.

7.1 Závěr

Tato práce může posloužit začínajícím fotbalovým trenérům, kteří provádí svou trenérskou činnost především s mládeží (dětmi předškolního věku). Přiblížení spočívá v specifikaci vlastní osoby fotbalového trenéra nejmenších fotbalistů, a to zejména příkladem jeho vhodného modelu osobnosti. S ohledem na obecné požadavky uvedené ve fotbalové odborné literatuře. Jedná se o trenérovo vzdělání, možnou edukaci, jeho osobnostní předpoklady a zkušenosti.

Práce poukazuje na důležitou roli fotbalového trenéra jako hlavního činitele sekundárního socializačního prostředí (sportovního týmu). Fotbalový trenér dětí

předškolního věku plní funkci činitele, který svou trenérskou činností působí na zdravý fyzický i psychický vývoj, začlenění dítěte předškolního věku do společnosti. Tímto svým způsobem nepůsobí pouze na vývoj dítěte předškolního věku, ale ovlivňuje následně i celou společnost.

Dále tato práce upozorňuje na možné deficitní oblasti v uvedené odborné fotbalové literatuře a uvádí další možnosti didaktického působení fotbalového trenéra nejmenších fotbalistů. V této práci jsou dále přiblíženy možnosti (zdroje) doplnění deficitních oblastí odborné fotbalové literatury dalšími informacemi z problematiky fotbalového trenérství, ale i ostatních sportovních odvětví.

Fotbal je především hrou a hra je nejpřirozenější součástí dětského života. Fotbalový trenér má být osobností, která upřednostňuje radost ze hry před výkony. Vhodným způsobem působit na tělesný i duševní vývoj dítěte. Zohlednit osobnostní předpoklady dítěte. To vše má být základem osobnostního vybavení fotbalového trenéra nejmenších fotbalistů. Fotbaloví trenéři, by se měli dozvědět z odborné fotbalové literatury více informací z oblasti pedagogické a psychologické stránky svého možného výchovného působení, zejména se zaměřením na nejmenší fotbalisty. Doporučoval bych, aby byly tyto informace konkrétnější s důrazem na možné praktické využití. Důležitá je tedy komplexní stránka připravenosti fotbalového trenéra na jeho trenérskou činnost.

Osobní připravenost trenéra se týká zejména začínajících fotbalových trenérů, kteří trénují ty nejmenší (začínající). Součástí jeho profilu je pochopení dětí a radost ze hry. Chápe svou roli, je odborně a osobnostně vybaven a tím se může podílet na pozitivním vývoji jemu svěřených dětí. U kvality fotbalového trenéra, má platit: S čím menšími dětmi pracuje fotbalový trenér, tím má být kvalitnější.

Seznam použité literatury:

Brůna, V., Bursová, M., Votík, J., Zalabák, J. *Fotbalová školička*. Praha: Grada, 2007.
ISBN 978-80-247-1908-5

Čurda, J. Počátky českého sportu, *Živá Historie* 9/2010

Brno: Extra Publishing, s. r. o., 2010, s.42-45, ISSN 1802-2278

Dovalil, J., Choutková, B. *Abeceda tréninku chlapců a děvčat*. Praha: Olympia, 1988.
ISBN 27-009-88

Dvořáček, J. *Kompendium pedagogiky*. Praha: Univerzita karlova v Praze,
Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7290-405-1

Dvořáková, H. *Sportujeme s nejmenšími dětmi*. Praha: Olympia, 2001.

ISBN 80-7033-313-8

Haník, Z., Vlach, J. a kol. *Volejbal 2*. Praha: Olympia, 2008.

ISBN 978-80-7376- 078-6

Helus, Z. *Osobnost a její vývoj*. Praha: Univerzita karlova v Praze,

Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7290-396-2

Rychtecký, A. *Monitorování účasti mládeže ve sportu a pohybové aktivitě v České republice*. Praha: Univerzita karlova v Praze, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2006.
ISBN 80-86317-44-7

Říčan, P. *Cesta životem - Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2006.

ISBN 80-7367-124-7

Slepička, P., Hošek, V., Hátlová, B. *Psychologie sportu*. Praha: Karolinum, 2006.

ISBN 80-246-1290-9

Smékal, V. *Pozvání do psychologie osobnosti – Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister a Principal, 2009. ISBN 78-80-87029-62-6

Vališová, A., Kasíková, H. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2010.

ISBN 978-80-247-3357-9

Vágnerová, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000.

ISBN 80-7178-308-0

Votík, J. *Fotbal - Trénink budoucích hvězd*. Praha: Grada, 2003.

ISBN 80-247-0463-3

Votík, J. *Fotbalová cvičení a hry*. Praha: Grada, 2005.

ISBN 80-247-0925-2

Seznam internetových zdrojů:

<http://www.fotbal.cz/cmfs/komise/legislativa/pravidla>, (25.7.2011)

<http://www.fotbal-trenink.cz>, (5.8.2011)

<http://www.webfotbal.estranky.cz>, (28.7.2011)

Ústní sdělení:

Braun, R. a) Výuka v primární škole I. přednáška 7.4.2011.

Braun, R. b) Výuka v primární škole II. přednáška 21.4.2011.

Braun, R. c) Výuka v primární škole III. přednáška 5.5.2011.

Novotná, J. a) Pedagogika volného času I. přednáška 7.10.2010.

Novotná, J. b) Pedagogika volného času II. přednáška 21.10.2010.

Novotná, J. c) Pedagogika volného času III. přednáška 2.12.2010.

Tvrzová, I. a) Aktuální problémy školní pedagogiky I. přednáška 10.3.2011.

Tvrzová, I. b) Aktuální problémy školní pedagogiky II. přednáška 21.4.2011.